

Cyril Bláha
(1909–1974)

Z historie hranických ochotníků

příloha
Zpravodaje města Hranic
a lázní Teplic nad Bečvou
1971–1972

Poznámky:

1] s. 58–60 (březen 1972) byla vydána chybně, takže na s. 61–63 je otištěna v opravené verzi

2] Vydávání přílohy skončilo na podzim 1972 stranou 80, oficiálně „zákeřná nemoc znemožnila autorovi dokončit tuto práci“ (nekrolog ZMHLT, listopad 1974), podle svědectví tehdejší odpovědné redaktorky časopisu byla však publikace zastavena na příkaz některého z nadřízených orgánů.

Cyril BLÁHA

Z HISTORIE HRANICKÝCH OCHOTNÍKŮ

1971

Příloha ke ZPRAVODAJI města Hranic a lázní Teplic nad Bečvou, ročník 1971

CYRIL BLÁHA

Z HISTORIE HRANICKÝCH OCHOTNÍKŮ

PROLOG

OCHOTNICKÉ DIVADLO na Moravě a ve Slezsku se opozdilo ve vývoji proti Čechám nejméně o padesát let. Je málo zpráv o tom, jak vlastně žila divadelně Morava v 18. století a počátkem 19. století, ale ví se, že ku příkladu „opera“ byla provozována dříve na Moravě, a to v r. 1758 v Olomouci, před císařovnou Marií Terezií při její návštěvě. „Opera hanatica“ neboli hanácká opera byla psaná hanáckým nářečím a neměla žádnou literární ani divadelní hodnotu a měla spíše význam folkloristický. Autory byli učitel Schreier a premonstránský mnich Mauricius, kteří ještě napsali další operu JURA A NANDA stejně diletantskou jako první opera. Morava a Slezsko měly nevýhodu v tom, že Brno ani Opava nebyly takovými kulturními středisky, jako byla v té době Praha a divadelní styky Čech s Moravou nebyly téměř žádné. První uvedení české hry v Brně se konalo 22. června 1822. Byl to vlastně překlad z němčiny. Hra nesla název INKOGNITO neboli NA ZAPŘENOU a napsal ji módní dramatik a spisovatel August Kotzebue, autor více jak dvou set divadelních her. Tuto dvouaktovou frašku přeložil pro česká jeviště Josef Veverka a brněnská premiéra měla tehdy velký úspěch, že byla v červenci ještě dvakrát opakována. Brněnské divadlo nemělo však žádného vlivu na utváření ochotnických skupin jak tomu bylo v Praze. Nelze se tedy divit, že ochotnické divadlo na Moravě jen živořilo.

Teprve po roce 1820 se vyskytují ojediněle pokusy o divadelní ochotnictví, ale skutečně se začalo prosazovat až ve čtyřicátých letech minulého století. V Přerově a v Olomouci hráli sice ochotníci uprostřed třicátých let, ale tato divadla zanikla a obnovila svou činnost až po létech. Po roku 1850 už se vyskytují zprávy, že se hrála divadla v Bystřici pod Hostýnem, ve Frenštátě pod Radhoštěm, v Kojetině, Ivančicích na Haně, v Konici, v Litovli, v Třebíči, ve Vyškově a v dalších místech. Mezi nejaktivnější v té době patřili ochotníci z Nedvědic pod Pernštýnem, které vedl obětavý kněz Tomáš Zrzavý.

Zatímco v Čechách si ochotníci začali budovat divadelní sály a budovy (Chrudim, Klatovy, Polička, Sušice, Čáslav, Příbram, Kutná Hora, Tábor apod.), na Moravě se ochotníci pokoušeli získávat herce a diváky, bojující s předsudky, proti lhůstevnosti a zlobě. Jestliže v Čechách hrálo v letech 1840 až 1846 více jak devadesát ochotnických skupin, na Moravě a ve Slezsku se ochotnické di-

vadlo formovalo. A po stránce divadelních sálů a budov byla a je dosud Morava ubohou popelkou. Hrál se v soukromých bytech, ve stodolách, v hospodských místnostech tzv. šenkounách, ve školách a také v přírodě. Nebylo jeviště, ani jevištního zařízení, svítilo se svíčkami a petrolejkami a nebylo ani finančních prostředků. A přece se začalo hrát. Hráli příslušníci různých řemesel, studenti, kantoři a řada nadšenců, kteří nelitovali práce a obětí, aby připravili cestu české dramaturgii, českému divadlu „k prospěchu ústavu o zachování a zvelebení naší vlastenecké řeči“. Připravili nástup kočovným společností a nástup prvním hercům Národního divadla a dalších divadel.

Ochotnické divadlo bylo místem, „kde bylo možné probouzet národ k životu a šířit ušlechtilé myšlenky a snahy vlastenecké“ a stalo se tak tribunou lidové výchovy. Těžko si dnes dovedeme představit, co to bylo nadšení a lásky, snů i věrnosti ideálům krásy a vlasti i Josefu Kajetánu Tylovi, který vždy zůstane zářivým vzorem ochotníků. Opravdového rozkvetu se dočkalo ochotnické divadlo na Moravě až po roku 1860, kdy se dostává nejen do měst, ale i na vesnice. A to jsou i začátky ochotnického divadla v Hranicích. V knize A. V. Musiola „Soudní okres hranický“ v článku OCHOTNICKÉ DIVADLO V HRANICÍCH píše autor tohoto článku na závěr:

„Hranické divadelní ochotnictví nemá tradice a tento nedostatek se silně pociťuje, neboť není u většiny obyvatelstva potřebného zájmu pro divadlo a jeho potřeby... Jest opravdu s podivem, jak město Hranice jest po této stránce zanedbáno na rozdíl od sousedního města Val. Meziříčí...“

Historii hranických ochotníků chtěl bych dokázat, že to s ochotnickou tradicí v Hranicích nebylo přece jenom tak nejhorší a že po dobu 100 let se v Hranicích hrálo divadlo po ochotnicku téměř nepřetržitě. Hraničtí ochotníci měli významný podíl na práci buditelské, zvláště pak za nadvlády německé menšiny na hranické radnici v letech 1887 až 1903. Mělo svůj význam před první světovou válkou, za války i za první republiky, kdy v Hranicích hrálo několik ochotnických souborů, ovšem ne vždy se správným dramaturgickým výběrem her. Byla bohatá činnost i za doby okupace a zásluhou ochotníků bylo v Hranicích zřízeno v roce 1942 profesionální Beskydské divadlo, které znamenalo významnou kapitolu v divadelním životě nejen v Hranicích, ale na celém Valašsku. Ochotnické divadlo mělo svůj kulturně společenský podíl po roce 1945 i po roce 1948, jak o tom svědčí řada dochovaného materiálu. Historie hranických ochotníků zdaleka nevyčerpává práci, problémy, přednosti i nedostatky, ale přesto i z těch málo dochovaných záznamů, novinářských článků, plakátů, osobních vzpomínek některých ochotníků a dokumentárních dokladů, dává nám nahlédnout do kuchyně hranických ochotníků. Historii jsem chtěl vzpomenout na všechny obětavé pracovníky, o nichž se téměř nikde nezachovala zmínka, ani v kronice. Snad ještě někdo později zhodnotí a doplní historii hranických ochotníků, jejichž více jak stoletá práce si zaslouží uznání. Uznání za vytvoření dobrého amatérského divadla, jež přispívalo nemalým podílem při výchově člověka.

C. B.

BESEDA HRANICKÁ

ZPRÁVY O ZAČÁTCÍCH divadelních ochotníků v Hranicích jsou velmi 'kusé a nepodávají ucelený obraz jejich činnosti. Z kroniky Občanské besedy JURIK se dovídáme, že dne 25. března 1862 byly schváleny „Stanovy spolku hranického čtenářsko-zpěveckého BESEDA HRANICKÁ“ a týž den se zapsalo podle členské knihy do spolku 55 členů. Do konce roku 1862 jejich počet vzrostl na 132 členů. Stanovy pak byly upraveny v roce 1871 s ohledem na rozšiřující se činnost spolku a mění se i název na OPRAVENĚ STANOVY SLOVANSKÉHO ČTENÁŘSKO-PĚVECKÉHO SPOLKU JURIK V HRANICÍCH a 29. června 1889 na OBČANSKOU BESEDU JURIK. Jako účel spolku se ve stanovách kromě jiného uvádí: „Vzájemné vzdělání a společenská zábava, čtení časopisů politického a zábavného obsahu, kněh a spisů obzvláště slovanských, pak přednášky a deklamace, dovolené hry (v čemž byly zahrnuty hry v karty, kulečník a jiné společenské hry) a pěstování hudby a zpěvu.

ČINNOST OCHOTNÍKŮ v šedesátých letech minulého století úzce souvisela s pokrokem českého národního života v Hranicích. Založením spolku Besedy hranické začali se formovat i „BESEDNÍ DIVADELNÍ OCHOTNÍCI“, kteří stejně jako ostatní členové Besedy byli účastni nově rodícího se života, nedbajíce posměchu, překážek i pronásledování nejen od místní německé menšiny, ale někdy i od svých vlastních lidí, kterým nebylo po chuti zavádění novot vlasteneckého a spolkového života Slovanů. Byli hlavně na počátku šedesátých let středem pozornosti místní policie a schůzky v přízemní světničce kavárníka Petschnera na náměstí (nynější restaurace „Na hradbách“) se konávaly za zavřenými dveřmi. NĚMECKÁ MENŠINA v Hranicích kladla velké překážky utvoření českého spolku Beseda, vědoma si toho, že ho budou vyhledávat především čeští lidé, kteří se postavili proti poněmčování škol a proti stále většímu uplatňování němčiny v českých Hranicích. Svědčí o tom vzácný dokument „Pozvání k čtenářsko-zpěveckému spolku čili Beseda hranická“ z 21. května 1862, jehož jediný výtisk, vydaný v tiskárně A. Škarniclové, ještě s jinými listinami byl vložen do radniční věže při její opravě v roce 1869. Tento zápis byl objeven při další opravě radniční věže v roce 1930. Zaslouhou tehdejšího policejního správce Václava Kvařpy, jinak výkonného herce-ochotníka, režiséra a organizátora ochotnických představení, o němž ještě bude řeč, byl pořízen opis tohoto „Pozvání“ pro Občanskou besedu Jurik v Hranicích. Pozvání k čtenářsko-zpěveckému spolku čili Besedě hranické vzniklo pravděpodobně proto, že v roce 1861 byl založen v Hranicích druhý německý spolek MÄNNERGESANGSVEREIN, jehož slavnost založení se konala 15. prosince. První německý spolek CASINO byl založen již v roce 1837. Mezi členy byla i řada Čechů, kteří o rok později se stali členy Besedy hranické, když si uvědomili, že utvoření Männergesangsvereinu bylo vlastně promyšlené organizování a získávání českých lidí pro německou věc. Ve shora zmíněném pozvání k čtenářsko-zpěveckému spolku čili Besedě hranické se kromě jiného píše:

„Poněmčování posledních let tak daleko došlo, že každý měl a snad se má až posud za vyšší stvoření, kdo mluví německy, hledě s jakýmsi opovržením na toho, jenž buď dokonale jazyka (německého) neumí aneb mateřského svého jazyka, jak se sluší, si váží, tak daleko to došlo, že zřídka kdo mateřského svého jazyka dokonale zná aneb správně v něm psáti a mluvití dovede, tak daleko, že mnohý se i za něj stydí!

A zasluhuje toho tento jazyk náš moravský? Ovšem nám mnozí napořád namlouvali, že naše řeč je surová, že není vybroušená, že není literatury atd., a přece nemá — hrdě to můžeme říci — žádná řeč žijící slavnější minulosti. Před tisíci lety zavítali naši svatí apoštolové Cyril a Metoděj do Moravy a tito již založili vzdělanost naši řeči, našli písmo, mluvili a psali v naší řeči, kdežto jiní národové psali a vzdělávali se latinou. Než přišly ještě slavnější doby; doby, kdy neslovanskí národové chodili pro vědu a um na slovanskou vysokou školu Pražskou, kde na sněmu se ozýval libozvučně jazyk náš, kde nejslavnější učenci, vzpomeneme jen Āmose Komenského, v naší řeči psali, kdežto Němci pro kostrbatost němčiny tehdejší ještě opisovali z latiny.

Neblahými poměry však zašla sláva naší řeči a vystrčila se z úřadů, ze škol, z církví a náš národ utrpěl pro mnohé a rozličné časy tak mnoho, že není se čemu diviti, že jsme napotom neznajíce svého jazyka v německém si líbovali, v cizotě čest a chválu vyhledávajíce, a to tím více, aby odpůrci naši uměli nám nabalamutiti, že milovat tu opovrženou řeč moravskou a v ní se vzdělávati jest bláznovství a přemrštěnost k ničemu nevedoucí. Zdálo se již, že řeč naše docela zanikne neb se na mnoha již přestalo o ní psáti, počala býti řečí nízké třídy, řečí opovrženou, vzdělání neschopnou. Bůh ji ale nenechal zaniknouti. I vzbudil neohrožené muže, kteří o vzkršení její se zasadili a ji šťastně vzkršili. I počínají se Čechomoravané opět hlásiti k řeči své... a navracejí se z části práva zkrácená...“

Z KRONIKY OBČANSKÉ BESEDY JURIK není dost jasné, zda se ochotnické divadlo začalo hrát hned po jejím založení, ale určitě se divadelní ochotníci zúčastňovali besedního života a pravděpodobně první jejich vystoupení se omezovalo na předčítání knih, novin při besedách v místnosti Pteschnerovy kavárny a deklamovali verše při pěveckých a koncertních vystoupeních Besedy hranické. Teprve když je předčítání a deklamace neuspokojovaly, přikročili k hraní divadla, které se postupně stávalo oblíbenou spolkovou zábavou. Podle vyprávění Anny Bábkové, rozené Kašlové, jak zapsal do kroniky Občanské besedy Jurik její starosta Emil Cigánek, PRVNÍM divadelním ochotnickým představením byla dramatizace románu Karolíny Světlé, na tehdejší dobu spisovatelky velmi populární KŘÍŽ U POTOKA, sehrané pravděpodobně v roce 1865 (román vyšel v roce 1868 a je nepravděpodobné, že by dramatizace románu byla provedena dříve — pozn. aut.). Hlavní postavu Evičky vytvořila Anna Kašlová provdaná Bábková, a postavu Štěpána zaměstnanec c. k. dělostřelecké akademie František

Skřepek, dobrý ochotnický herec a komik, který se zúčastňoval zkoušek jen potajnu, protože jeho představení mu zakázali hrát divadlo. Z dalších her, podle Anny Bábkové, uvedli besední ochotníci v šedesátých letech minulého století ještě další hry: BRUTE PUSTĚ ČESARA, TOLAR S PANNENKOU MARIÍ; SELSKÉ NÁMLUVY, ŽENSKÉ SLZY a řadu silvestrovských představení, na kterých byly provedeny aktovky PÁNBIČEK V ČESKÉM NEBI a PŮLNOČNÍ SCÉNA Starého a Nového roku. Pak následovalo představení Raupachovy tragédie MLYNÁŘ A JEHO DÍTĚ a další hry, na které se již Anna Bábková nepamatovala a o nichž se ani v kronice Občanské besedy Jurik nepíše. Kronikář jen sděluje, že se sice divadlo hrálo, ale neuvádí názvy her ani ve kterém sále se hrálo, kdo hru inscenoval nebo režiroval a kdy byla uskutečněna premiéra, případně repríza hry.

MEZI PŘEDNÍ OCHOTNÍKY tehdejší doby patřili František Fusek, soukeník, Stáhala, František Skřepek, Šlosárek a frajlinky (slečny) Marie Fusková, Marie Stáhalová, Anna Králová, Julie Jamborová a ještě celá řada dalších ochotnických herců a hereček. Hry režiroval nejmenovaný režisér, koncipient u dr. Sokola, úlohy pro jednotlivé herce rozepisoval Šlosárek, pisar u téhož advokáta. Je velmi zajímavé, že po rozepsání úloh jednotlivým interpretům a po přidělení úloh „udělá režisér divadelní představení za pět až šest zkoušek podle obtížnosti kusu.“ A tu je oprávněná domněnka, že úroveň těchto představení musela být velmi nízká, že průvodním jevem byla neznalost textu, nedá se hovořit o promyšleném aranžmá, ovládnutí pozornosti, soustředění, prožitku ani o vzájemných vztazích jevištních postav. Stejně zůstává záhadou, jak za těch pár dnů vyřešili scénografickou stránku představení. Vše nasvědčuje tomu, že hlavní postavou takových představení byl především nápopěda. Byla tu však jistě chuť a nadšení do divadelní práce a snaha, aby ochotnické divadlo pomáhalo křesit český jazyk, českou kulturu a tím i národní život hranického lidu. Anna Kašlová-Bábková, Fusková, Stáhalová, Jamborová, Skřepek, Fusek, Kallus, Stáhala, Šlosárek a později učitel František Vítek a další ochotníci patřili mezi ty krásné české lidi, kteří prostřednictvím ochotnického divadla přes všechny vážné nedostatky burcovali, posilovali a vedli hranický lid k lepším zitřkům. Historie ochotnického divadla v Hranicích je úzce spojena s dějinným vývojem města Hranic a jeho obrozenským a osvobozujícím bojem s německou menšinou.

DIVADLO SE ZAČALO HRÁT, až Beseda měla k dispozici vlastní místnosti v přízemí domu na náměstí (nynější budova městského národního výboru, ve které je prodejna Obuvi, Jednotný klub pracujících a městská knihovna, tehdy majetek ZÁLOŽNY). Vchodem z náměstí se vešlo do velké místnosti a vedle byla obědňíková světnice s oknem na náměstí. V této místnosti byl klavír a po zdích byly rozvěšeny různé noviny a časopisy. Byla to vlastně čítárna, která byla oddělena klenutým obloukem. V zadní části se hrávalo divadlo, nejdříve bez kulís, později je tvořily záclonové závěsy. Na oblouku klenutí byla upevněna opona, která se rozhrnovala na dvě strany. Na jeviště se vcházelo dveřmi z předsíně alkovny a nápopěda byla umístěna v koutku za obloukem.

ASI V ROCE 1869 PŘEVZALA Beseda místnost v prvním poschodí, které se užívalo až do roku 1932. Byla to dlouhá místnost zvaná „jitřnice“ o délce 12 metrů a šířce 5 metrů, kde se pořádaly divadla, plesy a zábavy. Jednatel Besedy Jurik P. Mrázek (1883—1885) o ní napsal: „místnost byla malá a jevištěm ještě zřízena, bylo tam jen málo židlí, ostatní obecnost muselo státi, i v síni stáli na bečkách od piva a dívali se dveřmi na jeviště.“ I když místnost byla o něco prostornější než bývalá místnost v přízemí, nevyhovovala divadelním účelům. Proto členové besedy a hlavně ochotníci bojovali o „vystavení sálu k oučelům odbývání divadla a jiných zábav.“ Dne 25. března 1886 přijala valná hromada Záložny jednomyslně návrh na úpravu místností záloženských, návrh na stavbu sálu atd. Rozpočet a plány vypracoval hranický stavitel Alois J a m b o r, kterému byla stavba zadána za 10 tisíc 663 zlatě.

JEŠTĚ TĚHOŽ ROKU byl sál slavnostně otevřen DIVADELNÍM PŘEDSTAVENÍM (název hry není znám). Nově upravený sál se stal chloubou města Hranic. V roce 1887 byly dokončeny práce a vnitřní zařízení sálu nákladem dva tisíce sedm set osmnáct zlatých, částka na tu dobu úctyhodná. Zařízení pozostávalo z červeně potažených lavic, 50 kusů pletených židlí, z velkého kovového lustru a čtyř lustrů rohových. Na galerii byly zřízeny dva kandelábry. Dále byl sál vybaven těžkými draperiemi, záclonami, třemi velkými zrcadly a dalšími doplňky. Jen malba sálu, provedená pražským malířem H l a v á č k e m, stála 750 zlatých a cena velkého kovového lustru činila 493 zlatých. Sál včetně galerie měřil 200 čtverečních metrů. K sálu patřily přilehlé místnosti. Bývalá místnost „jitřnice“, oddělená divadelní šatna s okny na tmavou chodbu, osvětlovanou plynovým světlem. Výstavba sálu a adaptace přilehlých místností byla velkým úspěchem hranických Čechů a česká společnost měla konečně reprezentační místnost pro své akce. Nový sál byl majetkem Záložny, jeviště pořídila svým nákladem Beseda Jurik, která jeviště i udržovala a vybírala poplatky za propůjčování sálu ochotníkům a jiným korporacím.

VYBUDOVÁNÍ JEVIŠTĚ nasvědčuje tomu, že činnost ochotníků musela být nemalá jak na improvizovaném jevišti i v přízemí, tak i po zřízení nového jeviště, byť rozkládacího. Proč by se stavělo náhradní jeviště, když by ochotníci nevykazovali činnost a když se na všechny strany šetřilo? Svědčí o tom i záznamy a zápisy jako: „výtěžek z představení byl věnován na zakoupení Bibliothéky divadelní a na opravu jeviště“ (ze schůze 17. června 1882) a dále v zápisu ze schůze Besedy Jurik ze dne 18. ledna 1883 konstatujeme, že byl přijat návrh, aby se divadelním ochotníkům vzdal dík za jejich činnost nebo výtěžek 16 zlatých z divadla sehraného 31. ledna 1882 (opět bez názvu hry) byl věnován Ústřední matici školské. Zde se také dočteme, že 31. prosince 1884 konala Beseda PRVNÍ SILVESTROVSKÝ VEČÍREK a program že obstarali František Vitek, který byl od roku 1876 považován za nejhorlivějšího režiséra a divadelního pracovníka až do své smrti roku 1895, dále pak O. Fusek, P. Fr. Mrázek a jiní. Další silvestrovský večírek se konal 1. ledna 1886 ve starých místnostech Besedy v přízemí.

VE SCHŮZI 6. KVĚTNA 1887 povolil výbor Besedy Jurik 42 zlaté a šedesát krejcarů na obarvení jeviště, které provedl místní malíř Josef Šafařík. Objednána také z Prahy opona pro nové jeviště, stejně tak i dekorace pro první představení na novém jevišti, které sehráli studenti 28. srpna 1887 (název neuveden). Dne 17. září téhož roku sehráli besední ochotníci v předvečer slavnosti založení Tělocvičné jednoty Sokol Štolbovu veselohru VODNÍ DRUŽSTVO. O rok později předkládají ochotníci Besedě Jurik účty ze dvou představení a výbor určil Františka Vitka, Prucka, Ondřeje Fuská, aby podali návrh na nové zařízení jeviště, na které bylo povoleno 160 zlatých. Všechno tedy nasvědčuje tomu, že činnost besedních ochotníků byla nemalá a škoda, že nebyla lepší činnost tehdejších kronikářů a jednatelů, aby nám zanechali podrobnější zprávy o tehdejší činnosti hranických besedních ochotníků.

OCHOTNÍCI TO NEMĚLI VŽDY LEHKĚ. Proto odmítali hrát na nevyhovujícím jevišti za alkovnou a dokonce pozastavili činnost a až po nápravě se dali znovu do práce a dohnali, co zameškali. Od roku 1885, kdy se skutečně začaly hrát divadelní hry, zlepšovala se postupně i úroveň představení. Ale byly i doby, kdy schůze i divadelní zkoušky byly bouřlivé a ovlivňované bojem s dravou německou menšinou, kterou tvořili zámožní občané německé a židovské národnosti. A bylo dost českých lidí, kteří se klonili na stranu německé menšiny, ale ze strachu nikoliv z důvodů ziskových, čímž vznikaly i v Besedě Jurik třenice, neshody a vylučování těch, kteří ustupovali před německými požadavky. Nakonec Němci i Židé v roce 1885 získali dvoutřetinovou většinu na hranické radnici. To bylo signálem nejen pro Besedu, ale i pro ochotníky a všechny poctivé Čechy v Hranicích k ostřejšímu boji proti německým a židovským odpůrcům, který pak vyvrcholil po příchodu dr. Františka Šromoty v roce 1888.

OD ROKU 1873 PŘIBÝLA do Besedy Jurik, která byla po dobu více jak deset let jediným českým spolkem v Hranicích, řada nových českých spolků. V roce 1873 byl založen Spolek dobrovolných hasičů, v roce 1877 Spolek vojenských vysloužilců, v roce 1883 založen odbor Ústřední matice školské, v roce 1885 Spolek katolických tovaryšů, zásluhou vlasteneckých kněží, dva odbory Národní jednoty a v roce 1887 TJ Sokol a její dramatický odbor, který se v pozdějších letech stal vedoucí složkou divadelních ochotníků v Hranicích. Všechny uvedené české spolky byly začleněny do Besedy Jurik a užívaly výhody v používání spolkových místností, sálu, jeviště apod. a udržovaly styky se spolky v okolních obcích. V té době se připojují k národním pracovníkům i čeští studenti, kteří 2. srpna 1875 sehráli divadlo (bez udání názvu) a kteří pro podporu národních snah jsou plně podporováni Besedou Jurik, i když je o nich zmínka, že „neslušným způsobem pohaněli spolek, jak chováním svým, tak i že sebou vzali do sálu a na jeviště psy“. Bylo proto usneseno, „aby je starosta dr. Eduard Kallus předvolal a jim nelibost nad jejich chováním vyslovil a aby se na příště takových výtržností stranil“.

PRÁCE DIVADELNÍCH OCHOTNÍKŮ do roku 1865 (?), kdy uvedli první divadelní hru KŘÍŽ U POTOKA, byla jakýmsi ověřováním jejich schopností a možností. Od roku 1885, po vítězství Němců na hranické radnici, byli ochotníci postaveni před vážný úkol. Vykonnávat odpovědnější divadelní práci v uvědomování občan-

stva a v boji o získání ztracených pozic v městské správě. Bylo třeba bojovat i proti náboženským zvyklostem, které nám dnes připadají směšné, ale tehdy porušení těchto pravidel by bylo pobouřilo celou společnost. Tak ku příkladu, když se zkoušela divadelní hra a zaznělo klekání, musela se okamžitě zkouška přerušit a všichni přítomní se museli pomodlit Anděl Páně. Po modlitbě se pozdravili navzájem „dobrý večer“ a pak se teprve pokračovalo ve zkoušení. Stejně to bylo při hraní karet, kulečnicku apod. Začátkem sedmdesátých let přišel dr. Plachký, duše německého spolku Männergesangverein, s návrhem, aby byla provedena změna názvu spolku na spolek OCHOTNICKÝ a se širším zábavním programem. Ke změně však nedošlo a čeští besední ochotníci si tak nadále udrželi primát. To však Němcům nevadilo, projevovali nadšení při 25. výročí Männergesangvereinu, které bylo i oslavou vítězných německých voleb, a všechno bylo ve znamení německví a velkým morálním úspěchem Němců. U Čechů se projevovala skleslost, která došla tak daleko, že Beseda Jurik se ani neodhodlala oslavit 25. výročí svého trvání, ačkoliv k němu byly činěny velké přípravy. Starosta dr. Eduard Kallus se vzdal starostenectví v Besedě, nebyl vysvěcen nový besední sál, a to už něco znamenalo, atd. Oživením nálady byla slavnost na počest ZALOŽENÍ TJ SOKOL ve dnech 17.—18. září 1887.

OCHOTNICKÉ DIVADLO udržovalo v době pro Hranice nejtěžší, skromný ohýnek vlasteneckého uvědomění. Tehdejší politickohospodářské poměry byly často mocnější než dobrá vůle vlastenců, kteří byli obklopeni státními a soukromými úřady, německými důstojníky, zámožnými občany a židovskými obchodníky, kteří stále dokazovali, že každý lepší občan v Hranicích je Němec a bez němčiny že se nikdo nikam nedostane. Dále to bylo spojení obchodní, hospodářské, přátelské a příbuzenské. Z toho všeho vyplývalo, že se Češi nedovedli vždy rázně postavit proti poněmčování škol a hlasovalo se na radnici i za české většiny za utrakvistické školy, to znamená, že vyučování se konalo v omezené míře v prvních dvou třídách a v dalších třídách se vyučovalo výhradně německy. A když bylo v roce 1871 založeno české gymnasium, nedovedla dobrá vůle českých vlastenců zaručit dalšího trvání této školy. Čeští kněží a čeští advokáti v Besedě Jurik patřili k největším vlastencům. K nejrozhodnějším a nejodvážnějším patřil tehdy místní občan Ignát Šudlek, který od založení Besedy Jurik až do roku 1876, byl při všech akcích a hájil opoziční stanovisko Čechů proti představenstvu, ale nakonec také ustoupil svým odpůrcům a v nejkritičtější době odešel z veřejného života.

ZA TAKOVÉ SITUACE se vytvořila a vyvíjela činnost ochotníků velmi pomalu. Značným zatížením a problémem byla správa a udržování místností. Přes padesát let nacházely v Besedě útlek všechny české spolky, a ty bývaly nejčastějším předmětem jednání na spolkových schůzích. Místnosti postupem času nestačily uspokojit všechny požadavky spolků a besední ochotníci na protest několikrát přerušili svou činnost, aby prosadili přednostní používání jeviště a sálu. V roce 1888 se sice začalo vyjednávat s Občanskou záložnou o pronájem dolních místností a současně se měla vyřešit i otázka hostinské živnosti. Výčep v Besedě totiž měli na starosti sluhové a na zábavy byli zajišťováni majitelé a

nájemci různých hostinců, aby zajistili občerstvení pro návštěvníky různých zábav. A byly ještě další problémy, jako zadluženost Besedy, nepořádky v placení piva, pořádek a čistota v místnostech, v sále a na jevišti. Besední výbor tak vyplýval mnoho času a sil, vznikaly z toho nepřijemnosti mezi ochotníky, členy Besedy Jurik a ostatními spolky. Je zajímavé i to, že do roku 1881 byla členkou Besedy Jurik jediná žena, nadučitelka Lotocká a přitom mnoho žen působilo v ochotnickém divadle. Tehdy ženy nevstupovaly do spolků, stačilo, když členy byli otcové a manželé a celá rodina se pak hlásila do spolku, kde i ženy se staly brzy váženými spolupracovnicemi a svou práci se podílely na každém významném ochotnickém představení a jiných podnicích. Při konzervativní povaze hranického občanstva, které se bálo každé novoty, postupovali ochotníci ve své práci opatrně, krok za krokem.

DIVADELNÍ PRÁCI OCHOTNÍKŮ doplňovaly zájezdy divadelních společností, které dojížděly do Hranic velmi často. Od roku 1885 se zde střídaly společnosti Štanderova, Šumova, Trnkova, která patřila v Hranicích k nejoblíbenějším a uváděla nejen činohry a operety, ale i opery. V roce 1903 na oslavu českého vítězství uvedla tato společnost v Hranicích poprvé Smetanovu operu PRODANÁ NEVĚSTA. Dále do Hranic přijížděly společnosti Chotěrova, Štětкова, Příbramského a řada dalších kočovných divadelních společností dobrých i méně dobrých. Délka jejich hostování byla závislá na repertoáru a nebylo výjimkou, že některá vystoupení trvala celý měsíc. Tato vystoupení měla vliv i na hranické ochotníky. Seznamovali se nejen s novým repertoárem společností, ale poznávali i přední herce, jejich profesionální výkony, scénografii, režijní koncepcie jednotlivých her atp. U některých divadelních společností nebyla vždy umělecká úroveň nejlepší a obecnstvo si stěžovalo na příliš časté návštěvy společností a kritizovalo jejich výkony. Společnosti opět na oplátku kritizovaly netečnost obecnstva, „které si raději sedí u karet, než by šlo do divadla“. Tato vystoupení měla vliv i na hranické diváky, jejichž úroveň a náročnost rok od roku stoupala. Bylo tedy docela pochopitelné, že se kladly na ochotníky větší požadavky. Žádalo se po nich, aby i oni zlepšovali svou práci. Účelem tehdejších představení byl především finanční zisk a co nejvíce premiér do roka. O nějakých uměleckých výkonech se nedalo hovořit, stejně jako o nějakém velkém rozmachu ochotnického divadla.

TO MĚLO SVOU PŘÍČINU také v tom, že ochotníci hrající divadlo, museli na každou novou premiéru stavět a odklízet jeviště na svůj náklad. Jeviště stálým stavěním, demontováním a uskládňováním se značně poškozovalo a ochotníci byli nuceni platit poplatky nejen za půjčovné, úpravu a odklizení, ale i za případné poškození jevištního zařízení. Chuti do práce ochotníků nepřidaly ani častá jednání a dohadování, komu se smí jeviště zapůjčit, zda ochotníkům besedním nebo sokolským, besednímu kroužku mládežníků, který rovněž uskutečnil řadu divadelních představení. A byli tu ještě ochotníci Spolku katolických tovaryšů, studenti a jiné organizace, které postupně od roku 1862 do roku 1900 vznikly. Besední ochotníci a kroužek mládežníků byly samostatnými odbory Besedy Jurik. Tak kupříkladu kroužek mládežníků sehrál mimo jiné hry v letech 1893 až

1897: 2. června 1893 veselohru F. X. Svobody SMĚRY ŽIVOTA, 6. srpna 1893 náročnou Shakespearovu komedii ZKROCENÍ ZLĚ ŽENY a 6. ledna 1895 hru Elišky Peškové FURIANT. U tohoto představení kritika odsoudila volbu hry, nazvala ji ztrouchnivělou odrhovačkou, která se nehodí pro sebeslabší ochotníky. Kritik však chválí některé výkony jednotlivců, zamýšlí se nad vkusem diváků a vyslovuje přání: „snad se dočkáme v Hranicích ochotnického spolku, kterého tak dlouho postrádáme“. Dne 11. dubna 1897 byl uveden vesnický obraz ze života NEVĚSTA Z AMSTERODAMU, 23. dubna 1897 drama Ladislava Stroupežnického VÁCLAV HROBČICKÝ Z HROBČIC, ve kterém autor uplatňuje svůj oblíbený motiv — furiantství, které zde dostává vážnou podobu a mistrovství dramatikovo se jeví v postavách dvou neúprosných nepřátel; zpuštěného šlechtice Hrobčického a hrdého sedláka Vrby. Do jejich konfliktu zasahuje syn Hrobčického, v němž autor zachytil vedle stinných stránek i kladné rysy nové generace, chápající sociální tendence druhé poloviny minulého věku. Hra se udržela na repertoáru do dnešních dnů.

VŠECHNY HRY BYLY HRÁNY ve prospěch českých škol. Článek „Z Hranic do Hranic“ v 10. čísle NOVIN vítá zprávu, že ochotníci kroužku mládežníků se chystají hrát častěji divadlo a píše v něm:

„Různé společnosti divadelní, někdy všelijaké, odnášejí z Hranic mnoho peněz, které potřebujeme pro naše národní účely. Z divadla se nejvíce vytěží, více než z koncertů nebo jiných zábav, jež vyžadují značných nákladů. Nyní potřebujeme peněz na české školy, až s těmi budeme hotovi, můžeme si pomalu rozšířit veřejnou knihovnu, máme tu Sokola, ale tělocvičny pro něj nemáme, možná, že za několik let se také dalo něco určitějšího o té věci promluvit. Až budeme častěji hrát, dal by se zřídit nějaký spolek divadelních ochotníků, leč to je pro tu dobu ideálem, na uskutečnění nelze prozatím mysliti. Proč? Inu, málo chuti, málo podnikavosti a hlavně osobní důvody a řečnivost, že každý nechce každou úlohu přijmouti. Je to v Hranicích sisýfóvská práce hrát divadlo!“

BESEDNÍ OCHOTNÍCI HRANIČTÍ ani po zřízení stálejšího jeviště nezanechali podrobnějších zpráv o svých představeních, režisérrech, scénáristech a jiných divadelních funkcionářích. Píše se, že se připravují různá ochotnická představení, ale o realizaci již není zmínky, stejně jako o funkcionářích a hercích, i když v osmdesátých letech měli besední ochotníci primát v ochotnickém divadle v Hranicích. Divíme se jen, že při císařském jubileu sehráli 2. prosince roku 1888 besední ochotníci divadelní představení (bez názvu) v režii učitele Františka Vítky. František Vítek, učitel utlačovaný Němci, patřil mezi nejbližší spolupracovníky JUDr. Františka Šromoty. Byl režisérem besedních ochotníků, výborný organizátor, pověstný svým elánem a vtipem, člověk zlatého srdce, v němž měli nejen ochotníci, ale celá Beseda Jurik zdatného pracovníka a přítele. Zemřel 25. května 1895. K populárním hrám tehdejší doby patřila Raupachova tragédie MLYNÁŘ A JEHO DÍTĚ, sehraná 2. a 30. listopadu 1890 a znovu uvedená na scéně 1. listopadu 1896. Na pozvání TJ Sokol sehráli v Hranicích 25. března 1898 olomoučtí ochotníci půvabně jednoaktové hry Ladislava Stroupežnického ZVÍKOVSKÝ RARÁŠEK a PANÍ MINCMISTROVÁ, které byly obcenstvem přijaty

s velkým nadšením. Zvláštního uznání dosáhl čin ženského odboru Besedy „LI-BUŠE“, který uvedl 28. června a 12. července 1896 náročnou operetu, v ochotnickém podání, Franze Suppého DÍVČÍ ŮSTAV v režii A. Mírovské, která založila ve Farní ulici hudební školu. V den konání představení vyvolal časopis LÍPA nechutnou polemiku proti hranickému obecenstvu. Zajímavé na tom je, že pisatel, redaktor Mírovský, byl manželem iniciátorky a režisérky operetního představení. Dalším představením besedních ochotníků, o kterém se zachovaly zprávy, byla veselohra Františka Baluckého TĚŽKÉ RYBY, sehraná u příležitosti oslav slavného hranického rodáka J. A. Galaše 5. srpna 1898. V tomto roce uvedli ochotníci jedenáct představení ve prospěch českých škol. Na podnět TJ Sokol se sešli téhož roku zástupci českých spolků, aby jednali o společných oslavách Františka Palackého. Předsedou slavnostního výboru byl zvolen dr. František Šromota a ochotníci dostali za úkol sehrát slavnostní představení. Vybrali si na tehdejší dobu hru objevnou se sociálním námětem od Ladislava Stroupežnického NA VALDŠTÝNSKÉ ŠACHTĚ, která byla sehrána v pondělí 4. července 1898. Před tímto představením byl ochotníky předveden živý obraz (zvláštní jevištní seskupení) HOLD FRANTIŠKU PALACKÉMU, aranžovaný akademickým malířem Ferdinandem Helsnerem. Slavnostní projev pronesla učitelka Lotocká. Oslavy Františka Palackého byly zakončeny vystoupením pěveckých odborů Besedy Jurik a ženského sboru Libuše (založený v roce 1894, který hrával i divadelní hry, většinou aktovky) a koncertem tršické hudby s proslovem dr. Františka Šromoty. Palackého slavnosti byly velkým povzbuzením nejširších vrstev města Hranic a okolí.

PRAVIDELNÝMI AKCEMI, které hraničtí ochotníci pořádali od roku 1884, byly MIKULÁŠSKÉ A SILVESTROVSKÉ VEČÍRKY, nabitě vždy bohatým programem. Mikulášské večírky byly spojeny s nadílkou a po programu se objevilo na jevišti plno košů s dárky, které Mikuláš se svými pomocníky rozdílel divákům. Že při tom nebyla nouze o smích svědčí ta skutečnost, že se rozdílely vtipné i méně vtipné dárky. Tam, kde se čekala radostná událost, obdrželi loutku mímna, nimrodí dostávali dárkem vycpaného zajíce nebo kočku, ale i myš. Objevovaly se i dárky malých nočníků s párkem a hořící. Drtivou většinu tvořily dárky s textilem, cukrovými pochutinami, různými hračkami, likéry apod. Mikulášské a silvestrovské večírky měly téměř vždy velký úspěch u diváků. O popularitě svědčí, že novoroční blahopřání na silvestrovských večírcích po několika let pronášel sám starosta Besedy a později starosta města Hranic dr. František Šromota. V roce 1893 použil Šromota slov poslance dr. Engelse, pronesených na českém sněmu: „My jsme silni vědomím svého práva, silni láskou k vlasti a důvěrou v lepší budoucnost!“ V pozdějších letech pronášeli novoroční blahopřání ochotníci. Pro ně však platilo nařízení, že „nesmí být použito jakýchkoliv místních narázek, aby z toho nebyly nepříjemnosti“. Od roku 1895 se Beseda Jurik zbavovala všech odborů, které přecházely k jiným spolkům. Vzdala se knihovny, přednášek, výletů i ochotnického divadla, takže asi od roku 1900 přebírají žezlo besedních ochotníků ochotníci sokolští, Spolek katolických tovaryšů, kteří měli



Spolek katol. tovaryšů.

sídlo a hráli v hostinci „U Černockých“ (bývalý hotel Litovel, nyní jídelna) a Beseda Jurik se věnovala výhradně sborovému zpěvu.

SPOLEK LIBUŠE USPOŘÁDAL 5. května 1900 JARNÍ ZÁBAVU, na které byla uvedena i jednoaktová hra KRASOJEZDKYNĚ. Ale v tomto roce hráli i jiní ochotníci. Například Akademický feriální klub zahájil o prázdninách opět svou činnost a hrál nejen divadlo, ale pořádal přednášky, výlety a koncerty. Sdružené české spolky v Hranicích uspořádaly 5. května NÁRODNÍ SLAVNOST a organizaci řídil slavnostní výbor a školský spolek Galaš. V předvečer této slavnosti, 4. května, sehráli ochotníci společně slavnostní představení hry Antonína Lokaye ARCHA NOEMOVA. O bezdůché frašce kritika kromě jiného napsala: „Volba kusu nezamlouvala se nám právě v moment tak důstojný... za to uspokojilo nás její provedení... jednotlivé úlohy byly sehrány vesměs dosti přirozeně a pozorovali jsme u jedněch dobrý talent u druhých značnou snaživost... Režii měl pan Talpa, jehož námaze a snaživosti dlužno přičísti ladné provedení kusu. Při představení tomto viděli jsme na jevišti po většinu nováčky. Lze tedy z provedení jejich úloh souditi, že příští představení překvapí nás, vytrvají-li ve své

snaživosti ...“ Rok 1900, poslední rok 19. století byl zakončen již tradiční SIL-VESTROVSKOU ZÁBAVOU s bohatým programem. Diváci zhlédli 25 programových čísel hudebních, pěveckých, recitačních, sehrány aktovky, skeče, sólové výstupy atd. Program byl tak zdlouhavý „až posluchači byli unaveni“. Novoroční blahopřání pronášeli ochotníci, rozloučili se se starým rokem a přivítali rok nový, rok 1901, a vykročili do dvacátého století.

Léta 1901—1918

PRVNÍ LÉTA DVACÁTÉHO STOLETÍ byla jakýmsi samostatným nástupem ochotníků Akademického feriálního klubu, Spolku katolických tovaryšů a TJ Sokol. Byla to léta i úpadku besedních ochotníků, kteří sice ještě hrají, ale už jen ojediněle a objevují se další ochotníci jako besední mládenci, kroužek výpomocných úředníků, kroužek ochotníků hranických a dalších. R. 1901 vede Spolek katolických tovaryšů, který již 27. ledna ohlašuje DOMÁCÍ ZÁBAVU s programem, 24. března uvádí obraz ze života ČERNÝ KŘÍŽ V LESE od Elišky Peškové ve prospěch školského spolku Gallaš a Spolkového domu. Představení se hrálo v „záloženském sále za četné návštěvy, sehrání bylo obstojné, až na malé chyby herců ...“ 27. dubna uvádí další premiéru hry J. K. Tyla PALIČOVA DCERA, ve které autor nemilosrdně odhaluje nelidskost a směšnost maloměstských vztahů mezi lidmi. Po představení byla uspořádána koncertní a taneční zábava za účinkování kapely pana Šejny. V té době byly Hranice rozvířeny stávkou sazečů, kteří byli vyzváni k nástupu do práce. Ti, kteří neuposlechli výzvy, byli ze zaměstnání propuštěni. Dne 5. června se hráli opět ochotníci Sokola divadelní představení (bez udání názvu hry.) Hrálo se i v dalších měsících a vyvrcholením byl měsíc prosinec. 1. prosince uvádí kroužek výpomocných úředníků frašku MANŽEL V BASE. Před představením byl proveden ŽIVÝ OBRAZ s bengálským osvětlením. Představení mělo slavnostní ráz, kterého se zúčastnil autor hry J. Kühnl. 8. prosince zhlédli hraničtí diváci další ochotnickou premiéru, populární veselohru Václava Štecha TŘETÍ ZVONĚNÍ v provedení kroužku ochotníků hranických. V též den uspořádal Spolek katolických tovaryšů MIKULÁŠSKOU ZÁBAVU s nadílkou a programem a 22. prosince sebral další hru T. H. Koliska PAN BARON. Jako obvykle byl po představení uspořádán koncert kapely pana Šejny. Měsíc prosinec byl obohacen kočovnou divadelní společností Janovského, která uvedla sedm her, jako PRINCEZNA PAMPELIŠKA, 500.000 ČERTŮ, ČERT A ANĚL a další hry. Nejméně jedenáct představení za jeden měsíc zhlédlo hranické obyvatelstvo. Na pohled se to zdá téměř nemožné, ale v té době mělo divadlo ochotnické i profesionální příznivé podmínky pro kulturní práci. Nekonkuroval film, rozhlas, televize, různé módní skupiny, divadelní, estrádní a hudební. A přece i tehdy byly stížnosti na malou návštěvnost a nezájem o divadlo.

NÁSTUP DO DVACÁTÉHO STOLETÍ nebyl tedy nejhorší. Vždyť v Hranicích byly konány přípravy k obecním volbám, vzrůstaly spory mezi jednotlivými spolky, řevnivost a výtky, že jejich lidé nakupují u německých a židovských ob-

chodníků. Hlasy z Pobečví kritizovaly spolkový a veřejný život a napadají Besedu, Občanskou jednotu, Sokola, Libuši i Spolek katolických tovaryšů, že platí jen povinné členské příspěvky, ale činnost že nevyvíjejí. Ochotníci však přes všechny potíže a výtky hrají, i když své činnosti poleví, jak tomu bylo zřejmě v roce 1902, kdy každý spolek hrál samostatně a kdy také Hlasy z Pobečví nepublikovaly všechna představení, jak tomu bylo dříve, a kdy také návštěvnost v divadlech poklesla, jak o tom svědčí kritický článek Hlasů z Pobečví, ve kterém se kromě jiného píše:

„Těšili jsme se na společnost páně Příbramského a opravdu jsme se nezklamali . . . Byli jste na Blodkově V STUDNI a na GEJŠI? Zajisté, že nemusím vám výkony chváliti. Obzvláště „Gejša“ oslnila vás zajisté každého bezvadným provedením svým a nádherným vypravením, jaké zřídka kdy vidíme na menším jevišti . . . Jen tomu se divíme, že naše uměnímilovné obecenstvo — zvláště jistě kruhy — pomíjejí divadlo tentokráte svou návštěvou. Přijde-li na Bečvu nějaký prušák s „americkým“ cykloramem, v němž není dohromady nic pěkného viděti, je tam našeho obecenstva plno. Za to snaživá česká společnost, která za své umělecké výkony zasluhuje všestranné podpory, hrává před poloprázdným sálem . . .“

Jistěze návštěvnost na ochotnických představeních nebývala o mnoho lepší. To mělo i vliv na ochotnickou činnost a dovídáme se, že 12. října 1903 byla uvedena premiéra hry F. F. Šamberka; JOSEF KAJETÁN TYL, ve které autor diváka seznamuje s posledními dny patrona českých divadelníků. Představení bylo hráno ve prospěch Národního divadla v Brně. Ochotníci TJ Sokol a Spolku katolických tovaryšů uvádějí další premiéry a tradiční MIKULÁŠSKÉ a SILVESTROVSKÉ ZÁBAVY s programem.

TÝDENÍK HLASY Z POBEČVÍ uveřejnil 16. ledna 1903 článek „Volby obecní“; ve kterém se píše:

„Následkem doručení rozsudku správního soudu, nastala pro politický úřad povinnost, aby nařídil provedení voleb. Od 3. ledna uplynulo zase 14 dní a nestalo se dosud ničeho. Proto byla vyslána českou stranou deputace k místodržiteli hraběti Žerotínovi, aby se rozhodnutí brzo stalo. Není pochyby, že v případě vítězství německého nebylo se čekalo od 3. prosince (1902) až do dneška nečinně. Manévry Plachkého, jakoby se chystal k volbám, jsou pouhé manévry. Žádáme, aby se starý výbor obecní rozpustil a starostovi odebralo řízení obecních záležitostí.“

Volby, které měly být v roce 1901, měly se uskutečnit do 15. února 1903. Na stránkách novin se objevila jména obchodníků a živnostníků, kteří hlasovali proti Čechům, ze strany Němců byly podnikány všemožné machinace, aby volby byly znemožněny. Byly zasílány interpelace k poslanci Reichstädrovi, konaly se veřejné schůze, starostu Plachkého hlídají četníci a v Hlasech z Pobečví se objevují čistá místa, označená slovem ZABAVENO. Důvěrníci české strany vydávají prohlášení k městským a obecním zastupitelstvům všech českých měst na Moravě, ve kterém žádají, aby podpořily snahy hranicových Čechů.

ROK 1903 ZAČÍNÁ VELMI BOUŘLIVĚ. Předvolební boje ochromily sice kulturní činnost ve městě, ale nezastavily. Dne 26. března se konal KONCERT

RUSKÉ NÁRODNÍ KAPELY VOKÁLNÍ Naděždy Slajanské s bohatým programem, který byl zkomplikován nastávajícími volbami. Také ochotníci v tom zmatku oznamují, že sehraji původní novinku, drama Karla Božka ČERV, a že připravují další premiéry. V pondělí 13. dubna uvedli ochotníci TJ Sokol veselohru Karla Želenského TETA Z RUSKA v režii F. Kaulfuse, o níž kritika napsala:

„Celkový dojem byl znamenitý a obecenstvo bylo hrou plně spokojeno. Jedině dlužno vytknouti, že ochotníci naši, kteří tolik divadelních her s úspěchem provedli, tak zřídka hrají. Uvážili se, že čistý výnos z těchto her po většině darován fondu pro zbudování vlastní tělocvičny, jest životním zájmem naší jednoty — tu by naši ochotníci měli se častěji pochlubit svým uměním a přispívati ku vzrůstu zmíněného fondu.

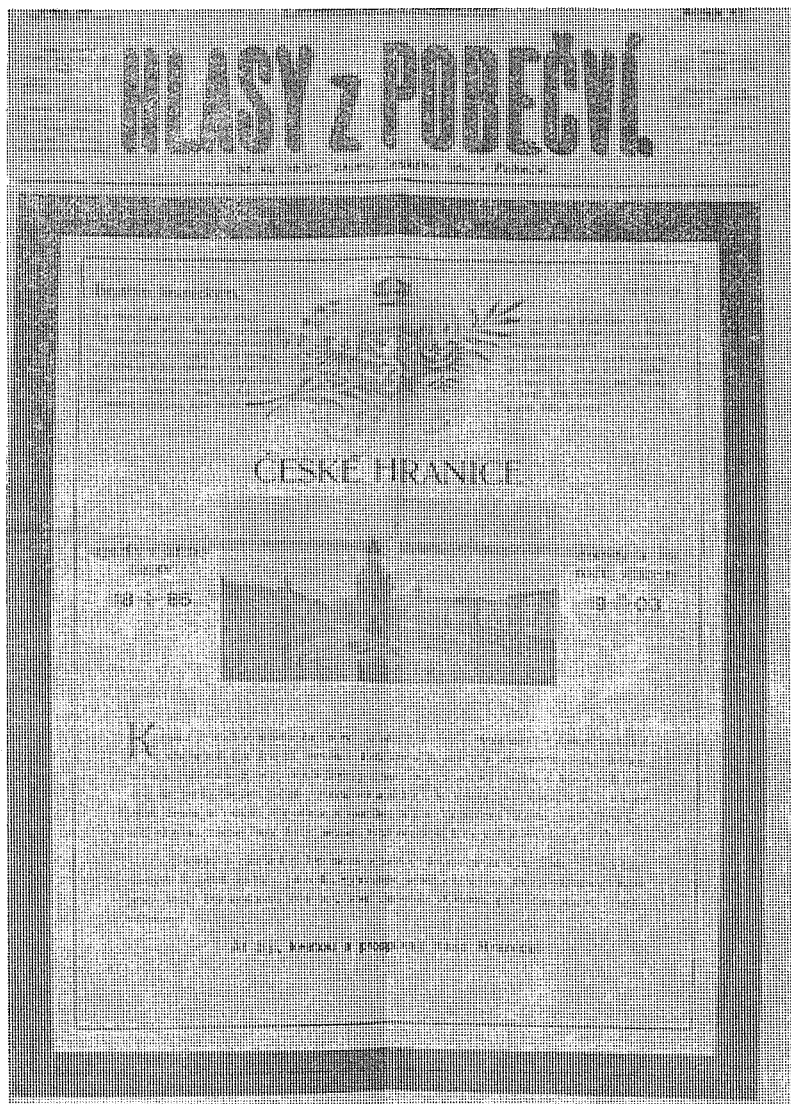
České obyvatelstvo bude jistě snahy jejich podporovati, když bude věděti, že podjali se tak šlechetného úkolu.“

Ve hře, která měla velké obsazení, hráli: Vl. Bochořáková, Svobodová, Slížová, Beerová, Kratochvílová, Kahánková, Strnadlová, Ryšková, Chalouka, Vlasák, Müller, Slíž, Kroulík, Svoboda A. Terk, Danihelka, Rais, Dědek, Kvapil, Vališ a řada dalších ochotníků.

NENÍ BEZ ZAJÍMAVOSTI poznámka autora na adresu ochotníků, že tak málo hrají a že by měli častěji přispívat ku vzrůstu fondu pro vybudování tělocvičny. Zdá se, že prvořadým úkolem ochotníků bylo zajišťovat finanční prostředky na hrát co nejvíce her a úroveň představení byla posunuta na vedlejší kolej. Ale to nebylo jen na začátku tohoto století, tento nešvar trval až dodnes, a při tom se zapomínalo, že ochotníci by měli zlepšovat svou práci, že by chtěli mít také technicky dokonalejší jeviště a vůbec lepší podmínky pro svou činnost. A tak se hrálo většinou jen pro ten čistý finanční zisk. Ochotníci však nezapomínali na naše básníky, dramatiky a spisovatele. K jejich jubileím pořádali oslavné večery, zvali je na svá představení a udržovali s nimi písemné styky. V sobotu 23. dubna 1903 uspořádala TJ Sokol s ochotníky za spoluúčasti Besedy Jurik ve dvoraně Besední VRCHLICKÉHO VEČER. Zahajovací projev pronesl odborný učitel Vojtěch Bartovský. Na programu byly básně Vrchlického, zpěv dámského tria, sborové zpěvy, melodramy a recitace. Rok 1903 byl pro ochotníky významný i tím, že 3. května uvedli poprvé komickou operu Viléma Blodka V STUDNI, která vznikla pod dojmem Smetanovy Prodané nevěsty. Nemá sice té umělecké síly, vyniká však realistickou kresbou charakterů postav a sborovými scénami. Opera byla uvedena jako součást JARNÍHO KONCERTU, který byl ještě opakován 10. května a jako náhradu za mužský sbor uvedli ochotníci jednoaktovou veselohru ruského autora Viktora Krylova MEDVĚD NÁMLUVČÍM. Autor se v ní vysmívá hašteřivým, velkostatkářským strýčkům.

Blodkova opera byla největším podnikem tohoto druhu Besedy Jurik. Zásluha na uvedení opery se přičítá sbormistrovi Stanovskému a představitelům jednotlivých postav, nadučitelce Novákové (Veruna), Urbánkové (Lidunka), dr. Touškoví (Vojtěch) a Josefu Poláškoví (Janek). Režii měl lékárník Kaulfus, který byl i autorem scénické výpravy. Hlasy z Pobečví přinesly kritiku na provedení opery V STUDNI, i na komedii MEDVĚD NÁMLUVČÍM, o které se psalo, že provedení svědčí o svědomitosti režisérově a důkladné přípravě účinkujících, kteří se přičinili, aby kus předvedli bezvadně, což se jim v každém směru povedlo. Stejně dobře byla hodnocena opera, i když byly výhrady ke komparzním scénám. V závěru se píše: „Vše tedy bylo dobře a krásné, návštěva pěkná. Nedělnímu provedení opery nemůžeme upřít značné ceny vychovávací a vzdělávací.“ Na druhé představení byla z řad diváků stížnost na snížené vstupné (!), na které tisk nervózně zareagoval, že „štvání některých lidí je bezdůvodné a též i nerozumné. . . na tyto nespokojence se výborně hodí povídka o otci, synu a oslu. Dělej člověče, co chceš, oni rýpati nepřestanou. . .“

SNAD SE NEMŮŽEME ANI DIVIT, že kritika i novinářské články byly nervózní a nedůtklivé. Vždyť se opět blížil den voleb, které měly rozhodnout, na či stranu se přikloní vítězství. Konečně nadešel 21. červenec 1903, den obecních voleb. Po osmnáctiletém urputném boji zvítězila konečně ve volbách česká strana. Zvolení kandidáti se ujali vedení na radnici a Hranice se navrátily mezi česká města. Vítězství Hranic způsobilo ohromný rozruch nejen na Moravě, ale i v Čechách, jak o tom svědčí řada zachovaných blahopřání a dopisů ze všech



koutů Moravy a Čech, z Haliče, Vidně, atd. adresované většinou na dr. Šromotu, prvního českého starostu v osvobozených Hranicích. Hlasy z Pobečví vyšly 24. července ve slavnostním tříbarevném provedení, ve kterém byly uveřejněny vzletné články a básně opěvující vítězství města Hranic. Mezi členy nové zvolené obecního výboru čteme i jména hranických ochotníků; H. Fusek, K. Helsner, A. Schützer, dr. Fr. Toušek a další.

V TOMTO RADOSTNÉM OPOJENÍ z vítězství uvádějí ochotníci TJ Sokol v předvečer I. sokolského sletu v Hranicích 25. července slavnostní divadelní představení hry Františka Šubrta VELKOSTATKÁŘ, ve kterém autor popisuje volební zápas do zemského sněmu v roce 1872, který připomínal boj o nadvládu na hranické radnici a boj za české Hranice. Režisérovi Kaljusovi se přičítá, že se s ochotníky přičinil o zdar a pěkné provedení hry.

Významnou událostí tohoto roku byl i I. SOKOLSKÝ SLET V HRANICÍCH, kterého se zúčastnily bratrské jednoty z Valašska, z celého Hranicka i Lipnicka. Slet byl zahájen velkým průvodem z Nádražní ulice (ul. 1. máje), který se za zvuků hudby odebral na cvičiště v Teplicích n. B., kde bylo uspořádáno veřejné cvičení a po slavnostních projevech se konala NÁRODNÍ SLAVNOST, při níž účinkovali tamburáši a Viola ze Vsetína.

PO VOLEBNÍM VÍTĚZSTVÍ se zastavila v Hranicích Trnkova divadelní společnost, která byla pro hranické ochotníky určitou vzpruhou. Nejen společnost Trnkova, ale i ostatní divadelní společnosti, byly pro ochotníky jakousi divadelní školou. Tehdy se nekonala žádná školení, kurzy ani semináře. Proto přijímali ochotníci tyto divadelní společnosti s radostí, že se seznamovali s dobrou dramaturgií, viděli dobré herecké výkony, slyšeli pěknou jevištní řeč a poznávali správné kostymování, masku, jevištní výpravu apod. Je ovšem i pravdou, že přijímali i nevkus, povrchní hry, rádi „kopírovali“ velké herce, stávali se ješitnými apod. Divadelní společnosti měly vliv na vývin společenských mravů a tím i na mravní vývoj ochotníků.

OCHOTNÍCI TJ SOKOLA uvedli ještě 8. listopadu 1903 frašku Thomase Brandona CHARLEYOVA TETA v režii F. Kaljuse. Pro tuto inscenaci byly zhotoveny nové dekorace a zařízení nové osvětlení. Pro velký úspěch byla hra opakována 15. listopadu a čistý zisk z obou představení byl věnován Družstvu pro vystavění tělocvičny a ve prospěch chudé české školní mládeže. Ochotníkům se doporučovalo, „by obecnstvu ještě více se zaveděli, dle způsobu velkých divadel do jednotlivých scén vložili zpěvní čísla a kuplety“.

Noviny POZOR kritizovaly ochotníky, že hra nebyla vhodná ke dni 8. listopadu (bitva na Bílé hoře) a že je bezcenná. Hlasy z Pobečví však s kritikou nesouhlasily a na adresu kritika napsaly, že je to hloupý nápad realistů, „chtít zaobalit celý národ do flóru, a doporučovaly kritikovi, aby takové přemrštěnosti ochotníkům nekázal. 5. a 6. prosince připravil ženský odbor TJ Sokol a Spolek katolických tovaryšů své MIKULÁŠSKÉ ZÁBAVY s „velmi zábavným a pestrým programem“. Ani bouřlivý rok 1903 se neobešel bez SILVESTROVSKÉHO VEČERA.

PO VOLEBNÍM VÍTĚZSTVÍ HRANIC pocífovali ochotníci, že nestačí jen chuť do práce a obětavost, ale že je zapotřebí naučit se nejprimitivnějším hereckým pravidlům, vzrůstala i touha po divadelním vzdělání, i když ne u všech ochotníků, a uměleckém tvoření, zvláště když se ozývaly hlasy, že je zapotřebí práci zlepšit, prohloubit a rozšířit. Morava hlavně po stránce organizační byla stále ve vývoji. Docházely zprávy z Čech, že již v roce 1886 utvořená Ústřední matice divadelních ochotníků v Praze, později změněná na Ústřední matici divadelního ochotnictva českého v Praze, má za úkol podporovat zájmy ochotnických spolků a pomáhat k povznesení a rozvoji divadelního ochotnictva a rozvoji české dramatické tvorby a divadelního umění. Kromě toho měla soustředit všechny ochotnické spolky a dramatické odbory v Ústřední matici, která sama musela

projit mnoha změnami, aby mohla plnit úkoly. Hraničtí ochotníci se toho dočkali až ve čtyřicátých letech tohoto století, kdy v Hranicích byla založena Divadelní jednota, řádný člen ŮMDČ (Ústřední matice divadelních ochotníků českých) v Hranicích. Určitě změny k lepšímu se přece jen dostavily. Kromě hraní divadla obstarávali ochotníci programy při tak zvaných JOURFIXECH, tj. při večírcích, které byly oblíbeným dostaveníčkem členů Besedy Jurik, jejich rodinných příslušníků a jimi uvedených hostů. Účinkovali i při různých oslavách, zábavách, koncertech a večírcích. Různé večírky se stávaly dobrou novinkou v Hranicích.

V LETECH 1904 AŽ 1907 uvedli kromě jiného národní báchorku J. K. Tyla STRAKONICKÝ DUDÁK, která je pokládána ještě dnes za prototyp českosti.

Tyl ve hře vyzdvihuje národní lidové tradice, zdůrazňuje dobové společenské prvky a společenské rozpory. Hra byla uvedena 6. ledna 1904 v režii Art. Kaulfuse. Měla také velký úspěch u diváků. Mimořádnou událostí na tehdejší dobu byl RUSKÝ VEČER, konaný 14. března 1904 besedním ruským kroužkem, založeným zásluhou prokuristy firmy Ant. KUNZ, Ludvíkem Schmidem. Na tomto večírku obstarali program po delší přestávce besední ochotníci. O významu večera promluvil starosta města dr. František Šromota, který vyzvedl sympatie a lásku k bratrskému Rusku, zvláště s ohledem na válku rusko-japonskou. Z tohoto zdařilého večera byl odeslán blahopřejný telegram městu Petrohradu. Na pozdrav hranických občanů došla z Petrohradu odpověď tohoto znění:

Panu městskému starostovi.

Petrohradská městská rada nařídila mně vzdáti

Ruskému kroužku srdečné díky za bratrský projev
s přáním všeho dobra, následkem vojny s Japonskem.

Městský starosta: Lěljano v.

Ve dnech 16. června až 1. července hostovalo v Hranicích BRNĚNSKÉ NÁRODNÍ DIVADLO, jehož vystoupení bylo nadšeně přijato. Zásluhu na tom měli hraničtí ochotníci, z jejichž popudu bylo divadlo pozváno. V listopadu hostovala zde Trnkova divadelní společnost a v prosinci ji vystřídala společnost Štětškova, která spoluúčinkovala s ochotníky na silvestrovském večeru. Významnou událostí byl den 21. prosince 1904, kdy byl zahájen provoz Městské plynárny. V Besedě bylo zrušeno acetylenové osvětlení nejen v hostinských místnostech, ale i v sále a na jevišti. Ochotníci začali provádět osvětlování inscenací plynovým světlem.

DALŠÍM ZPESTŘENÍM REPERTOÁRU byly různé večírky. Besední mládenci uspořádali 18. a 19. března roku 1905 až 1907 HUMORISTICKÉ VEČÍRKY na počest Josefa a Pepiček, na nichž kromě hranických ochotníků vystoupili ochotníci z Lipníka n. B. Dne 25. března uspořádala Beseda Jurik a TJ Sokol VEČÍREK SVATOPLUKA ČECHA, na kterém Art. Kaulfus, Fr. Kořínek a další recitovali jeho básně. Program doplnili zpěváci a orchestr Besedy Jurik.

Úvodní slovo pronesl profesor Josef Voborník z Lipníka n. B. A již 22. dubna je tu další kulturní večer na OSLAVU J. A. GALLAŠE, který uspořádal Akademický feriální klub a zase zde měli hlavní slovo ochotníci, zpěváci a hudebci Besedy Jurik. Program ukončil Fr. Kořínek básní Sv. Čecha MRTVÝM VLASTENCŮM. Od 9. června do 3. července opět hostovalo v Hranicích Brněnské národní divadlo, návštěva na představení byla však více jak podprůměrná a vše nasvědčuje tomu, že divadlo bylo uměle udržováno, aby odehrálo slavnostní představení SALOME dne 28. června, kdy navštívil Hranice císař František Josef I. za velké účasti důstojníků, úředníků a hlavně Němců. Na adresu

hranicích ochotníků lze říci, že nikdy nehráli divadlo k nějakým výročí rakouského mocnáře a že spíše bojkotovali jakékoliv oslavy konané na jeho počest. 15. července 1906 uspořádal TJ Sokol HUSŮV VEČER a 1. září HAVLÍČ-KŮV VEČER za spoluúčinkování hranických ochotníků.

KONCEM MĚSÍCE ZÁŘÍ se rozloučili v Hranicích s lékárníkem Art. Kaulfusem, obětavým režisérem, příkladným vlastencem a neúnavným veřejným pracovníkem, který odcházel do Štýrského Hradce. VEČERA NA ROZLOUČENOU se zúčastnili nejen ochotníci a hranická veřejnost, ale i zástupci obecního výboru v čele s jeho starostou dr. Šromotou, který se s ním rozloučil za město, Šromotová a Janík za městské muzeum a předali mu diplomy. Dr. Kořinek a Hais, zastupující sokolské ochotníky, mu darovali tablo s podobiznami hranických ochotníků, s kterými léta spolupracoval. Slavnostní večer byl zakončen vystoupením ochotníků, kteří mu zahráli na rozloučenou jednoaktovou hru Fr. Archleba SEBEURČENÍ a poděkováním Art. Kaulfuse za projevy oddanosti s příslibem, že na Hranice nikdy nezapomene a zůstane vždy věrným Čechem. Odchodem Art. Kaulfuse činnost ochotníků neustala. V letech 1904 až 1907 uváděli sokolští ochotníci, Spolek katolických tovaryšů, Akademický feriální klub, Besední mládež a ostatní nejméně dvě premiéry ročně kromě tradičních josefských, mikulášských a silvestrovských večerů. Jmenujeme alespoň některé z nich: A. Lokaye VOŠÍ HNÍZDO, drama BARTOŠ TUŘANSKÝ, kterým oslavili sokolští ochotníci jarní svátek dělníků 1. MÁJ. Děj dramatu je čerpán z dusného ovzduší brněnských továren a ulic a vyjadřuje zápas dělníků o své a rodinné bytí, které vyčerpává životní síly dělnických mas a otročí lidi fyzicky i duševně. Dělníci se konečně vzepnou a sáhnou k nejučinnějšímu prostředku obrany — ke stávce. Langmanovo drama bylo na svou dobu silně angažované a sokolští ochotníci ukázali cestu, jakým směrem by se měla dramaturgie ubírat. Stejně závažnou hrou bylo i Štolbovo drama ZÁVĚT a další hry. Ve hrách hráli: H. Kratochvílová, Beerová, Fialová, A. Kahánková, Hais, Kroulík, Matula, Merunka a další ochotníci. Většinu her režíroval Art. Kaulfus.

ROK 1908 BYL OPĚT VE ZNAMENÍ obecních voleb, jako každé tři roky, a Němci se pokoušeli narušit jejich hladký průběh. Pokusy však ztroskotaly, když hraničtí občané prokázali národní jednotu. Ochotníci vyvíjeli dále svou činnost a uspořádali s Akademickým feriálním klubem PIETNÍ VZPOMÍNKU na zemřelého básníka Merhauta. V březnu se také rozloučili se svým režisérem a aktivním pracovníkem ochotnického spolku dr. Kořínkem. Na rozloučenou mu 17. března 1908 zahráli Jonášovu jednoaktovou hru NOVÝ SPORT. Téhož roku se do Hranic přistěhovali Josef a Kornelie Dvořákoví. Do Hranic přijeli z Vídně, kde žili od roku 1902 a kde také byli činní v českém ochotnickém spolku POKROK až do svého odjezdu do vlasti. V Hranicích se stali členy dramatického odboru TJ Sokol a Josef Dvořák i režisérem. Práce dramatického odboru TJ Sokol byla až do roku 1925 poznamenána jeho vedením. Nebyla to jen řada inscenací v jeho režii, ale byly to i náročné scénické výpravy. Jeho zkušenosti z Vídně, kde viděl na velkých scénách uvádět hry světového repertoáru, poznamenaly jeho práci. Do konce první světové války uvedl na scéně v Hranicích,

kromě jiných her, 13. listopadu 1910 Olivovu veselohru JULINČINY VDAVKY, 12. března 1912 G. Rosseta hru BEZECTNÍ a 18. srpna 1913, v předvečer menšinové slavnosti a ve prospěch kulturních potřeb Hranicka, dvě jednoaktové hry, Jaroslava Vrchlického ZÁVĚT LUKAVICKÉHO PĀNA a Stolbovu hru ALL RIGHT a řadu dalších her. Ve třetím roce první světové války, 25. listopadu 1917, uvádí ve dvoraně Městského domu s kroužkem divadelních ochotníků veselohru O. Fastrové ŽÁRLIVÁ. Záštitu nad tímto představením převzal „slovutný pan Arnošt Staniek, c. k. štábní lékař a velitel zdejší c. k. záložní nemocnice“, který hraniickým ochotníkům vycházel vstříc a umožňoval jim jejich práci. Ne z nějakých vlasteneckých důvodů, ale prostě proto, že hraničtí ochotníci čistý zisk věnovali ve prospěch nemocných a zraněných vojáků. Díky manželům Dvořákovým, zachovala se i řada plakátů, fotografií a jiného dokumentárního materiálu o ochotnické činnosti v Hranicích.

Z VYPRÁVĚNÍ KORNELIE DVOŘÁKOVÉ se také dovídáme, že práce v dramatickém odboru TJ Sokol nebyla nejideálnější. Malé role nechtěl nikdo hrát, zvláště ženy tím byly pověsné, hledělo se i na to, jak bude „figura vypadat, jak bude oblečena“, nikdo nechtěl hrát sluhý a služky a bylo proto i dost řevnivosti mezi ochotníky. Zkoušelo se tři týdny až měsíc, tj. za 10 až 15 zkoušek byla premiéra připravena. Z toho je vidět, že od zahájení činnosti ochotníků se počet zkoušek sice zvýšil, ale to zdaleka nestačilo na to, aby premiéry snesly přísné měřítko kritiky o úrovni představení. Není proto divu, že ohlasy v novinách na ochotnická představení nebyly vždy příznivé, zvláště po příchodu Otakara Brdečky, odborného učitele, který byl původcem „nových kritik“ a nesmlouvavý ke všem zlovykům, lajdačení i proti „malování výsledků inscenací na růžovo“. Tak například v 1. čísle Hlasů z Pobečví v r. 1912 píše, že Hranice jsou již české a nelze na koncerty a divadla pohlížet jako na nutné projevy utlačované menšiny, která si může dovolit posunout umělecký cíl na druhé či třetí místo a že je nutné dbát, aby při takových vystoupeních mělo provedení uměleckou úroveň. Nejčastějšími výtkami byla neznalost textu, špatná jevištní mluva, přehrávání atd. Nebyl to však jen Otakar Brdečka, který trval na zvyšování umělecké úrovně představení. Ozývali se i jiní a kritizovali nejen divadelní představení a koncerty, ale někteří si vzali na mušku i velmi populární SILVESTROVSKÉ VEČERY. Jedním z nich byl Karel Sluka, který v Hlasech z Pobečví z 1. ledna 1910 napsal článek „Vzpomínka silvestrovská“. Píše v něm: „Silvestr a novoroční noc patří dvěma veselým potentátům Gambrinovi a panu Švábovi z Malé strany, jehož duchaplností, hrůznější a úmornější Hofrichtrových pilulek přivádí národ v extazi... Vidíte-li rok po roce stejné silvestrovské scény, hloupé a řvavé, jaký div, že zatoužíte vymanit se z dosahu Švábových kupletů, odrhovaček a deklamací a utéci někam hodně daleko, kam nemůže dolehnout ani jediný zvuk gramofonu a kde ještě nikdy nebyl hostem personifikovaný „Starý rok“ s červeným nosem a podagrou na lavici obžalovaných, ani „Nový rok“ v bílé říze, plavých kadeřích a běloskvoucích zubech (z kterých půvabů o pravosti řízy nelze pochybovat), deklamující v politováníhodné póze dojemné sliby — falešné ovšem jako sliby všech vlád na světě.“ Autor Karel Sluka píše dále o „ničemných švabiádách“ a vzpomíná: „kam se poděla naše vytoužená idyla se starými pís-

němi, zkazkami . . . jsme otroky zvyků a vášní — žel, třikrát žel!“ Podle Kornelie Dvořákové, režisérky tyto kritiky přijímali s výhradami, zlobili se, ale přece jen se snažili svá představení zlepšit, zvláště ovládnutím textu, pečlivějším aranžmá, scénografií apod., ale zvyšoval se i počet zkoušek. Kritika měla tedy své oprávnění a pomáhala zlepšit práci divadelních ochotníků.

OCHOTNÍCI DRUŽSTVA KE ZŘÍZENÍ TĚLOCVIČNY v Hranicích, hráli v těch letech ještě další hry, které režírovali režiséři František Fusek, Rudolf Ostravský (vlastním jménem Rudolf Rohlík, zlatník a hodinář), dr. B. Vybíral, pozdější ředitel Studijní knihovny v Olomouci, Vlad. Hapala a další. Za režie Františka Fuska bylo sehráno 1. listopadu 1909 drama Aloise Jiráska OTEC, ve kterém vystoupili pohostinsky členové ochotnického spolku „Pokrok“ z Vidně, Josef Zírna a jeho chof. Ochotníci z Vidně byli častými hosty hranických ochotníků a hranická veřejnost je přijímala velmi srdečně. V meziaktí vždy účinkoval besední orchestr. František Fusek uvádí ještě 19. prosince 1909 s ochotníky družstva veselohru A. Lokaye RŮŽOVÁ POUTA, 26. prosince téhož roku drama Josefa Šmahy ZLATO, 27. února 1910 Schillerovo klasické drama OUKLADY A LÁSKA, kde vystoupili další hosté z Vidně, manželé Makovičkoví, členové ochotnického spolku „Pokrok“. A hrály se další hry. Dne 13. března 1910 dvouaktový žert SRÁŽKA VLAKŮ, velmi často opakovaný při různých příležitostech, 24. dubna dvě veseloherní aktovky; Elišky Peškové KRASOJEZDKYNĚ a Františka Olivy ZLATÁ PĚNKAVA. V květnu zavítali do Hranic ochotníci z Moravské Ostravy, které si pozvali hraničtí ochotníci, a uvedli 8. května veselohru OHNIVÁ ZEMĚ. Akademický feriální klub využil prázdnin a nastudoval Ledovou hru PRÁVO K ŽIVOTU a uvedl ji 13. a 20. srpna 1910. Kritika o provedení napsala, že „byla sehrána mistrně, jednotlivé úlohy byly dobře nastudované a každá postava dělala dojem, jakoby právě byla vyňata z denního života“. V tehdejších letech bylo zvykem, že na svátek Všem svatých ochotníci připravili divadelní představení a tak 1. listopadu uviděli v Hranicích další hru A. Jiráska VOJNARKU v provedení ochotníků Družstva pro zřízení tělocvičny (stejný soubor jako TJ Sokol, nebo družstvo pro vystavění sokolovny). Ochotníci si však stěžovali na nepochopení diváků a na malou návštěvnost z řad intelligence. V prosinci pak hostovala v Hranicích divadelní společnost Nováková, která kromě běžného repertoáru uvedla výpravnou hru Mirona Zachara HELFŠTÝNSKÁ POHÁDKA, za spoluúčinkování hranických ochotníků. Hra čerpající námět z pověsti hradu Helfštýna byla sehrána 17. a 18. prosince ve prospěch odboru Národní jednoty v Hranicích. Nováková divadelní společnost zakončila rok 1910 ještě řadou divadelních představení.

BESEDNÍ OCHOTNÍCI SE ZNOVU OHLÁSILI 7. a 11. května 1911 ve francouzské veselohře ČOKOLÁDOVÁ PRINCEZNA, kterou sehráli společně s ženským odborem Národní jednoty za režie Vlad. Hapaly. Stěžejní postavy v této hře vytvořili Jaroslav Jurda, K. Ulrich, dr. B. Vybíral, F. Zapletal, Krajičková, Stáhalová, Hrušková a jiní. I když výsledek a provedení bylo označeno za zdařilé a znamenité, Čokoládová princezna byla posledním pokusem besedních ochotníků na ochotnickém divadelním poli. Snad chtěli v roce obecních voleb, které opět

rozvířily hladinu města, přispět svou činností ke zdárnému výsledku voleb. Rok 1911 se vyznačoval zprávami okolo voleb, hanobením, bouřlivými výstupy, soudními přemi pro urážku na cti a Hlasy z Pobečví píší kromě jiného o volbách „... chtěli jsme říci dodatkem k úterní volbě, že je pro nás skandálem přímo evropským...“ Sokolští ochotníci v Hranicích uvedli s Akademickým feriálním klubem, v předvečer slavnosti Národní jednoty, 5. srpna 1911 veselohru Ladislava Stroupežnického PANÍ MINCMISTROVÁ, ve prospěch ohroženého Spálovského, které bylo v té době předmětem úporných germanizačních snah Nordmarky a Schulvereinu, které zde chtěly za každou cenu vybudovat německou školu. Snaha Spálovských, zabránit germanizaci obce, neměla valného úspěchu pro nedostatek finančních prostředků. Proto Spálovští vítali každou pomoc, která se jim nabízela. Mezi ně patřila i pomoc národně uvědomovací. Morální pomoc Spálovským, nejen od hranických ochotníků, ale i od řady dalších obcí a jednotlivců pomohly zmařit germanizační plány Němců. Před slavnostním představením byl pronesen projev V. Jetmarem z Mor. Ostravy, který k této příležitosti napsal dobrý přítel hranických ochotníků, novinář, spisovatel, dramatik, herec a recitátor František Sokol — Tůma. Inscenace nebyla dobře provedena, jak o tom svědčí poznámka v tisku, že „úporným horkem některým hercům ochabla paměť.“ Není ani bez zajímavosti, že slavnosti se zúčastnil ruský generál Z u r i k o v, který byl hostem Františka Šromoty, který projevoval nevšední zájem o styk s Ruskem. Rudolf Ostravský připravil s ochotníky družstva pro vystavění sokolovny veršovanou komedii J. S. Macháčka ŽENICHOVĚ. Rozmarně veršovaná hříčka o zkoušce, již uloží rytířská dcera třem nevitáným nápadníkům, aby se jich zbavila a mohla si zvolit za manžela upřímného prostého hochu, byla obecně velmi příznivě přijata. Také Akademický feriální klub na své valné hromadě 28. července 1911 přislíbil, že opět bude hrát divadla ve prospěch Národní jednoty a převezme režii některých her. Za necelý měsíc tj. 27. srpna shlédli hraničtí diváci večer aktovek, na němž byly uvedeny aktovky: NAD PROPASTÍ — SMUTEČNÍ HOSTINA a POUPĚ. O režii se rozdělili dr. B. Vybíral a J. Palkovský, kteří také přislíbili, že budou na debatních večírcích hovořit o divadle a umění. Byla to novinka, s kterou přišel Ak. feriální klub, ale není již známo, jaké výsledky debatní večírky přinášely. Další hru RŮŽENČINA SVATBA uvedl začátkem prosince ženský odbor Národní jednoty. Hra údajně pojednávala o ochotnickém divadle v Hranicích. Jméno autora však není známo. Hře bylo vytýkáno, že je „příliš kluzká“ a hranická veřejnost se tím zabývala ještě v příštím roce. V prosinci r. 1911 zavítala do Hranic opět divadelní společnost Nováková, která uvedla cyklus her lehkého žánru. K tomuto vystoupení zaujala kritika velmi přísný postoj, zvláště na chování herců a na provedení her. Nebyla to věc ojedinelá a docházelo často u divadelních společností k nepřístojnému chování herců. Na závěr roku 1911 byl uspořádán tradiční SILVESTROVSKÝ VEČER družstvem Sokola, na němž byly uvedeny dvě aktovky; NÁMLUVY a TICHÁ DOMÁCNOST za spoluučinkování besedního orchestru. Tento Silvestrovský večer byl označen jako jeden z nejúspěšnějších za poslední léta.

DŮLEŽITÝM ROKEM PRO HRANICKÉ OCHOTNÍKY byl rok 1912. Dne 8. dubna sehráli sokolští ochotníci premiéru hry Františka Sokola—Támy SOUCIT, ličící neutěšené poměry ze života valašského lidu. Ve dvoraně Městského domu přivítali na premiéře i samotného autora, na jehož počest byl po divadle uspořádán KONCERT v besedních místnostech, za účasti vlivných osob města Hranic. Dne 5. května byl konán HUMORISTICKÝ VEČER, na němž vystoupil tehdy populární komik Hel m i c h. Na podzim 13. října 1912 připravil opět dramatický odbor Sokola další představení hry Josefa Kühnla PŘEKVAPENÍ Z ROZVODU, 1. listopadu vlasteneckou hru F. F. Šamberka K. H. BOROVSÝ a 24. listopadu k uctění památky Jaroslava Vrchlického jeho hru RABÍNSKÁ MOUDROST (viz reprodukci div. cedule), pojednávající o pověstmi opředeném tvůrci Golema, rabim Löwi ben Bezalelovi a barvitěm životě rudolfinské Prahy. V letech 1910 až 1913 se málo píše o Spolku katolických tovaryšů, kteří jakoby se odmíteli, ale přece jen vyvíjejí činnost. Svědčí o tom ta skutečnost, že ku příkladu v roce 1910 uvedli PAŠIJOVĚ HRÝ za režie P. Františka Králíka a do první světové války ještě další hry, které rovněž režíroval P. K. Králík. Jenže se neobjevovaly zprávy v tisku. Hranice však byly bohaté na koncerty, květinové, kotiliónové a jiné večírky, které zpestřovaly kulturní a společenský život v Hranicích. Vážná událost se stala 12. října 1912. Toho dne o 4. hodině ranní zemřel JUDr. František Š r o m o t a. Jeho úmrtím byly vzrušeny nejen Hranice, ale celá česká veřejnost na Moravě. Pohřeb, který se konal 19. října na místní hřbitov, se stal triumfální cestou zástupců měst z celé Moravy, kteří přišli vzdát poctu muži, který řídil osudy města Hranic 25 let. Beseda Jurik mu na rozloučenou zazpívala u radnice Bendlův sbor ZKAMENĚNÁ SCHRÁNKA a u hrobu Malátův sbor ZPÍVEJ DUŠE, ZPÍVEJ ŽALM a KDE DOMOV MŮJ. Do konce roku 1912 bylo v Hranicích upuštěno od pořádání jakýchkoliv zábav. Jen silvestrovská zábava byla povolena, protože je měl zemřelý Šromota rád a sám na nich po dlouhá léta pronášel přpitky.

ZAČÁTKEM ROKU 1913 NAVŠTÍVILA HRANICE divadelní společnost ředitele Emila Sumy, která uvedla 23. února drama Gabriely Preisové GAZDINA. ROBA. Titulní postavu Evy Krajčírky vytvořila Růžena Brožová, populární česká královna krásy, kterou srdečně pozdravila 3. března 1910 celá Paříž u příležitosti slavnosti MI-CARÉME, které se Brožová zúčastnila s českou výpravou v národním kroji a získala zde titul královny krásy (o své účasti v Paříži hovořila v rozhlasové relaci dne 2. srpna 1969). Ve hře Gazdina roba v epizodních rolích vypomáhali i hraničtí ochotníci. Kornelie Dvořáková vytvořila postavu Mešjanovky, M. Kostková ml. Maryšu, Kostková st. Polušu a z mužských rolí J. Volinský si zahrál Mánka a F. Kohout doktora. Vystoupení Růženy Brožové bylo označeno za velmi úspěšné a i ochotníci podali mimořádně dobré výkony. Hrál se na jevišti u Weissbrodů a kromě jiných her uvedla společnost Bisounův MAŠKARNÍ PLES, Jeřábkova SLUHU SVĚHO PĀNA atd. V květnu vystřídalo Sumovu společnost Národní divadlo brněnské a od 9. května do 16. května uvedlo osm her klasického repertoáru. Hraničtí ochotníci pak uvedli 24. března veseloherní aktové hry Karla Lampy JARO, PODZIM a Josefa Kühnla hru UHLÍŘI, 13. dubna se opět ohlásil ženský odbor Národní jednoty s veselohrou

Ed. Painarona MYŠKA, 22. července bylo sděleno na valné hromadě Akademického feriálního klubu, že odehráli s úspěchem morálním a finančním hru F. X. Svobody FIALKA, a pokračovali 28. září veselohrou Josefa Štolby ACH, TA LÁSKA v režii Jiřího Blažka a oslavili tak 20leté trvání klubu. Sál se při představení otřásl smíchy, ale Akademický feriální klub se také rozloučil s ochotnickou činností v Hranicích. Autor článku v Hlasech z Pobečví píše o posledním představení Akademického feriálního klubu: „Láskou bylo započato a láskou vše skončilo ... Přáli bychom si, aby tato činnost neochabovala a předčila, pokud se té lásky týče, akademiky z let Havlíčkových atd. a sice v lásce k národu a práci vzdělávací ... Náš venkov by pak poznal, jaký vliv má školní vzdělání na mládež ...“ Dne 5. října uvedla Beseda Jurik a ochotníci Sokola UMĚLECKÝ KABARET, ve kterém účinkovali Marie Talpová, výborná zpěvačka, Vlasta Bochořáková, Alfons Weiser ze Vsetína a jiní, kteří zazpívali skladby Nešverovy, Nápravníkovy, Zamrzlovy, Karla Hašlera a dr. Jiřího Červeného. Ochotníci uvedli Šamberkovu frašku BLÁZINEC V PRVNÍM POSCHODÍ. O tři týdny později, tj. 29. října uvádí další premiéru, pohádkovou hru V. B. Plumlovské HONZA PÁN a již 1. listopadu zhlédli hraničtí diváci tehdy tak populární truchlohru MLYNÁŘ A JEHO DÍTĚ, která na profesionálních i ochotnických jevištích sklízela ohromné úspěchy. V listopadu také hostovala v Hranicích divadelní společnost Jos. Hodra, která kromě jiných her uvedla 26. listopadu hru V. B. Mrštíka ANEŽKA, ve které titulní roli vytvořila známá a populární herečka a zpěvačka Vlasta Bochořáková, přední pracovnice hranických ochotníků. Její vystoupení i celkové provedení hry bylo přijato odbornou kritikou i diváky velmi příznivě. Kromě mikulášských večírků, pořádaných různými korporacemi, uvedli sokolští ochotníci 26. prosince další UMĚLECKÝ KABARET, ve kterém vystoupil operní pěvec Miloslav Lazar. Kabaret byl pořádán ve prospěch okrašlovacího spolku. S rokem 1913 se sokolští ochotníci rozloučili na SILVESTROVSKÉM VEČERU, jehož program byl doplněn domácí zabijačkou a vepřovými hody. K tomu účelu byl vytisknut vtipný propagační plakát, který oznamoval, jaká překvapení mohou diváci čekat na silvestrovském večeru (viz reprodukci „vyhlášky“).

V roce 1913 bylo uvedeno do provozu v Hranicích ELEKTRICKÉ DIVADLO pana Malchárka, který koupil k tomu účelu za 54.000 korun hotel „Pošta“ (nyní restaurace Tunel a kino Oko). Byl to první kinematograf v Hranicích a ochotníci měli velké obavy z konkurence. Snad proto polevili ve své činnosti, ale ne na dlouho. V témže roku se do Hranic přistěhoval František Ochrana, odborný učitel, který se stal posilou pokrokových ochotníků, hlavně jako organizátor.

V LÉTECH 1908—1913 hráli sokolští ochotníci ještě další hry bez bližšího udání dat. Byly to především hry: Longenova SRÁŽKA VLAKŮ, Tylova PALIČOVA DCERA, Jiráskova VOJNARKA, Gogolův REVIZOR, Čapkův LOUPEŽNÍK, který byl dokonce sehrán v přírodě, Hilbertova VINA, Stroupežnického SIROTCÍ PENÍZE, Vrchlického NOC NA KARLŠTEJNĚ, Dykova SMUTEČNÍ HODINA (tuto hru uvedli ochotníci Akademického feriálního klubu), TCHYNĚ AUTO-MOBILISTOVA a další hry Štolbovy, Šamberkovy, Hlavatého, F. X. Svobody atd.

Překvapuje, že v té době se nehrály hry hranického rodáka Karla Piskoře, narozeného roku 1879, který byl později úředníkem ministerstva národní obrany a zemřel 1952 v Praze. Karel Piskoř patřil mezi populární dramatické autory a od roku 1906 vytvořil na čtyřicet lidových divadelních her, hlavně rozmarných frašek a aktovek bez složitých problémů, a také bez vyšší umělecké úrovně. Z jeho her, které našly oblibu u našich ochotníků, uvádíme veselohry: Teta Dora, Vlci, Mumie, Prozatímní manželství, Radostná událost, Tulácké dobrodružství, České chaloupky, Na sopečné půdě, Děvče jako květ, Svátek věřitelů, Herakles versus Puma a jiné. Komédie Svátek věřitelů stala se i předlohou pro stejnojmenný film. Kromě divadelních her vydal i humoresky, povídkové knížky a několik románů někdy s fantastickými motivy, například Záhada Alberta Dryma, Démon lidství, Hudba věčného života, Srdce vítězná, Valašské noci, Román dvou srdcí a v Září divadelní slávy, který čerpá z prostředí divadelního zákulisí. Po první světové válce byly v Hranicích uvedeny jeho hry Radostná událost, Herakles versus Puma a snad i další. Patřil mezi nejhranější dramatické autory, hlavně na venkově. Na všech inscenacích vpředu uvedených her se jako režiséři podíleli dr. B. Vybíral, Rudolf Ostravský (Rohlík), Václav Hais, František Fusek, Josef Dvořák a jiní. Z ochotníků se nejčastěji na jevišti objevovali M. Nitschmanová, Kornelie Dvořáková, Chabková, Vlasta Bochořáková, Majkusová, Fusková a mnoho dalších, z mužů pak Jaroslav Jurda, Antonín Terk st., Josef Dvořák, Rudolf Rohlík, Dohnal, Kohout, O. Pařík, Šestka, Hubert Pavezka, Volinský a jiní. Nelze opomenout ani divadelní činnost DĚLNICKÉHO VZDĚLÁVACÍHO SPOLKU v Hranicích, založeného v r. 1904, který hrával ojediněle asi do r. 1914. O něm se však zmíníme na jiném místě.

PO ATENTÁTU NA RAKOUSKÉHO NÁSLEDNÍKA TRŮNU Františka Ferdinanda d'Este a vyhlášení první světové války Rakouskem Srbsku v r. 1914, byla ochromena i ochotnická činnost. Muži odcházeli na frontu a do Hranic přijížděly první transporty s raněnými vojáky. První roky války utlumily kulturní činnost v městě téměř úplně, přestože lidé by rádi navštěvovali divadla a jiné kulturní podniky, aby zapomenuli alespoň na chvíli na válečné hrůzy. A nebylo divu. Vždyť na nástupištích se shromažďovali vojáci a ozýval se nářek a pláč loučících se matek, žen a dětí. Často, když se rozjížděl vlak s českými vojáky z Hranic, z oken vozu zaznívala píseň: „Zasviť mi, ty slunko zlaté, na poslední z vlasti krok ...“ V ochotnických řadách se začaly objevovat mezery, vzniklé odchodem mužů do války. Formování pochodových útvarů, takzvaných marškumpanií nebo maršek nebralo konce, přestože se všeobecně věřilo, že válka dlouho nepotrvá, zvláště když sám císař Vilém II. prohlásil, že vítězná německá vojska se vrátí domů dříve, než listí ze stromů spadne. Situace na frontách však nedávala žádnou naději na brzké ukončení války. Proto lidé začali nakupovat zásoby, vázla doprava zboží, nebylo soli, úřady omezily prodej lihovin. Na jaře 1915 byly ve dvou stech čtyřiceti českých městech a obcích zavedeny první potravinové listky na chléb a mouku, takzvané chleбенky. Začaly stoupat ceny za volné potraviny a ve třetím roce války se začal projevovat naprostý nedostatek mléka, tuku, cukru apod. Do žitné a pšeničné mouky se přidávalo 20 procent bramborové moučky, později 60 procent moučky kuku-

VYHLÁŠKA

Každý kdo dosud navštívil „Sylvestrovskou zábavu“ Družstva pro vystavění tělocvičny „Sokola“ v Hranicích vždy si liboval a žádný dosud neřekl, že obnos jedné koruny, jež zaplatil vstupného, je vyhozen, nehledě k tomu, že i

ZTRÁTA

večera zde byla. Naopak každý se smál, až slzel a to byla dostatečná

ODMĚNA

za výše zmíněný obolus. Mimo toho, že veselá mysl píl zdraví je, jest jisto, že ani

1000 KORUN

vyhraných z lotynky tolik radosti nezpůsobí jako ve-sele strávený večer. Poně-vadž pak rok 1913 žádnému mnoho radosti nedonesl, kladem na srdce

KAŽDÉMU

aby se i letos do Besedy dostavil a se pobavil neboť za malý obnos 1kor. se to

VYPLATÍ

na zdraví, nehledě k báječné švandě, kte-rou chystáme! Naopak

tomu VYPÁTRÁ

že někde jinde by lepší syl-vestrovská zábava býti mohla, pravíme předem, že se mylí, čehož zárukou jsou dřívější prase, budou tedy též večer

naše zábavy. --- Pan Tománek zamorduje

SPERKY

velmi chutné za malý obolus k mání v boha-tém výběru „i ina idla“. Nečekejte tedy a a kupte si lístky hned, neboť aby nebyl tisk, dáme do prodeje tolik lístků by každý mohl

pohodlně sedět. Na programu: Ope-řety, solové vystupy, opěry, rozličné báječné krásy, kuplety, vše pouze v rukopisu zakoupené. Hudba Besední. Předprodej lístků u p. Pařika, drogisty na náměstí. Programy na stolech. Tedy na shledanou dne

31. prosince 1913 v 8 hod. večer.

Tiskem Právětna knihkárny v Hranicích.

Výbor.

řičně. V roce 1917 se přidělové dávky snížily na polovinu a týdnenní přiděl na osobu činil bochníček chleba, 35 dkg mouky nebo ovesné rýže a 30 dkg masa. Když scházela mouka, vydávalo se na moučné listky týdně 25 dkg prosa. V roce 1917 docházely zprávy z různých míst, že lidé se bouří proti drahotě a špatnému zásobování. Od roku 1917 začaly rekvizice ve vesnicích, především u rolníků, kteří neodvedli předepsané množství dobytka nebo zemědělských výrobků. Rekvizice se prováděly za asistence četníků nebo vojáků, kteří hledali velmi důkladně, prohledávali stodoly, půdy, sklepy, kůlny, skříně, přehazovali hnojště a překopávali zahrady. Zabavené zásoby však nepomáhaly, hlad měli všichni a Hraníčané se vydávali na vesnice shánět živobytí. „Sežeň si ruksak (batož) a sežeň proviant“, bylo heslo dne. Na jaře 1918 se objevily tabačenký, ale kuřiva byl stejně nedostatek. A tak se kouřilo sušené listí keřů rajčat, míchal se tabák s březovým a bukovým listím a vykrádaly se trafiky. Omezovalo se úřadování i školní vyučování, protože nebylo čím topit, a že nebyl petrolej, nebylo ani čím svítit. Obleky byly z kopřivové látky, boty s dřevěnými podrážkami „klapačky“ a lidé se posmívali, že to je jediné co v Rakousko-uherské monarchii klope. Obtíže se prostě hromadily a zásobovací poměry se zhoršovaly každým týdnem a při tom vojáci, příjíždějící domů, tvrdili, že v Uhrách a Německu je všeho dost. To vyvolávalo velké rozhořčení mezi lidem. Množily se také deserce a sběhnuvši vojáci utíkali k „zeleným kádrům.“ V roce 1917 se také v Hranicích dočetli v novinách o bolševicích, menševicích a bělogvardějcích. Od zajatců v Rusku docházely většinou zprávy, že se jim vede dobře a lidé si mohli zazpívat tehdy populární písničku:

Náš Matěj
je v Rusku zajatej,
píše si o boty
a starý kalhoty ...

kterou podle vyprávění Kornelie Dvořákové si zpívali ochotníci ve zkouškách, při různých setkáních apod., ale také si již vykládali, že katastrofa Rakouska nedá na sebe dlouho čekat ...

A PŘECE, NA SKLONKU ROKU 1915 se objevují zprávy, že divadelní ochotníci hraničtí uvádějí 19. prosince veselohru z pražského předměstí od Václava Štecha DESKOVÝ STATEK v režii Rudolfa Rohlíka; představení se konalo „pod protektorátem pana c. k. plukovníka a velitele vojenské reálky Karla z Rottenbergů. „Čistý výtěžek z představení byl určen ve prospěch vánoční nadílky raněných vojáků ve zdejší c. a. k. záložní nemocnici. Vstupné bylo stanoveno od 1 koruny do 4 korun. Ve prospěch raněných vojáků a sirotek po padlých vojinech byly ještě sehrány hranickými ochotníky další hry. Dne 21. října 1917 veselohra Josefa Skružného TO BYLA NOC, 26. prosince téhož roku hra Jaroslava Hilberta HNÍZDO V BOUŘI. Všechny hry nastudoval režisér Rudolf Rohlík. Vše nasvědčuje tomu, že během I. světové války byly uvedeny ještě další hry, bez udání data a místa konání, jako KRÁSKA Z OSTENDE a ROMÁNEK NA HORÁCH. Ale 15. září 1918 byla uvedena hra ČESKÉ AMAZONKY v provedení studentů z Valašského Meziříčí. Obecenstvo přijalo představení s nadšením. A to snad byla poslední hra ochotníků před vyhlášením samostatnosti Českoslo-

venské republiky, i když „návštěvy divadelních představení byly na hranické poměry ohromné, neboť kde kdo spěchal do divadla, aby zapomněl na chvíli na hrůzy války.“ A proto asi rakouské úřady povolily činnost divadelním ochotníkům, nezapomínajíce na to, aby lid nemyslel na skutečnou situaci na frontách, a aby svými výtežky z představení pomáhal řešit kritickou situaci v zásobování raněných vojáků. Je sice pravda, že zásluhu o to měl štábní lékař Staniek, který umožňoval uvolnění ze služby a podporoval snahy ochotníků, ale nemohl zabránit tomu, aby ochotnické divadlo neposilovalo české vědomí a nepovzbuzovalo zkroutěná srdce českých lidí k dalšímu boji a odporu proti habsburské nadvládě. Ochotnické divadlo se v osudové době podílelo na buditelské práci a konalo své národní poslání v širokých vrstvách hranického lidu. Byl tedy tehdejší úkol hranického ochotnického divadla dvojitý: napomáhání bližnímu a národnímu uvědomování lidu.

PO VYHLÁŠENÍ SAMOSTATNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY dne 28. října 1918 skončila další éra hranických ochotníků. Skončila doba buditelská a dobročinná, tak nutná v dřívějších dobách, kdy ochotnické divadlo vedle české knihy probouzel národ k životu a bylo jedním z nejvýznamnějších prostředků k posilování národního uvědomění.

OCHOTNÍCI V ZAČÁTCÍCH SVĚHO PŮSOBENÍ se nevyhnuli onomu pověstnému diletantismu, neznalosti „divadelního řemesla“ prostě proto, že nebyly studijní materiály o divadle a jeho nejzákladnějších podmínkách. Nebyli zkušení režiséři, ochotníci, scénaristé a osvětlovači. Dochované materiály a novinové články nám jenom dosvědčují, že divadelní ochotnická činnost v Hranicích byla velická, až neuvěřitelná. Vždyť ochotníci nacvičovali až tři premiéry měsíčně! A to nás také nutí k zamyšlení, zda studiu hry byla vždy věnována patřičná péče a zda provedení mělo i požadovanou úroveň. Z novinových článků se dovidáme, že herci vždy neovládali text, přeháněli se herecké výkony, postavy často připomínaly karikatury a ne lidi z masa a krve. Scéna se používala v několika různých hrách, než došlo k přemalování nebo nějakým úpravám. Režiséři byli vlastně jen organizátory představení, kteří určovali aranžmá a to ne vždycky, příchody a odchody herců a kontrolovali jen ty nejzásadnější herecké projevy. Světelnou kuřisu obstarávaly plynové nebo acetylenové lampy, ale také lampy kočárové. V letech před první světovou válkou byly předváděny tak zvané ŽIVÉ OBRAZY, převážně na konec představení, které vytvářeli všichni herci podle dispozic režiséra, obvykle jako malebné skupiny, znázorňující ku příkladu hold prezidentu republiky, zrození nově Československé republiky apod. Tyto živé obrazy se osvětlovaly bengálským světlem a nebylo výjimkou, že často docházelo k trapným situacím, zvláště, když bengál selhal. Přesto se tehdejší divák na ně těšil a neskřblil pochvalou, když se vše s bengálem podařilo.

V ROCE 1910 VYDAL UMĚLECKÝ ZÁVOD Václava Sedláčka, Praha-Bráňník, příručku nazvanou DIVADELNÍ DIVY A ZÁZRAKY, v níž upozorňuje režiséry, že jest jim třeba znáti fyziky, chemie apod. Dává „osvědčené recepty“, jak udělat blesky, bludičky, pekelný plamen, dým požárů a bengály. U bengálu upozorňuje, že „je třeba opatrnosti, neboť někdy pracujeme s třaskavinami. Tyto udány jsou velkým písmenem P“ a je připojen i recept, jak jej vyrobit:

„sole se na plotně v kastrole míchaj a když jsou horké, přidá se šelak. Až vzniknou za stálého míchání hnědé škvarky a hmoty se sloučí, necháme vše docela vystydnout, pak na moučku rozlučeme a bengál je hotový.“ Nebylo tedy nijak lehké navodit na scéně patřičnou atmosféru, když si uvědomíme, jak náročné byly tyto „alchymistické přípravy“. Taková osvětlení ovšem vydržela jen několik vteřin a bylo po iluzi. A přece toto osvětlení bylo na tehdejší dobu velkou vymožeností na ochotnických scénách a patřilo k vývoji ochotnické scénografie.

ZA ZMÍNKU STOJÍ I DRAMATURGIE hranických ochotníků. V letech před první světovou válkou se hrály frašky a hrály se i v Hranicích. Většina z nich se vyznačovala triviálností, hrubými a dvojsmyslnými vtipy, schematickými postavami a jinými lehké nedostatky. A tu je třeba říci, že sokolští ochotníci takovými hrami své konto příliš nezatížili. V jejich repertoáru převažovaly hry dobré úrovně, jak o tom svědčí řada titulů, které byly uvedeny na scénách v Hranicích: Reduta, Bobří kožich, Noc na Karlštejně, Strakonický dudák, Jiříkovo vidění, Otec, Zvíkovský rarášek, Paní mincmistrová, Vojnarka, Ženichové, Závěť, V studni, Úklady a láska, Rabínská moudrost apod. Z klasiků se hráli X. X. Svoboda, Alois Jirásek, Viktor Dyk, Ladislav Stroupežnický, Jaroslav Vrchlický atd. K dobrým hrám i klasikům se hraničtí ochotníci vraceli v pozdějších letech, zvláště k Jiráskově Lucerně, která si získala zvláštní obliby nejen u herců, ale i u hranického publika. Za to patří dík těm režisérům, kteří seznamovali hranické diváky s díly našich i cizích klasiků. To ovšem neznamena, že by za svého působení nezašilhali i po lehkém žánru, které si obecenstvo vyžadovalo. Tehdy ovšem neměli spolky své dramaturgy a tuto úlohu zastávali obvykle režiséři s členy výboru spolku a to nebylo vždy lehké. Proto všichni ti režiséři, kteří stáli u kolébky ochotnického hnutí v Hranicích i ti, kteří je vystřídali, zaslouží uznání za dobrou dramaturgii i za práci v ochotnickém divadle. Byli to především František Fusek, František Vítek, Eduard Kallus, Artur Kaulfus, A. Mírovská, dr. Kořínek; Antonín Talpa, B. Vyběral, Rudolf Rohlík (Ostravský), Josef Dvořák a jistě řada dalších obětavých režisérů. Konec první světové války a vyhlášení samostatnosti Československé republiky v roce 1918 se stalo také důležitým mezníkem ve vývoji ochotnického divadla v Hranicích. Jistě si ochotníci kladli otázku: zda jejich ochotnické divadlo má právo, povinnost a podmínky k další existenci. Bude mít v nové republice a v nových podmínkách ještě nějaký význam? Jak dál s ochotnickým divadlem? Vystačíme s režiséry, kteří nacházejí zalíbení v minulosti? Vystačíme s programem, který se využil, a hledáme cesty, jak dál v nové republice? Jedno si uvědomovali, že rok 1918 udělal tečku za 35letou ochotnickou prací, a že pravděpodobně bude následovat další, náročnější etapa ochotnického divadla s novým programem, který dosud ovšem neznají, v nové Československé republice.

MEZI DVĚMA SVĚTOVÝMI VÁLKAMI

DVACÁTÝ OSMÝ ŘÍJEN 1918 se stal historickým předělem nejen v životě obyvatel hranického okresu, ale i v životě hranických ochotníků. Už v červenci 1918

byl jmenován čestným občanem Hranic, spisovatel a dramatik, spoluautor památného manifestu českých spisovatelů Alois Jirásek, kterému hraničtí ochotníci prokazovali zvláštní přízeň a jeho hry, zejména Lucerna, se staly kmenovým repertoárem sokolských ochotníků. Hry si získaly oblibu i u diváků a proto se velmi často objevovaly i na hranických jevištích. Po skončení války však neměli lidé ustláno na růžích, i když nejhorší léta měli za sebou a užívali znovu nabyté svobody a míru. V prvních dnech svobody museli nastoupit Sokoli a tedy i někteří ochotníci do Národní stráže, která měla za úkol vykonávat různé služby ve městě, na nádraží a u vojenských ústavů, které měly postupně přecházet do českých rukou. Pomalu se dostával život, dá-li se to tak nazvat, do normálních kolejí. Ale stále ještě byly problémy se zásobováním, s růstem cen životních potřeb, nechyběly protidrahotní demonstrace, manifestace a různé schůze. Bývalé spolky obnovovaly činnost a byly zakládány nové spolky a organizace, svazy, jednoty a některé z nich hrály i amatérské divadlo. K jejich činnosti se ještě vrátíme.

JAKO PRVNÍ SE PŘEDSTAVILI ochotníci tělocvičné jednoty Orel, kteří 31. prosince 1918 uspořádali SILVESTROVSKÝ VEČER a 14. září 1919 ženský odbor Národní jednoty se představil ve veselohře o lži a přetvářce Vikové-Kunětické — COP. Dramatický odbor Sokola sice nebyl mezi prvními, ale 28. a 29. února a 1. března zahájil svou poválečnou činnost Jiráskovou LUCERNOU. A činnost zahájil úspěšně, jak o tom svědčí kritika. Cituji: „Divadelní představení LUCERNY. Ochotníci Družstva tělocvičny po dlouhé válečné přestávce zahájili opět svou činnost. Učinili tak nádhernou perlou dramatické naší literatury, Jiráskovou Lucernou. Kus, k jehož provedení je potřebí nejen herecké dovednosti, nýbrž i překonání řady různých technických obtíží, proveden byl třikrát s naprostým zdarem. Přeplněná dvorana je nejlepším potvrzením, s jakým zájmem sledovány byly výkony našich ochotníků, jak už starších známých, tak i celé řady nových. Všem náleží zásluha, že dle svých sil a schopností vykonali, co vůbec v našich stísněných poměrech je možno. Zejména dlužno oceniti neúnavnou práci režiséra br. Dvořáka, jenž nejen s plnou chutí ujal se práce, aby kus nacvičil, ale po celou řadu dnů s ochotnými pomocníky sestavoval, maloval atd., aby schátralé naše jeviště opět nabylo jiného vzhledu. Kdo měl příležitost viděti pozadí divadelní činnosti, dovede posouditi práci, již není viděti. Oceniti výkony jednotlivých herců ponechávám povolanějšímu péru. Doufám, že se v Hranicích najde. Bouřlivé potlesky svědčí, že se líbili všichni a poдали výkony vesměs dokonalé. Počátek zdárný tedy účinně. Slyšíme, že má býti pokračováno v pravidelném pořádání divadelních představení. Provedení LUCERNY ukázalo, že je zájem o divadlo a že dobrou vůlí možno vykonati pěkné věci. Semkněme síly, abychom v brzké době měli větší místnost, v níž by bylo možno provésti i díla ještě dokonalejší. Kupředu ve svorné součinnosti (viz snímek z Lucerny, na němž jsou: Urbánek v roli Kláska, K. Dvořáková v roli Kláskové a Max Ryška v roli Sejtka).“

Zahajovací představení bylo o přestávkách zpestřeno hudebním koncertem. Ve výpravné hře účinkovali: Šámalová, Švestková, Šindelová, K. Dvořáková, Majkusová, Fusek, J. Dvořák, R. Rožlík, Volínský, O. Schützer, F. Böhms, Max Ryška,

Urbánek, T. Oplocký, Nelhiesel, Růžicka, Šafář, Čépe, Šámal, Ůlehla a K. Zaoral. V komparsu pak účinkovali další hraničtí ochotníci.

Již 14. března 1920 se hlásí k divadelní práci nový amatérský soubor, Ochotníci Čs. obchodnické besedy v Hranicích, který uvedl veselohru F. X. Svobody SMĚRY ŽIVOTA. Ale to byl asi první a poslední pokus o ochotnické divadlo. Za 14 dní nato, t. j. 27. a 28. března téhož roku, ohlašují ochotníci Družstva pro vystavění tělocvičny další premiéru veselohry dánského dramatika Guntera Esmanna OTEC



Snímek z roku 1920 z představení LUCERNA, na snímku Urbánek, K. Dvořáková a M. Ryška.

A SYN v režii a na scéně Josefa Dvořáka. Snad byly nastudovány i další hry, ale jistě je, že 31. prosince 1920 byla uspořádána VELKÁ SILVESTROVSKÁ ZÁBAVA s bohatým programem při stolovém zařízení ve dvoraně městského domu Beseda. Na programu byly různé aktovky, zpívaly se povělečné písničky, kuplety a sólové výstupy. Program trval 4 hodiny, od 20. do 24. hodiny. To byl ve dvacátých letech nepsaný zákon, že do půlnoci se netančilo. Teprve po novoročním příchutku, jemuž předcházela scéna Starého a Nového roku, došlo na tanec, který se pak protáhl do ranních hodin. O programu lze říci, že kromě povělečných



Snímek z roku 1920 z představení LUCERNA, na snímku Fusek, Šámalová a Dvořák.

písníček nezaznamenal nějakých změn a podobal se těm předválečným jako vejce vejce. Lidé však byli spokojeni a pokračovali v zábavě po celý novoroční den aby zapomněli na válečnou strádání a své pocity vyjadřovali zpěvem na ulici, v hospodách i v restauracích.

V ROCE 1919 ROZHODL VÝBOR TJ SOKOL zakoupit budovu kina „Orania“ od J. Malchárka pro své účely. Již v roce 1920 se začaly v budově kina provádět rozsáhlé adaptační práce. Členové Sokola a dramatického odboru s nadšením pomáhali budovat první stálé jeviště v Hranicích. Bylo adaptováno hlediště, balkon i jeviště. Na jevišti byla provedena instalace světelného parku, zakoupeny nové reflektory, pořízen horizont a tahy na dekorace, před jevištěm bylo vybudováno orchestřiště pro hudbu a celá řada dalších úprav. Vedle jeviště byl upraven tzv. „Modrý sál“, který sloužil jako zkušebna, konaly se zde i schůze apod. Na úpravách odpracovali Sokoli stovky dobrovolných hodin, většinou ve večerních hodinách, v sobotu a v neděli. To proto, že v těch letech se pracovalo od 8 do 12 a od 13 do 17 hodin. Provoz v přebudovaném a přejmenovaném kině Olympia (dnešní kino OKO) byl zahájen v r. 1921, ale na jevišti se ještě dokončovaly poslední práce a ochotníci se připravovali na novou premiéru.

SLAVNOSTNÍ ZAHAJOVACÍ DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ na novém jevišti bylo uskutečněno v r. 1922 premiérou hry ze slovenského prostředí od J. Horáka, O HVĚZDNĚM ŠOHAJOVI. V této hře také poprvé vystoupil František Benoni, pozdější režisér a vedoucí dramatického odboru TJ Sokol. Téhož roku 5. prosince uvedli sokolští ochotníci ještě veselohru J. Štolby NA LETNÍM BYTĚ v režii a na scéně Josefa Dvořáka. Obě hry měly velký úspěch u diváků i u kritiky. Sokolští ochotníci získali nový divadelní stánek a měli radost, že konečně odpadne namáhavé montování a demontování jeviště, převážení a práce s uskláděním dekorací apod. O ideálních poměrech se však nedalo vůbec hovořit. Kino Olympia sloužilo především svému účelu a ochotníci mohli zkoušet na jevišti jen ve dny, kdy se nehrálo kino, t. j. třikrát týdně. Představení mohla být konána rovněž jen ve volné dny. V důsledku toho se generální zkoušky mohly konat až den před představením, a to až po skončení filmového představení. To znamenalo, že „generálka“ se protáhla přes půlnoc. Tyto „maličkosti“ překonávalo velké nadšení sokolských ochotníků a kino Olympia se stalo střediskem nejen filmového, ale i divadelního života. A bylo to poznat i podle počtu premiér. Nového jeviště začaly používat i další dramatické odbory a organizace, jako byl Svaz československých rotmistrů, Jednota čsl. obce legionářské, Svaz skautů, Národní jednota, Organizace čs. strany národně socialistické atd. Rozmaheh ochotnického hnutí přinutil sokolské ochotníky k tomu, aby se zamýšleli nad smyslem své divadelní práce a aby se divadlo stalo školou a prostředkem výchovy diváků. V posledních válečných letech se objevoval úpadek vkusu, hrálo se jen a jen pro finanční úspěch. Dramaturgie a úroveň představení byla stavěna na vedlejší kolej a hledělo se více na kvantitu než na kvalitu. Bylo třeba řešit i otázku, zda hrát jen pro tzv. „lepší společenské kruhy“, které většinou divadlo navštěvovaly, nebo hrát a získat drobné prosté lidi, kteří mají sice vznětlivá a citlivá srdce, ale už méně prostředků na návštěvu ochotnických představení.

Sokolští ochotníci po vzniku ČSR se vraceli ke klasikům a později i k současným dramatikům a uváděli na scénu hodnotné hry, někdy i za cenu nevyprodaného hlediště. Nevyparovali se však ani toho, že uváděli tzv. lidové hry, které si diváci vyžadovali, ale to u sokolských ochotníků byly případy výjimečné, i když za první republiky docela běžné. Dramaturgii ovlivňovaly především vydavatelské firmy, které přímo chrlily odpadovou literaturu a tu je třeba říci, že dramatický odbor Sokola díky režisérům J. Dvořákovi a Fr. Benonimu dovedl udržet dobrý repertoár na své scéně.

JIŽ V LETECH 1921 AŽ 1922 sehráli žáci dívčí a chlapecké měšťanské školy (v ulici 1. máje) dvě pohádkové hry Josefa Petruse TAJEMNÝ DUB a Jiřího Baldy ZLATÝ KRUH v režii Antoše Čajky. Práci na zkouškách a na přípravách divadelních představení se zúčastnil téměř celý učitelský sbor. V každé hře účinkovalo přes šedesát dětí. Žáci to neměli lehké a jestli během zkoušek nevykazovali dobrý prospěch, museli se vzdát i hraní divadla. Každá hra byla reprízována nejméně třikrát. Byla to první, v nové republice, vystoupení dětských ochotníků v Hranicích, kteří si získali vřelé sympatie celé hranické veřejnosti. Mnozí žáci se stali v pozdějších letech dobrými ochotníky v různých dramatických odborech. Obě hry byly hrány na jevišti v městské dvoraně Beseda (dnes Jednotný klub pracujících). V dubnu se přihlásil k životu nový dramatický kroužek mládeže Čs. strany národně socialistické s inscenací hry PROUD, kteří ještě v pozdějších letech uvedli další divadelní hry, jako ku příkladu: v roce 1928 sehráli drama V. Trávěla ZAHUČALY LESY, frašku hranického rodáka K. Piskoře HERAKLES VERSUS PUMA, v roce 1929 francouzskou veselohru REDUTA a v roce 1934 veselohru F. X. Svobody POSLEDNÍ MUŽ v režii Al. Schützera a poslední dvě v režii Josefa Skály a na scéně kina Olympia. Kromě toho uvedli v letech 1925 až 1934 řadu kabaretních večerů v malém sále hotelu Litovel (dnes jídelna v místech Parku kultury), v hostinci „U Fitzů“ (dnes „U akademie“) a v restauraci Tunel. S nastudovaným programem také zajížděli mezi české menšiny do Bernartce, Suchdola a do Potštátu. Zvláště české menšiny na Potštátě se žilo velmi těžce. Potštátští Němci už začátkem dvacátých let si dělali naději, že státní hranice budou posunuty až k Olšovci a dočkali se toho v roce 1939, po mnichovské zradě. Neradi viděli a bojkotovali všechny podniky české menšiny. Češi vítali každou pomoc a podporu, aby čelili výbojnosti Němců a posilovali život české menšiny.

V ROCE 1919 BYL V HRANICÍCH USTAVEN Svaz Čs. rotmistrů, jehož účelem a cílem bylo hájit sociální a hospodářské zájmy svých členů, podporovat po nich vdovy a sirotky, vyvíjet činnost vzdělávací a výchovnou. Svaz Čs. rotmistrů, odbočka Hranice, se mohla pochlubit i vlastní knihovnou a její majetek činil přes 14.000 korun. Odbočka čítala 152 členů a každoročně věnovala na dobročinné účely průměrně 700 korun. K posílení pokladní hotovosti byla hrána i ochotnická divadla. Do roku 1935 byly kromě jiných her uvedeny: REVOLUČNÍ SVATBA a REVOLUCE, veselohry ŠOFÉR, V TICHÉM HNÍZDEČKU a SPOUSTA PENĚZ, Wernerova komedie PRÁVO NA HRÍCH, sehraná 5. dubna 1932. Divadelní událostí bylo uvedení národní pohádky Julia Zeyera RADŮZ A MAHULENA se

Sukovou hudbou za spoluúčinkování besedy Jurik a vojenského orchestru p. pl. 40 za řízení dirigenta praporčíka Meliška a Lehárova opereta KDE SKŘIVÁNEK ZPÍVÁ. Režii obou her měl František Benoni, scénu navrhl a zhotovil Josef Dvořák. Ochotnická představení uváděla i Družina čsl. válečných poškozenců a Jeřmota čs. obce legionářské, založená v roce 1920, která od svého založení odehrála pět divadelních představení. Jako poslední byla na repertoáru komedie Zdeňka Štěpánka HRNÍČEK ŠTĚSTÍ uvedená 21. listopadu 1937, v době, kdy politická mezinárodní situace se přibližovala. Také kroužek divadelních ochotníků sdružení VOLNÁ MYŠLENKA uvedl několik her. Dne 2. dubna to byla ku příkladu hra Hermanna Heijermanse Na FAŘE, opakovaná 2. listopadu 1923. Sdružení Volné myšlenky, jehož členové nosili odznak s květem macešky, zahájilo po vzniku Československé republiky boj proti náboženství a klerikalismu. V čele odbočky stál odborný učitel František Ochraňa. Protiklerikální hnutí sílilo ve dvacátých letech i na Hranicku a vyvolávalo v římskokatolické církvi zmatek, zvláště když z církve začali vystupovat i někteří kněží. Hry, které uvádělo Sdružení volné myšlenky, byly silně angažované protiklerikálně. Her však uvedlo jen několik, když se hrálo při nevyprodaných sálech. Je také třeba říci, že divadelní kroužek se rekrutoval z řad ochotníků TJ Sokol a jiných dramatických odborů a neměl tedy možnost nějakého většího rozvoje. Totéž platí o spolku Československého červeného kříže, který kupříkladu sehrál hru KOUZELNÝ SVÍCEN, ve které účinkovaly jen ženy, o místní skupině Masarykovy letecké ligy, která se poprvé představila propagačními hrami z leteckého života NÁŠ SLAVNÝ RODÁK a TAJEMNÝ LETEC. A byly tu ještě další. Dramatický kroužek osvětového sboru pěš. pl. 40 sehrál hru G. Dawise KATAKOMBY, ve které se představil hranickému obecnstvu František Benoni jako režisér a vytvořil zde úspěšnou postavu oficiála Bormanna. Dramatický kroužek vojenského zátiší I./34 polního praporu Hranice sehrál veselohru Jiřího Baldy TŘI DCERUŠKY NA VDÁVÁNÍ a uvedl ji pro vojenskou posádku i pro hranickou veřejnost 3. listopadu 1928. Hru nastudoval poručík Vladislav Jašíček. V roce 1931 uspořádal pro vojáků místních posádek velmi zdařilý VOJENSKÝ KABARETNÍ VEČÍREK na jevišti kina Olympia. V dubnu 1933 to byl opět kroužek osvětového odboru III/40 polního praporu Hranice, který si zahrál veselohru ZLATÉ ČASY, a ještě další hry.

PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE hrála ochotnické divadlo značná část spolků a nebylo jich zrovna málo. Vždyť v roce 1935 bylo v Hranicích zaregistrováno 97 spolků českých a 13 německých a německo-židovských. Kromě toho dojížděly do Hranic různé kočovné divadelní společnosti, ale jejich pozice se stále zhoršovala a ve třicátých letech se již v Hranicích téměř neobjevovaly. Hranice však viděly vystoupení populárních komiků jako byli Karel Hašler, Eman Fiala, Jára Kohout, Ferenc Futurista a řada dalších komiků, kteří uváděli kabaretní programy dobré úrovně. V Hranicích také vystoupilo Osvobozené divadlo z Prahy s protagonisty Jiřím Voskocem, Janem Werichem a Jaroslavem Ježkem s jeho orchestrem. Představili se v revui OSEL A STÍN a hlavním předmětem útoku ve hře byl fašismus v nejširším slova smyslu, který autoři považovali za mor a za nejaktuálnější nebezpečí života. Výslovně se stavěli proti „oslařské“ racio-

nalistické a mechanizující složce fašistického světového názoru. Vystoupení Osvobozeného divadla v Hranicích (asi v r. 1934) bylo přijato s určitými rozpaky. Mladá generace nadšeně fandila Osvobozenému divadlu, ale část obecnosty nebyla zrovna nadšena politickou satirou. Snad proto, že autoři sami o hře napsali: „Snažili jsme se vybočit z běžného tónu nejprostší politické satiry, které stačí hledati komiku ve špinavosti a hnilobě veřejného života. Hloupost a názorová slepota, slabost a hysterie jsou zjevy stejně závažné a rozšířené jako korupce a svinstvo.“ Sokolovna byla obsazena do posledního místa na obou představeních a pro ochotníky bylo vystoupení „osvobozených“ divadelním svátkem a velkým poučením.

DRAMATICKÝ ODBOR TJ SOKOL s ochotnickým divadle udržel primát. Měl schopné a velmi aktivní režiséry: Josefa Dvořáka, Rudolfa Rohlíka, Františka Benoniho, Marii Nitschmanovou a celou řadu starších i mladých ochotníků, kteří společně uváděli téměř každý měsíc novou premiéru. Uvádíme alespoň některé. V roce 1923—1930 byly uvedeny Štolbova veselohra NA LETNÍM BYTĚ, hra norského dramatika Henrika Ibsena STAVITEL SOLNES, v níž hlavní postavu vytvořil František Benoni. Kritika se vyjádřila o hře, že v ní hráli zdatní ochotníci a celková souhra uspokojila a měla velký morální úspěch. Kritizovala se však nedochvilnost obecnosti. 4. prosince 1923 zhlédli diváci veselohru V. Štecha TŘETÍ ZVONĚNÍ na nové scéně Josefa Dvořáka. Jednotlivé postavy vytvořili s větším i menším úspěchem J. Dvořák, Švestková, Barvířová, Korn. Dvořáková, Frant. Benoni, Ant. Bartek, Hubert Pavezka, Majkusová a další. Ve dnech 11. a 13. dubna 1924 přišla na řadu i hra se zpěvy od J. Rudloffa a s hudbou Em. Starého DĚDEČKOVY HOUSLE, v režii Josefa Dvořáka, zpěvy nastudoval Ant. Valenta, kostýmy byly zapůjčeny od Jy Thalia, Praha. Týdeník „Přehled“ o představení napsal: „Obsah hry je vesnická historka dvou zamilovaných — chudého učitelského pomocníka a bohaté mlynářovy dcery — odpor otců — odkaz dědečka — housle — peníze — avšak historka skončila k spokojenosti všech. Provedení bylo celkově velmi pěkné — z počátku trochu těžkopádné, ale ve II. a III. dějství lepší. Hlavní role učitelského pomocníka Skřivánka a mlynářovy Hanky byly v rukou herců A. Čajky a sl. B. Hudcové. Jejich pěkná dueta, vřelý přednes, lahodný hlas, se velmi líbily. Benoni sehrál pana otce Kopřivu znamenitě, líbil se všem — je to velmi svědomitý herec. Kantorskou dvojici Barvířka a jeho ženu hráli Zaoral a sl. Zikešová pěkně. Divím se, proč svoje vzpomínky zpívali bez doprovodu — s hudbou by to dopadlo zcela jinak. Faráře opravdu důstojně hrál Spáčil. Prášek sl. Elišákové byl opravdu klukovský — uličnický a Barbora pí. Dvořákové — jak se říká — „pásla“. Bartkovi bych doporučoval více energie, jinak jeho foťtmistr až na masku byl dobrý. Poprvé na jevišti viděl jsem Chvátka v roli ševce Honzy Havlí, sehrál svoji roli dokonale — místy trochu přeháněl (poděkování), ale jinak sklídl potlesk při otevřené scéně. Je nesporné, že v něm získal div. odbor zdatnou sílu. Ostatní menší role, Fuchs (Kunz), Sojková (Švestková) a Hubáček (Růžička) byly obsazeny dobrými silami. Jen Hubáček přeháněl, měnil hlas a dělal zbytečně mnoho grimas. Krajánka Rezka hrál neúnavný a obětavý Dvořák, který měl i režii. Viděl jsem ho při jeho práci — provedl těžkou hru k úplné spokojenosti



všech. O jeho hereckém výkonu netřeba psát — je zkrátka „starý herec“ — je na jevišti doma. Hudba přesná, sbory dobré, až na některé disonance ve sboru za kulisami. Valenta si dal s nacvičením jistě mnoho práce. Finanční úspěch byl jistě dobrý — po oba dny bylo „nabito“. -na. Tolik referát o Dědečkových houslích. V sobotu 31. května byl uspořádán Čs. obci legionářskou v Hranicích DEN LEGIÍ spojený s oslavami Jana Žižky z Trocnova, které byly zahájeny slavnostním divadelním představením komedie Karla Čapka LOUPEŽNÍK, v režii Františka Krbečka a v provedení Sdružení místních ochotníků všech pokrokových stran. Představení se konalo v přírodě na sokolské zahradě v 18 hodin odpoledne za velmi pěkné účasti diváků a „ochotníci nastudovali hru velmi pečlivě, režie provedla vše, čím by scéna mohla získati, také souhra byla zdařilá. Jednotliví účinkující podali své role tak, jak jsme od zdatných, vesměs nejlepších ochotníků očekávali“. Příští den v neděli o 6. hodině ráno vyhrávala vojenská hudba p. pl. 40 budíček a v 10 hodin se konal na náměstí tábor lidu, na kterém promluvil spisovatel a dramatik František Sokol-Tůma a ocenil morální výsledky husitství a táboritů. V sadech legionářů (dnes Sady ZN) se konal promenádní koncert vojenské hudby p. pl. 40. Odpoledne prošel městem průvod v čele s Janem Žižkou, husitským pěším i jízdním vojskem s válečnými vozy i s vozy alegorickými, které představovaly různé výjevy z doby husitské a naší historie. Historické postavy většinou představovali ochotníci, vojenští akademici a vojáci místních posádek. Účast na slavnostech byla pokládána za největší od vzniku Československé republiky.

KROMĚ JIŽ ZMÍNĚNÝCH HER byly uvedeny ještě další jako Jiráskův GÉRO, tragédie ze slovanských dějin z X. stol. po Kr., o níž Zd. Nejedlý napsal, že „ukazuje strašné konce, k nimž vede nadvláda jednotlivců, jak ti podle svých choutek ženou lid v neštěstí, nechť již sobecký, jen, jen za svým prospěchem jdoucí kněz Čedrag.“ Géro byl vždy hrán jako hra o srážce Slovanstva s Germánstvem, v níž vítězí Germáni, protože se neštítí žádných, ani nejpodlejších a nejneldistějších prostředků. Dále to byla dramatizace Jiráskova románu PSOHLAVCI, EMIGRANT, Tylova PANÍ MARJÁNKA, MATKA PLUKU, PRAŽSKÉ ŠVADLENKY atd. Tyto velmi náročné hry režíroval František Benoni a patřily k jeho nejlepším inscenacím. Zde také prokázal režijní, herecké i organizátorské schopnosti. Hry byly náročné i po stránce obsazení komparsů, protože v jednotlivých hrách vystupovalo vždy na padesát osob. Kromě divadelních inscenací uváděli sokolští ochotníci i tradiční SILVESTROVSKÉ VEČERY, na kterých se někdy podílelo i několik režisérů.

NA SKLONKU ROKU — 30. PROSINCE 1925 — zemřel náhle přítel hranických ochotníků, spisovatel, novinář a dramatik František SOKOL - TŮMA, rodák z Benešova u Prahy, který se po svých toulkách s divadelními společnostmi usadil v Ostravě. Byl to houževnatý a vytrvalý bojovník za sociální spravedlnost. Do Ostravy přišel před první světovou válkou a byl svědkem těžkého života havírů a hutníků, trvalých stávek na Slezské Ostravě a přílivu cizího živlu i úžasného růstu kapitálu uhlobaronů. Sociální nespravedlnost, nemravné vykořisťování dělníků, nesnesitelné podmínky hornických rodin v koloniích, to vše nutilo Sokola - Tůmu k tomu, aby ukazoval na všechny křivdy a nespravedlnosti. A tak píše první povídky a postupem času i rozsáhlé romány, nejčtenější v té době zvláště na venkově a v dělnických rodinách.

Dobu stávek a útisku horníků a důlních kalastrof popsal v románové triologii: „V září miliónů“, „Na šachtě“ a „Pan závodní“. Když jako krajinářský novinář působil na Valašsku, nemohl přehlédnout jeho krásy a půvaby, ale svízelný život valašského lidu zatíženého pověřivostí, alkoholismem a sudičstvím. A tu vznikají jeho nová díla: „Lapači“, „Celibát“, „Valašská světnice“ a další, stejně plné bolesti, drsnosti a chmur neutěšeného života.

František Sokol Tůma nepsal jen povídky a romány. Byl i zdařilým dramatikem. Jeho hry byly populární především na ochotnických scénách, na nichž největší obliby dosáhly hry: STARČEK HOLUŠA, hra z opavské dědiny a ze slezských Ráztok na Těšínsku, drsné drama GORALI, ličící osudy horalů na slezské hranici koncem minulého století. Nepřátelství dvou rodin na Valašsku, živě malichernou paličatostí a lživou intrikou zvětčil ve hře PASEKÁŘI. Poslední dvě hry se ještě dnes objevují na repertoáru vesnických souborů. Napsal ještě další dramata poplatná své době a velmi často hraná. Mezi ně třeba počítal drama SOUCIT. Sokol - Tůma byl často obviňován, že ve svých románech a hrách líčí jen zlo, drastické scény a skličující výjevy. A jak by ne. Žil v době, kdy se život s lidmi nemazlil a vystavoval je těm největším útrapám. Jako herec s vnímavou duší měl smysl i pro silný dramatický účín a

pro vykreslení ostře řezaných postav, vzatých ze života, který kolem sebe viděl a žil. Nekreslil však jen chmurné výjevy, ale hledal i cestu nápravy a chtěl působit hlavně na srdce a cit čtenářů a diváků. Byl častým návštěvníkem v Hranicích, zvláště při premiérách svých her a při různých slavnostních shromážděních. Po představení byly na jeho počest pořádány koncerty Besedy Jurik a byl pomocníkem tehdejších ochotníků, kteří hráli jeho hry z lásky k autorovi, ke kraji i k jeho lidem. Sám proletář, trpící hmotným nedostatkem, ale vždy hrdý, nesmlouvavý a výbojný, zasvětil celý svůj život národní a sociální myšlence a boji za osvobození člověka. Byl především velkým idealistou a bojovníkem za sociální spravedlnost. I když jeho díla neměla velkou uměleckou hodnotu, ve své době dovedla burcovat, upozorňovat a ukazovat na sociální rozpory, které byly přímo křiklavé a otravné na Ostravsku, Těšínsku a Valašsku. Pro kladný postoj k bolestem národním a sociálním, pro jeho romány a divadelní hry, které vždy hovořily k člověku a o člověku, pro tyto dary si František Sokol - Tůma zaslouží trvalé vzpomínky.

ÚMRTÍ FRANTIŠKA SOKOLA - TŮMY vzpomněli ochotníci dramatického oddělení TJ Sokol na jaře 1926. V pátek dne 30. dubna a v neděli 2. května uvedli k uctění jeho památky jeho charakterní studii valašského lidu PASEKÁŘI s vložkami národních zpěvů a valašských tanců, v režii a na scéně Josefa Dvořáka. Zpěvy a tance nastudoval František Sehnal. Studiu hry byla věnována velká péče a hráli v ní osvědčení ochotničtí herci TJ SOKOL. O provedení hry napsal v týdeníku „Lubina“ podčárník profesionální recenzent Josef CHALOUPKA pod názvem, REFERENT NA DOVOLENĚ, cituji: „Když se dáte do divadla, tak se vás už vůbec nepustí. A je to stejné, zdali jste herci, diváky, anebo — referenty. Tedy o těch referentech. Staneš se jím a nevíš vlastně, jak ses jím stal. Nemáš vysvědčení ani referentské zkoušky, ale říká se o tobě, že rozumíš literatuře, co se odvozuje od toho, že častěji kupuješ knihy než jiný smrtelník, ale není jisto, zda je čteš. Konečně, kdo rozumí literatuře, nemusí ještě rozumět divadlu — a podle mého skromného soudu, měli by referenti dělat zkoušku ze života. Říká se o divadle, že je umocněný život. Ale ve skutečnosti jsou to kulisy, plátno, masky, šminky, umělé osvětlení — tedy umělý život, a proto, jak vidno z předchozího, nemusí divadelní referent rozumět literatuře, ani životu, ale divadlu. Vždyť divadlo vyřazuje se z literatury a v povýšené rampě odděluje se od života a mluví k nám často silněji, než všechny události našich dní a je především velikou a svatou vášní — proto je třeba stát na stráži, třeba že stojíš mimo a jsi referentem. — A nejen to, jsi také trochu literátem, což vlastně ti vadí v životním pojmání divadla, ale osobuješ si právo na objektivní úsudek a snad se domníváš, že jsi našel pravý poměr k divadlu. To znamená — poměr k tvůrci divadla, to jest k herci. Literární, filosofické a přeestetizované pojmání divadla znehodnocuje výkon herecký a žádá na představitelích více, než čekáme od lidí v životě, třeba i v politice nebo ve sportu.

Ale vždyť jsem neměl vůbec v úmyslu, abych analyzoval. Jsem referentem na dovolené, to je, mám na starosti druhou hlavní scénu naši — a teď mám od ní právě na týden pokoj.

Ale člověku to nedá. Zajedeš si někam do hor, k lesům a řece, do města, které se pyšní jarními půvaby, řekněme třeba do Hranic a nedá ti to, aby sis nevšiml plakátů, které oznamují, že i zde je divadelní sezóna v proudu. Řekneš si: Spánembohem, divadlo! A už jsi chycen. Vidiš! Tak je to se všemi! Když se dáš do divadla, tak už tě vůbec nepustí. Musíš přemýšlet o hře, o dobřém či špatném obsazení, o tempu, o pauzách, deklamacích, maskách atd. A přece máš pocit, že mu tak docela nepatříš. Máš ovšem starosti tak asi třikrát měsíčně zhostiti se referentské povinnosti — a to ti dává pocit, že se jen tak lehce nevzdáváš, že se s divadlem rveš — a to ti budiž přičteno k dobrému, že nikoho nechceš zranit a ... zase jsem zabředl, chtěl jsem vám říci, že mne pojednou zlávalo venkovské divadlo. A mám při tom dokonce plán — a ušlechtilý plán — a dokonce myslím, že by opravdu prospěl k realizování památky Tylovoy. Když už jsem se dostal na venkov a divadlo je „tak říkajíc z ruky“, je mojí povinností a přiznávám se skrytou vášní (teď prozrazeno), že půjdu na divadlo ochotníků. A nebylo by to pěkné, kdyby referenti z velkých měst časem udělali exkurzi na venkov, trochu se prošli přírodou — a pak — šli se podívat, jak idealisté dělají divadlo? V novinách mohli by pak podati referát, tím by zvýšili úroveň našich ochotnických scén, a nejen to, odměnili by — a záslužně — ty, kteří často skoro anonymně obětují sebe pro tak skromné a přece vysilující ovzduší divadla. A tento návrh není tak fantastickým a neuskutečnitelným. Vždyť literární Skupina a Kolo moravských spisovatelů konali četné zájezdy a myslím, že by podobná akce byla pro referenty vděčným dobrodružstvím a pro ochotníky posilou a podanou rukou ke kulturní činnosti. Tedy „referenti na dovolené“ mohlo by být heslem pro spolupráci měst a venkova — nejen to, venkov mohl zásobovati městské scény dobrými adepty a adeptkami — a divadelní činnost nebyla by tak separována jako teď, venkov našel by měřítko pro svoji odvahu a svůj rozlet, město přijalo by protektorát a taktní ruku, která vede.

A myslím, že žádný dramatický odbor na Moravě, pokud jsem jich poznal ze svých zkušeností, nemá tolik dobrých podmínek k tomu, aby vyvinul to nejlepší a nejušlechtilější ze svých sil, jako hranický dramatický odbor Sokola, který má především místnost, sál velmi pěkně upravený. A jeviště dostatečně akustické a pak dostatek idealismu a to hlavně — u starších. S dobrými podmínkami, s prostředím, které vyhovuje a dovoluje také plně uplatnění hereckých možností, souvisí vyšší požadavky, jež klademe na scénu tohoto druhu. A požadavky referenta na dovolené budou jistě tvrdé. Bude chtít výkony přesně zapadající, hromadné scény, jasné deklamace a jistotu, která nekoketuje s hledištěm, už předem odsoudí nejistotu domluvivší herečky, která ve svých rozpacích obrací se s láskyplným gestem k osobě, která křídí její osud. Tak, jak viděli jsme ochotnické divadlo hranické, tak asi představoval si je staříček a nedávno zesnulý S. Tůma. Bylo tak jadrné a srdečné, jak on byl a hlavně — prosté a přiléhavé a tvořené s láskou ke kraji a k jeho typům. Třeba Pavel Migala (p. Rohlík), mazaný, srdečný, druh jakéhosi moravského Kecala, který je psychologem svých zákazníků a který se orientuje okamžitě srdcem Migalovským,

to je penězi, byl skvělý a řekl bys, že nepřišel ze zákulisí, ale přímo odněkud z valašské vsi, kde střídavě pomáhá „přímnožku“ i srdci milujících. Stejně životně působil na mne výkon Maryši (př. Dvořáková), která v každém posuňku, naklonění hlavy, zadržnutím šátku pod bradou, těžce svěšenýma rukama, které byly stejně schopny prositi boha i tvrdého Mikulenuku, podala reliéfně typ ustarané a pasivní venkovské ženy, která je schopna ve své lásce k dítěti a muži hledat opravdovou a smírnou cestu matky. Její muž Štěpán Mikulenko, který projevoval dostatek herecké rutiny, byl po mém soudu „nejdivadelnější“ a to v dobrém i špatném významu slova. Má mohutný orgán, jež užívá pouze ve fortisimech a nereguluje jej tak, aby ve vrcholných okamžicích zazněl rozhořně. Je přirozené, že po jednotlivé linii hlasové dostavuje se únava, která lomí celý výkon a celkově působí tak, že bych radil tomuto zralému herci k mírnějšímu užívání hlasu i k uskromnění gestikulace. Protějšek Mikulenkův byl udržen v linii mírně laskavosti a snahy po harmonii, výkon byl dobře podán ve chvíli mlčení i správné deklamace — a což bych zvlášť pochválil, je jeho střídme užívání grimas a posuňků.

Scénicky Mikulenko (p. Dvořák) a Malina (p. A. Čajka) byli výtečným a vystupňovaným kontrastem. Doktor Sebl (p. Vavrouch) byl působivý, maskou a svatou prostotou valašského pasáka se strhující komikou podal p. Hehl v roli Jurika. Brňovják, starosta obce, byl ve šťastných rukou p. Beera ...

Co to dělám? To už tak ze zvyku. Fejerent na dovolené nedovede se zapřít a místo dojmu píše referát. Snad zlý, snad dobrý, snad nevystihl, ale pochopil jedno, že to bylo dobré a že i ti, kterých nejmenoval, zaslouží odměny a potlesku.

Proč tímto potleskem tak hranické obecenstvo šetří?

CITOVANÝ REFERÁT Z DIVADELNÍHO PŘEDSTAVENÍ PASEKÁŘŮ je zajímavý už tím, že autor článku doporučuje spolupráci ochotníků s profesionály, oceňuje práci divadelních ochotníků a neodpustil si ani výtka k hranickým divákům. Článek „Referent na dovolené“ také ukazuje, jakou věnoval tisk pozornost tehdejšímu ochotnickým představením. Týdeník „Lubina“ uveřejnil tak rozsáhlou zprávu snad proto, že autorem byl profesionální kritik. Ale je třeba i přiznat, že v místních novinách se objevovaly zprávy od místních kritiků či recenzentů, ale zdaleka nevyčerpávající přednosti i problematiku jednotlivých představení i ochotnických souborů. Za první republiky psali o ochotnických představeních J. Krbeček, Václav Kvapil, Zdeněk Marušík a snad i jiní a to především v Lubině, Přehledu atd., kteří si zaslouží uznání, že napsali, i když jen ve zkratce, o jednotlivých inscenacích a zanechali příštím generacím alespoň jakousi představu o ochotnickém hnutí a úrovni jejich práce a jejich představení.

PO PASEKÁŘÍCH VŠAK DIVADELNÍ PRÁCE sokolských ochotníků neustrnula. V letech 1926—1930 podle zachovaných záznamů, plakátů, programů i novinyčích článků, sehráli kromě jiného zmíněnou již Tylovu hru se zpěvy PANÍ MARJÁNKA, MATKA PLUKU, uvedenou k uctění památky J. K. Tyla, VEČER LONGENOVÝCH AKTOVEK, kde jsem si zahrál v aktovce DESERTÉR Z VOLŠAN epizodní roli zřízence pohřebního ústavu a také si zazpíval na SILVESTROVSKÉM VEČERU. V roce 1927 pokračovali sokolští ochotníci veselohrou MI-

NULOST PANA RADY a Víkové-Kunětické veselohrou STARÝ MARKÝZ, obě v režii Marie Nitschmanové, a kabaretní pásmo na MIKULÁŠSKÉM a SILVESTROVSKÉM VEČERU. V roce 1928 byla uvedena opět Jiráskova LUCERNA, a to 24. a 25. dubna v provedení dramatického kroužku vojenského Zátíší 1/34 polního praporu, na počest 10. výročí ČSR a 10. výročí založení pěšího pluku střelce Jana Čapka v režii poručíka Jasička a za spolupráce sokolských ochotníků. Před představením pronesl slavnostní projev plukovník Julius Aujeský, popravený za okupace. Čistý výtěžek z představení byl určen na postavení pomníku střelce Jana Čapka, který byl zničen německými okupanty. Do konce roku 1930 byly ještě inscenovány: Stroupežnického jednoaktové hry PANÍ MINCMISTROVÁ a ZVÍKOVSKÝ RARÁSEK v režii Fr. Benoniho, J. Haise - Týneckého PAN BISKUP, Moliérova komedie LAKOMEC, Langrův GRAND HOTEL NEVADA a Stanislava Loma tragédie SVATÝ VÁCLAV, v níž titulní roli vytvořil učitel Alois Spáčil a další stěžejní role Božena Hudcová (Čajková), Antoš Čajka, Stanislav Filip, Viktor Jahoda, Josef Skála, Marie Filipková a Ferdinand Beer. Hra byla velmi náročná s velkým počtem hrajících osob. Polovinu účinkujících tvořili vojenští akademici. V roce 1929 uvedli členové Státního divadla v Brně francouzskou veselohru JEHO KOČIČKA. A na pořad přišly další hry, anglická veselohra JEJÍ SYSTÉM a W. Somerseta - Maughama KRÁLOVSKÁ VÝSOST a ještě mnoho dalších premiér, o kterých není záznamů. Ale to snad není tak důležité. Vše nasvědčuje tomu, že činnost dramatického odboru Sokol byla velmi bohatá. Zlepšil se i vnitřní život souboru, začalo se se školením herců a režisérů, upevnila se i dobrovolná kázeň a za přestupky byli provinilci voláni před smírčí komisí TJ Sokol. Jednotlivé inscenace se studovaly 4–6 týdnů a vyžádaly si nejméně 20 zkoušek. Zkoušelo se ponejvíce v Tunelu v „Modrém sále“, ale také v restauraci „U Skřidlů“ na Motošíně, kde se rovněž odbývaly čas od času různé večírky s programem. Restaurace „U Skřidlů“ patřila mezi nejlepší restaurace ve městě, proslulá pořádkem, čistotou a dobrou obsluhou, v letní sezóně vyhledávané místo lázeňských hostů.

VE DVACÁTÝCH LETECH SE DRUŽSTVO pro postavení tělocvičny zabývalo otázkou výstavby nové tělocvičny či sokolovny, aby získalo prostory pro řádný chod TJ Sokol, když členská základna každým rokem vzrůstala. Problémem však bylo získání finančních prostředků. Celou akci uspil dar Amálie Šromotové, vdovy po prvním českém starostovi, JUDr. Františku Šromotovi, rozsáhlá zahrada za řekou Bečvou, a odkaz stavitele Václava Jonáše ve výši 1.000.000 korun, které věnovali Družstvu pro postavení tělocvičny. A byly tu ještě dary místních závodů, korporací i jednotlivců. Vypracováním plánů a rozpočtu byl pověřen architekt R. Pílec z Přerova, funkcionář Sokola a aktivní pracovník Spolku divadelních ochotníků TYL v Přerově hlavně v oboru scénografie, lektor divadelních školení i na tzv. „Hronovské vysoké škole.“

V červnu 1927 oslavil Sokol 40. výročí založení jednoty a při té příležitosti byl položen i základní kámen sokolovny. Nebývalý pracovní elán, dobrá organizace, přinesly i dobré výsledky. Již 12. srpna 1928, tj. za 14 měsíců, byla sokolovna předána svému účelu na paměť 10. výročí vzniku Československé republiky. K otevření sokolovny byl připraven bohatý program. Slavnosti byly zahájeny 7. srpna divadelním představením hry bratří Mrštíků MARYŠA v režii Františka Benoniho a na scéně Josefa Dvořáka. Režisér dal dramatickému příběhu sorchovanou životní pravdivost a podtrhl i varovnou tendenci autorů, která jejich dílo pčlenila nejen mezi přední hry, ale i mezi díla sociálně reformní. Sokolští ochotníci také získali nové jeviště pro svou činnost, i když z hlediska divadelního mělo řadu nedostatků jako nedostatečné vybavení ievišť a světelného parku, špatnou akustiku sálu apod. Přes tyto nedostatky sloužilo ochotníkům zejména při uvádění náročnějších her s velkým obsazením a náročnými scénami. Slavnosti pokračovaly 11. srpna I. sokolskou akademií všech složek a 12. srpna velkým průvodem na cvičiště, kde se konalo veřejné

cvičení, které zhlédlo přes 5.000 diváků z Hranic a okolí. Uspokojení nepřinesla ani rozsáhlá renovace Městského domu Beseda, jejímiž nedostatky trpí divadelní činnost ještě dnes a některá oblastní divadla odmítají na scéně v Besedě vystupovat.

V PRVNÍCH POVÁLEČNÝCH LETECH se začaly pořádat různé taneční zábavy, plesy, maskarní merendy a karnevaly, šibřinky a to pod nejrůznějšími a nejrozmanitějšími hesly. Při těchto zábavách nařezali uplatnění i divadelní ochotníci. Sokolové pořádali pravidelně a tradičně merendy a šibřinky. Efektivní masky a zastřené tváře umožňovaly tanečníkům a tanečnicím popustit uzdu svému temperamentu. Proto se ráz plesů a merend volil vždy tak, aby byl co nejvíce přitažlivý, případně i časový. Maskarní mumraj vyvrcholil půlnočním rejem masek a velkou taneční scénou. Mumraj zpravidla trval až do kuropění. Mládež propadla v té době kouzlu moderních tanců, když po vzoru západních států byly v Hranicích zaváděny čaje o páté, tzv. fajfokloky a někde i super dansanty. Ze slova dansant vznikla i přezdívka *d a c a n*, kterou byli nazýváni taneční výstředníci. Oblíbeným moderním tancem se stalo shimmy. V té době se nosily špičaté, dlouhé shimmy - boty, kterým se posměšně říkalo „čundákie“, nosily se i shimmy-šaty a zpívaly se i shimmy písničky jako kupř.:

Děvčátko ho nechá v kole stát,
řekne mu, aby šel domů spát,
když neumí shimmy, když neumí shimmy,
shimmy, shimmy, shimmy, shimmy tancovat ...

Také se nosily shimmy - účesy s pěšinkou uprostřed a do špiček sestřiženými vlasy. Elegánům oblečeným podle shimmy módy se říkalo shimmy - *dacan*. Uvedená písnička se zpívala na každém kabaretním představení. Mizely postupně i staré kolové a řadové tance, které nahradily: one-step, two-step, foxtrott, blues, boston, passo doble, tango, la java, argentinská polka, florida, fox-blues, tango-čardáš atd. S moderními tanci přišel k nám i jazz a tehdejší starší generace jej posměšně nazývala „organizovaný rámus“, ale záhy si moderní tance i jazz oblíbila. A to už se objevovali i první zpěváci, kteří dobovými a populárními písničkami obveselovali staré i mladé tanečníky. Tehdy také vznikl v Hranicích první kabaretní amatérský kolektiv „Kabaretní pětká - Skálovci.“

KABARETNÍ PĚTKA SKÁLOVCI vznikla v roce 1926 a jejím iniciátorem byl Josef Skála, vedoucí filiálky pojišťovny Slavia, výborný klavírista, režisér, herec a ještě výbornější maskér. Neobešlo se snad v Hranicích jedno představení, které by nemaskoval a hlavně, když se hrály historické hry, náročně na masky. Skála byl také vedoucím kabaretní pětky a režisérem kabaretních programů. Nerežisoval však jen kabaretní večery, ale má na kontě i desítky režii divadelních představení. Dalšími členy SKÁLOVCŮ byli: Cyrda Bláha, Stanislav Filip, Josef Jaroš a Gustav Marek. Tento soubor v letech 1926—1936 uskutečnil stovky vystoupení a celovečerních pořadů při různých večírcích, které se v té době těšily veliké oblibě. Kabaretní večery se vyznačovaly stoprocentní návštěvností diváků, i když mezi lidmi bylo málo peněz. Program byl sestavován z populárních písní a popěveků, kupletů a šansonů, z malých jevištních scének, skečů, různých dialogů, které velmi často autorsky vypracovali členové souboru a zpravidla se v nich hovořilo a zpívalo o nedostacích a nešvarech ve městě a ve spolicích, ale i v politických stranách. Téměř každého čtvrt roku přicházeli s nově nastudovaným nebo pozmeněným programem komediálního žánru. Programy byly studovány v bytě vedoucího J. Skály na náměstí v domě obchodníka Směkala. Vážné věci byly do programu zařazovány jen ojediněle, obvykle na přání diváků a posluchačů. V začátcích souboru se zpíval nejčastěji populární filmový slágr:

Saxofon Zuzi má každý rád,
saxofon Zuzi, ta umí hrát ...

nebo Hašlerova písnička o plešatcích, v níž se opakoval refrén:

Kam jsme mohli, tam jsme vlezli
až nám z toho vlasy slezly,
až zůstala než
jen ta naše pleš.

Velké oblibě se těšily písničky: Strejda z Čabůz, O svatém Ivanu a divanu, Šup s tím do popela, Fangličkáři, Houby, houby, houby, ty má každý rád, Kyslal nebo co, Čtyři švestky zralý, U řeky Zambezi, Bimbamula, Černé květy, C. K. polní maršálek, židovské kuplety Jaiteles, Blumm a Khon, Ihak to mhám, thak to dhám, Píseň smolná, Písnička chechtavá a trampské písničky jako byla Cikánka, Nikdy se neurátí, V hospodě Santa Puelo, Má sladká Havai, V tom našem kajaku, Když se škuner houpá, Šerif zdědil ponorku, desítky a snad i stovky dalších písniček, kupletů, šlagrů a šansonů. Jedna z nejpobulárnějších tehdy byla písnička, která se zpívala snad všude. Snad pro její pochodový rytmus a vtip.

Indi, indi, indi, indi Indiáni jdou,
haló, haló a Indiáni jdou.
My se, my se, my se, my se, nebojíme se,
haló, haló a nebojíme se.
Z wigwamu vyhlédla bílá tvář.
Bílá tvář vyhlédla z wigwamu,
rudý apač dal jí klackem přes tlamu.
Hugh a hugh, to je velká slast,
Amerika krásná, to je naše vlast.
Každý den obcházím koleje,
má-li dostatek voleje
na tvoj naší dráze pacifický
mají koleje oleje dost vždycky
Hugh, hugh, to je velká slast
hugh a hugh ...

Refrény písniček zpívali s účinkujícími téměř všichni návštěvníci kabaretních představení, bez zábran a sál byl plný vzruchu a veselí. SKÁLOVCI měli i stálá působiště v Kufru, v Tunelu, U Fitzů (u akademie), v hotelu Litovel (jídlna mládeže ve tř. Sovětské armády) a v Moravii (dnes zemědělské učiliště), kde pravidelně vystupovali při různých příležitostech. Nebylo výjimkou časté hostování i v místních posádkách. Kabaretní pětka Skálovců byla jediným souborem toho druhu v Hranicích a po celou dobu svého trvání byla velmi populární. Členové Skálovců patřili mezi nejoblíbenější komiky a pracovali ještě v různých divadelních souborech. Cyrda Bláha v dramatickém odboru TJ Sokol a Oldskautů, Josef Jaroš v TJ Orel, Stanislav Filip a Gustav Marek v dramatickém odboru čs. rotníků, Oldskautů apod.

Nastolením fašismu v Německu, zotřující se mezinárodní situace a pracovní povinnosti členů ukončily pravidelnou činnost Skálovců v roce 1937. Jejich práce a stovky vystoupení se zapsala do mnoha srdcí vděčných diváků a posluchačů, kteří měli rádi smích, veselí a humor, který rozdávali v Hranicích plnými náručemi. V dalších letech se již v Hranicích nepodařilo ustavit podobný soubor, i když po osvobození v r. 1945 se množily soubory malých jevištních jorem jako houby po dešti, které byly záležitostí především mladých lidí. V Hranicích tyto formy nenalezly plného uplatnění. KABARETNÍ PĚTKA — SKÁLOVCI zaujímala v letech dvacátých a třicátých výjimečné postavení v ochotnickém

hnutí svým dováděním a temperamentním veselím, poutavostí a zábavností. Netoužila rozesmát obecenstvo jakýmikoliv nevybíravými prostředky, ale snažila se provozovat vkusný, pohotový a pestrý kabaret, který Skálovcům zaručoval širokou oblibu obecenstva nejen v Hranicích, ale i v okolí. Tuto oblibu se jim podařilo udržet po celou dobu své činnosti.

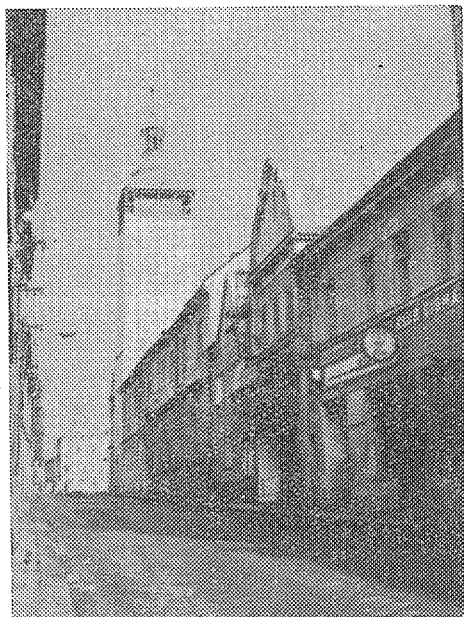
TRICÁTÁ LETA NEBYLA ŠTASTNÁ. Již v roce 1928 dostoupila dražota nejvyššího stupně. Továrny stále propouštěly zaměstnance a počet nezaměstnaných vzrůstal. Rozmáhala se žebrota i tzv. žebračenky. Poklesla i návštěvnost na ochotnických představeních, nebylo peněz a začaly čím dál více konkurovat rozhlasové přijímače. V kinech zaručovaly příjemnou zábavu západní filmy tzv. grandseriály, které se hrály i několik týdnů jako: Indická hrobka a Vladykně světa s tehdy populární hvězdou Miou May, které se počítaly mezi nejdražší filmy světa. A byly tu další filmy s Douglastem Fairbanksem, Zoro mstítel, Černý korbár, filmy z divokého západu s Tom Mixem, detektivní filmy s Harry Pilem, filmy Fantom opery, Zvoník u matky boží a Seržant O'Harry s Lon Chaneyem, zvaným mužem tisíce tváří, Madam du Barry s Polou Negri, Chaplinův film Kid s malým filmovým hercem Jackie Cooganem atd. atd. Každému filmu předcházela velká reklama, která oznamovala, že kupříkladu film Intolerance se natáčel čtyři roky, účinkovalo v něm 70.000 lidí, 7.000 koní, 15.000 vozů, byl postaven Babylon s hřebíky 90 stop vysokými a hodovní síň byla dlouhá jeden a půl kilometru. Film si vyžádal přes dva milióny dolarů nákladu. Film se stal nejen pro ochotníky, ale i pro profesionální divadla velmi nepříjemným konkurentem. Proto se i v Hranicích přikročilo k tomu, že vstupenky na představení se rozprodávaly po obchodech, v tělocvičnách apod. Sokolští ochotníci však nikdy nenaedbíhali vkusu diváků a udržovali stále dobrou dramaturgii.

DRAMATICKÝ ODBOR TJ SOKOL uskutečnil pro své členy i několik divadelních školení, seminářů a besed, kterých se mohli zúčastnit ochotníci z jiných dramatických odborů nebo divadelních spolků. Při jedné besedě s Františkem Benonim v Ostravě mi vyprávěl o lektorech, kteří v Hranicích přednášeli ochotníkům o dramaturgii, o jevištní řeči, o zákonech herecké práce, které ve svém celku tvoří abecedu scénického umění, její základy. O školení začal být velký zájem, zvláště když Benoni dovedl zajistit profesionální umělce jako lektory. V Hranicích se vystřídal Jaroslav Kvapil, šéf činohry Národního divadla, který velmi úzce spolupracoval s Fr. Benonim, dramatik František Tetouer byl zkušený a nadaný umělec, dramaturg, teoretik, překladatel a vynikající znalec anglosaské dramatické literatury. Byl to srdečný a poctivý člověk a neúnavný pracovník. Oldřich Stibor, režisér Městského divadla v Olomouci, Josef Toman, člen téhož divadla, Rudolf Waltr, šéf činohry Zemského divadla v Brně a jeho manželka Marie Waltrůvá a jiní. Manželé Waltrovi byli nejčastějšími hosty hranických ochotníků nejen na různých školeních, ale i při hostování v divadelních inscenacích. Školení a semináře měly velký vliv na odborný růst ochotníků. Již také vycházela různá divadelní literatura na pomoc ochotníků, vlastní časopis atd. V roce 1930 byly zahájeny celostátní přehlídky JIRÁSKOVY HRONOVY, jejichž součástí byla i tak zvaná Vysoká hronovská škola pro ochotníky, kde po 14 dnů přednášeli nejlepší profesionálové a amatérští odborníci. Školení amatérských herců se prostě stávalo neodmyslitelnou součástí ochotnického divadla.

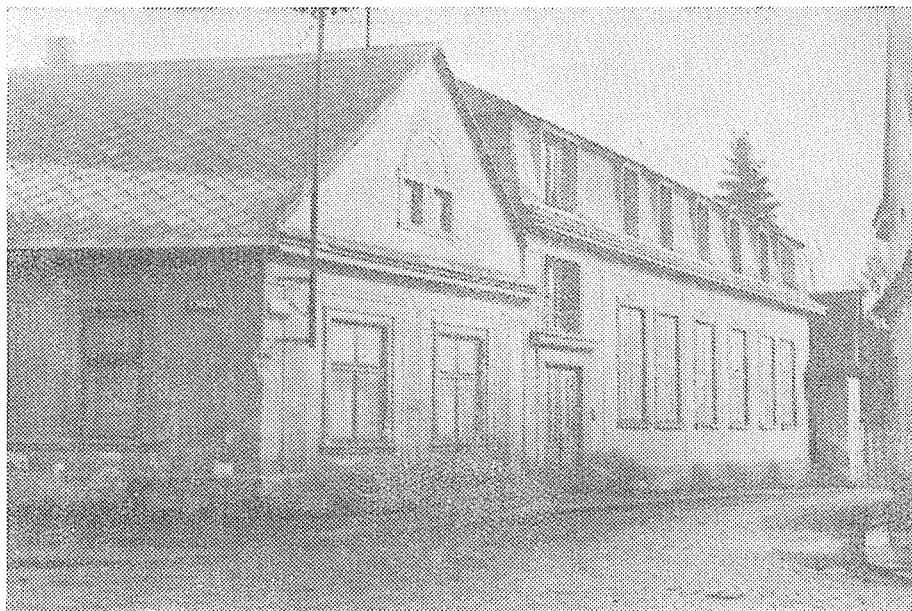
MEZI NEJÚSPĚŠNĚJŠÍ HRY v letech 1931—1935 patřila již vzpomenuť Zeyera slovenská pohádka o rodové nadvůsti RADŮZ A MAHUIJENA, kterou ochotníci vzpomněli 30. výročí Zeyerovy smrti. V roce 1932 uvedli sokolští ochotníci premiéru hry Olav Scheinpflugové OKĚNKO, o níž napsal Zdeněk Marušík v hranickém Přehledu: „Premiéra, dávaná dne 1. března 1932 dramatickým odborem Sokola v Hranicích... je současně na repertoáru všech našich stálých scén a je napsána herečkou-spisovatelkou pod zorným úhlem docílit co největšího jevištního efektu. Autorka-herečka vytvořila tu několik figurek par ex-



MĚSTSKÝ DŮM BESEDA z let asi 1885 — zde se hrálo divadlo až do roku 1928.



BÝVALE KINO OLYMPIA — dnes kino OKO — kde se hrálo divadlo od roku 1922 do roku 1941.



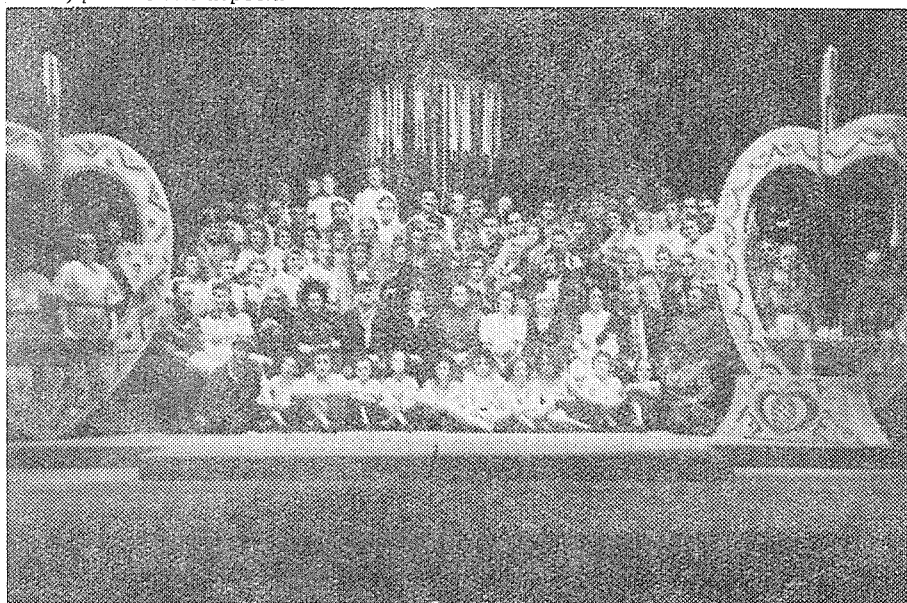
Hostinec „U Halenčáků“ na třídě 1. máje. Zde hrávali ochotníci DTJ v letech třicátých (do roku 1939).



Hostinec „Na Motošíně“, kde za protektorátu konali ochotníci zkoušky, schůze a menší večírky s programem.

cellence, koncentrujících se okolo zapomětlivé osoby soukromého docenta profesora etiky Johánka. Hra klade veliké nároky na herecký výkon i posledního episodisty. Úloha profesora Johánka je velmi nevděčná a snadno ztrhuje k přehnanému sesměšnění. Bezvadný výkon našeho představitele (Benoni) po této stránce je tím více ceniti. Rovněž úloha Dynybylky nezáleží v pouhém domovníci vlastním hubatém tónu řeči, ale hlavně v psychologickém vystihnutí a podání. Ze se to podařilo naší Dynybylce (Dvořáková), prozrazuje její mimořádný herecký postřeh. Úloha Růže, již napsala Scheinpflugová spisovatelka pro Scheinpflugovou herečku, byla dobře obsazena (Hepnerová) a nechyběl ji ani dnes tak žádaný sexapel. Dr. Plevka v pojetí Šrámkové byl velmi dobrý. Jiné epizodní úlohy: Tonda (Dvořák), policejní komisař (Zaoral) apod. byly také dobře obsazeny. Dvořákova režie prozrazovala bezvadné pojetí všech úloh. Nutno proto i jeho výkon v tomto směru vyzvednouti.“

V březnu také byla uvedena Tylova FIDLOVAČKA aneb ŽÁDNÝ HNĚV A ŽÁDNÁ RVÁČKA, která představuje vedle nejlepších her Klicperových první triumf realismu v našem dramatu. Hru režirovala Marie Rosiková a ve hře vystupovalo přes 70 osob. Choreografie byla záležitostí Heleny Vácové, davové scény-komparzy a zpěváky vytvořili členové občanské besedy JURIK. Hlavní postavy vytvořili: Marie Plocková, Ludmila Zemanová, M. Jarošová, J. Hanuška, Frant. Tomečka, Ad. Šťastný (Drahotuše), Josef Jaroš, Stanislav Filip, Jos. Svoboda a řada dalších. Fidlovačka měla velký ohlas a sami účinkující dlouho vzpomínali na úspěšnou Fidlovačku, nelze se proto divit, že byla několikrát opakována. Pamětníci tvrdí, že ke hře bylo přistupováno s pocitem největší odpovědnosti, proto i ten úspěch.



Pohled na soubor, který uvedl úspěšnou FIDLOVAČKU.

UŽ 8. června uvádí Sokol další premiéru, dramatizaci románu Ig. Hermannu KONDELÍK A VEJVARA v režii Jos. Dvořáka. Hlavní role byly svěřeny Dvořákově, Dvořákové a Benonimu a dalším osvědčeným hercům. Hra byla velmi při-

znivě přijata zejména pak u starší generace a celkový dojem byl velmi uspokojivý.

Na podzim 6. října 1932 uvádí František Benoni hru Marcela Pagnola MALAJSKÝ ŠÍP. O hře přinesl týdeník LUBINA rozsáhlou zprávu. Autor kritiky píše, že hraničtí ochotníci jsou z mála ochotnických scén, které se mohou pochlubit provedením Malajského šípu. Vysoce hodnotí provedení hry, i když má kritické připomínky k některým postavám. Kritik pokládal začátek třetího jednání za zvlášť zdařilý a vyjádřil se, že „byl krásný“ a na závěr článku píše: „Sokolští ochotníci ukázali zase hezký kus práce na nevědném poli a patří jim uznání plnou měrou.“ Ve hře účinkovali Hubert Pavézka, Frant. Benoni, Josef Dvořák, F. Vychodil, Viktor Jahoda, Karel Zaoral, Vojkůvka a z žen K. Dvořáková, Helena Vácová a další.

Rok 1932 byl zakončen SILVESTROVSKÝM VEČEREM, na kterém byly provedeny jednoaktové hry a skeče: Chudák komisař, Následky manželství, Švejk před divizním soudem, Egypťští zedníci, Zázračné dítě, Hrůzostrašná vražda na Silvestra a Půlnoční scéna. Program byl doplněn ještě kuplety a šansóny.

V roce 1933 zaujímá první místo inscenace hry J. K. Tyla MISTR JAN HUS, uvedená 28. června Čs. církví (v provedení dramatického odboru TJ Sokol). Hus zde vystupuje nejen jako náboženský, ale i sociální reformátor, za jehož myšlenku obrody tehdejšího sociálně nespravedlivého světa bojovala husitská vojska. Režii hry měl Josef Skála a postavu Husa vytvořil Frant. Benoni, scénu Josef



Snímek z představení MISTR JAN HUS z roku 1933.

Dvořák. Před představením, které se konalo v kině Olympia (kino Oko) promluvil biskup Čs. církve dr. Rostislav Stejskal z Olomouce. Uvedení hry MISTR JAN HUS bylo opět významným dramaturgickým počinem (viz snímek) v Hranicích.

Na podzim 4. října 1933 uvedli sokoli další dobrou inscenaci, Wernеровu komedii KOMEDIANT HERMELÍN v režii Fr. Benoniho, který vytvořil i titulní

postavu hry. Další Wernerovou komedií, uvedenou dramatickým odborem TJ Sokol 18. října 1934 byl MEDVĚDÍ TANEC, ve kterém postavu tanečnice vytvořila členka Zemského divadla v Brně Marie Waltrová j. h. Její zásluhou měla inscenace vysokou ochotnickou úroveň. Režisér Benoni věnoval studiu hry velkou péči a ta se vyplatila. Scéna Josefa Dvořáka byla rovněž zdařilá. Ve hře hráli: František Benoni, Cyrda Bláha, Josef a Kornelie Dvořákoví, Knop, Kalousek, Hubert Pavezka, Rud. Rýpar, Josef Skála, Václav Vlasák, Závodný, Karel Zaoral, Marie Minaříková, Vlasta Směkalová, Leopolda Gabrielová, Josefa Zaoralová a mnoho dalších. Mezi dobré inscenace patřila i veselohra F. X. Svobody POSLEDNÍ MUŽ, která se ještě dnes objevuje na amatérských scénách a byla i zfilmována pod názvem Poslední mohykán.

Na Silvestra se sokolští ochotníci rozloučili se starým rokem výpravnou revuální hrou Járy Kohouta-Tobise a Rohana CESTIČKA LÁSKY, která byla prubířským kamenem, zda je možné upustit od stereotypních a přežitých silvestrovských programů. Vždyť v revui se uplatňuje nejen herecký projev, ale i hudba, zpěv, tanec a v neposlední řadě i náročná výtvarná stránka představení. A tomu všemu byla věnována velká pozornost a péče a Cestička lásky měla také mimořádný úspěch. Její uvedení potvrdilo, že na Silvestra lze upustit od konvenčních kupletů, skečů a sólových výstupů a že obecenstvo radostně přijímá i jiné žánry zábavy, jsou-li dobře a zodpovědně nastudovány. Rok 1934 byl tedy zakončen jakýmsi porušením starých silvestrovských tradic.

PO ÚSPĚŠNĚM SILVESTROVSKÉM PŘEDSTAVENÍ připravila TJ Sokol na 26. března 1935 komedii ze současného bulharského politického života od St. L. Kostova VELIKÁŠ v režii Františka Benoniho. Velikáš patřil v té době mezi nejzdařilejší komedie úspěšného bulharského autora St. L. Kostova, která byla všude hrána s pronikavým úspěchem a zvláště v Zemském divadle v Brně. Rudolf Walter obdržel zvláštní uznání za vytvoření titulní postavy a to přimělo Benoniho k uvedení této hry i v Hranicích i k získání Rudolfa Waltra pro titulní roli. Manželé Waltrovi přijeli již na neděli 24. března a uspořádali pro místní ochotníky v Tunelu „divadelní, režijní a herecký kurs“ od 9. hodiny dopoledne do 16 hodin. Příští den byl určen pro generální zkoušku Velikáše a tam se již požadovalo uplatnění určitých metod, jak bylo na školení prosazováno. Byli jsme z toho celí vyděšení. Vzpomínám, když Rudolf Waltr přišel do zkoušky, přesně na minutu, že jsme si podle jeho přesnosti mohli nařídit hodinky (pokud jsme je měli). Zkouška trvala přes čtyři hodiny, přestože host nasadil úžasné rychlé tempo, aby si vyzkoušel, jak herci ovládají text, byla ještě celá řada zásahů v aranžmá, v příchodech a odchodech, která zkoušku zdržovala. Co se mu nezdálo dobré, muselo se opakovat, upravit a teprve se dále pokračovalo. Tehdy jsme si všichni učinili jakousi představu o tom, jaká dřina je herecká práce. Po zkoušce nás pochválil, upozornil na různé menší nedostatky a navodil svým přátelským jednáním v souboru velmi pěknou atmosféru. Zábrany zmizely, pokládali jsme sice mistra za „pana herce“, ale vážili jsme si jeho přátelství i pomoci. Na představení jsme šli s chutí a elánem. Výsledek? Hra měla v hledišti veliký ohlas a musím říci, že všichni představitelé, i episodních rolí, se snažili podat ty

nejlepší výkony a většinou se to všem dařilo. Jednotlivé postavy vytvořili: Velikáše — Rudolf Walter, Paní Velikášovou — Kornelie Dvořáková, Věru a Lubomíra — Marie Zadražilová, Cyřda Bláha, babičku — Vlasta Směkalová, Gorilkova — Frant. Benoni, Ilijevu — M. Rusňáková, Krivodrenského a Vladimírova Jos. Dvořák a Karel Zaoral, Čardarova — Fr. Tomečka, Sivkova — K. Váňa, Nadku — Mar. Minaříková, Petranova a Petranovovou — V. Vlasák a B. Kacafírková, dr. Živkova — Hub. Pavezka a sluhu — Frant. Hanák. Manželé Waltrovi získali v Hranicích další příznivce a sokolští ochotníci dobré přátele. Potvrdila to i skutečnost, že 12. srpna 1935 hostovali manželé Waltrovi v Hranicích v další hře, v komedii Luigi Pirandella ČAPKA S ROLNÍČKAMI v režii samotného Rud. Waltra j. h., který také vytvořil stěžejní roli písaře Ciampa. Před představením přednesla Marie Waltrová dva melodramy: Emila Axmana „Jen jedenkrát“ na slova Petra Bezruče a staroskotskou baladu Lad. Vycpálka „Dívka z Lochroyanu“ za klavírního doprovodu prof. R. Waltra. Kritika se vyjádřila o Marii Waltrové, že na její přednes budou v Hranicích dlouho vzpomínat a výkony jednotlivých představitelů byly vesměs vysoce hodnoceny, epizodní role dobře obsazeny, souhra velmi dobrá. Kritik odsuzoval jen pozdní začátek (tradice hranických návštěvníků) a zbytečně dlouhé přestávky. Sál byl obsazen do posledního místa a konstatováno, že dobré divadelní představení najde své zájemce i v nesezónní prázdninové době. Velikáš i Čapka s rolníčkami byly v roce 1935 velkým úspěchem sokolských ochotníků. Je třeba se také zmínit, že TJ Sokol začala formovat nový divadelní soubor, který by hrál výhradně pro děti — KASPÁRKOVU DRUŽINU Jožky Šmejce — a také dramatické soubory DTJ, Orla, Old skautů a jiných vyvíjely nebývalou činnost.

Proč asi ochotníci vykazovali takovou činnost? Vždyť to byla léta neradostná, plná politického napětí a nejistoty. V roce 1935 dostal Hitler 48 procent hlasů a s 8 procenty konzervativních hlasů získal ve sněmovně většinu. Henlein zakládá sudetoněmeckou stranu Heimatsfront. V posledních volbách dostávají nacisté 92 procent hlasů. V roce 1935 vyvolá Mussolini italskou válku s Habeši, v roce 1936 obsazuje Německo Porýní a vypovídá „Locarno“, následuje občanská válka ve Španělsku, Mussolini vyhlašuje Impero, je vytvořena Osa (Řím—Berlín) atd. Zvyšuje se sice konjunktura, ale zdaleka není odstraněna nezaměstnanost. Za této situace ochotníci hrají, ale před každou zkouškou se vedou vášnivé debaty o zosťrující se politické situaci v Evropě. Někdy se pro tyto debaty zkoušky nekonaly. Ochotníci se začali zajímat o politické dění. Podobná situace nebyla jen v dramatickém odboru TJ Sokol, ale i v ostatních dramatických odborech.

V ROCE 1936 VĚNOVAL DRAMATICKÝ ODBOR SOKOLA zvláštní pozornost dramaturgii. Byly na programu hry Franka Tetauera, Viléma Wernera, Jaroslava Vrchlického apod. Téměř všechny premiéry nastudoval František Benoni s přísloušnou pečlivostí. Domnívám se, že rok 1936 byl jedním z nejbohatších na premiéry. Také návštěvnost byla velmi dobrá a tím i finanční výsledky jednotlivých představení.

Na jaře 1936 uvedli sokolští ochotníci dvě komedie Franka Tetauera: *SRDCE NA UZDĚ* a *VEŘEJNÝ NEPŘÍTEL* v režii Františka Benoniho. Hra *Veřejný nepřítel* zobrazovala výstižně a umělecky účinně poměry v kapitalistickém tisku první republiky. Hra otřesná svou pravdou, která ještě dnes nachází uplatnění a ochotníci by ji měli zařazovat do svého repertoáru a připomínat dnešním divákům, jaká byla společenská situace za první republiky a aby bojovali proti všemu, co dříve umožňovalo činnost lidí typu redaktora Landy (postavu vytvořil Fr. Benoni), který obratně zneužíval svého postavení k vydírání. *Veřejný nepřítel* byla a je ještě dnes účinnou komedií, ličící žurnalistickou džungli kapitalistické éry.

Ve dnech 11. a 12. července téhož roku byla sehrána výpravná historická hra Jaroslava Vrchlického *EXULANTI* jako slavnostní představení k otevření nového Husova sboru v Drahotuších, který sloužil obvodu náboženské obce soudního okresu hranického až na Kelč s nejbližším okolím. Základní kámen k tomuto sboru byl položen v roce 1934. Před zahájením hry v Hranicích pronesl slavnostní projev patriarcha Cirkve čl. dr. F. G. Procházka z Olomouce. Hra byla příští den sehrána i v Drahotuších za velké účasti obecnstva a oficiálních hostí. Režii hry měl František Benoni.

Na podzim, 3. listopadu, uvedl opět František Benoni se sokolskými ochotníky komedii Viléma Wernera *LIDĚ NA KŘE*, v níž se autor zamýšlí nad mravním rozkladem a nezaměstnaností mladé inteligence a generačním problémem. Hra měla rovněž nebývalý ohlas mezi diváky a patřila mezi nejlepší inscenace třicátých let. Hra byla dvakrát reprízována ve prospěch místní skupiny Družiny válečných poškozců. Ve hře vystoupili: Kornelie Dvořáková, Leopolda Gabrielová, Helena Pánská, Slávka Viková, Jožka Zaoralová, Cyřda Běháň, Ladislav Červonovský, Stanislav Filip, Miloslav Hradil, Ladislav Richter-Vojan a Karel Zaoral. Rok 1936 byl zakončen silvestrovským večerem se čtyřhodinovým programem.

BYL-LI ROK 1936 pro dramatický odbor TJ Sokol úspěšný a bohatý na premiéry, bylo to i tím, že se do souboru hlásila řada mladých lidí, kteří měli zájem o amatérské divadlo i o politické dění v první republice. Každá zkouška v těch letech začínala a končila vášnivými debatami, které se často protáhly až do půlnoci. Nejčastěji se hovořilo o bojovné tvářnosti Henleinovy strany, o množících se incidentech v Sudetech, o důvěrné spolupráci henleinovců s německým nacismem a jeho sudetskou odrůdou, henleinismem. A bylo stále o čem hovořit. Vždyť i hraničtí Němci si začínali počínat výbojněji. Čeští návštěvníci Fereins-hotelu (dnes hudební škola LŠU) byli bojkotováni a nebyli zde rádi viděni. Starší členové dramatického odboru přicházeli do zkoušek stále s novými a neradostnými zprávami, jako: odmítnutí požadavku územní autonomie pro sudetské Němce, o manévrování říšské politiky se sudetským problémem a zdánlivě maličká rvačka po henleinovské schůzi v Teplicích v Čechách mezi Němci a československými policisty, kterou si říšský tisk vzal za pohnutku k ostré kampani proti Československu pod heslem „za sudetskými Němci stojí celý německý národ“. Hovořilo se o pohraničních opevněních, o zvýšeném zbrojení, o možnostech války a dalších kritických jevech před II. světovou válkou. Tyto

debaty rozšiřovaly obzor hlavně mladých ochotníků, kteří neměli zájem o politiku, a řekněme přímo, že zvláštní zájem o ni nebyl u většiny starších členů dramatického odboru. Divadelní zkoušky se tak staly jakousi politickou tribunou sokolských ochotníků. Je pochopitelné, že i práce sokolských divadelníků byla silně poznamenána vývojem politických událostí v Evropě.

NÁSLEDUJÍCÍ NOVÝ ROK 1937 přinášel další neradostné zprávy a dramatický odbor kromě jiných her uvedl hru ŠTĚSTÍ JE UMĚNÍ, Emila Synka NOČNÍ SLUŽBA a v rámci oslav 50letého trvání TJ Sokol veselohru Zdeňka Štěpánka KAMARÁDE, KDE JSI? v režii Františka Benoniho. U příležitosti těchto oslav byla uspořádána 12. června Benátská noc na řece Bečvě, 13. června tradiční průvod městem na sokolské hřiště, kde se konalo veřejné cvičení za účasti všech složek z hranického okrsku a za účasti armády. Repertoár sokolských ochotníků v roce 1937 obohatila ještě „Kašpárkova družina“, o níž bychom měli napsat několik řádků.

VÝZNAMNÝM ČLÁNKEM SOKOLSKÝCH OCHOTNÍKŮ byla i populární KAŠPÁRKOVA DRUŽINA, která hrála výhradně pro děti a mládež. Vedoucím této skupiny byl důstojník čs. armády, kapitán Josef Šmejck, mezi dětmi známý jako Kašpárek Jožka. Kašpárkova družina si vzala za úkol podchytit dětský zájem o divadlo a poskytnout ušlechtilou zábavu a poznání základních pravidel společenské výchovy. Mladý herec pod vedením zkušeného režiséra-pedagoga se učil slušnému chování, rozšiřoval si zásobu slov, přizpůsoboval se ostatním, zvykal si na kázeň, sebezapírání a studiem rolí si rozšiřoval i svůj duševní obzor. Jedním z nejdůležitějších cílů výchovy v divadle bylo i reprodukování čisté jevištní řeči, kterou děti zpravidla slyšely jen ve škole. Z dětského publika pak měly vyrůstat i disciplinovaní diváci. A to jistě nebylo málo.

Nebyla to snadná věc, uvědomíme-li si, že i některé profesionální scény nekonaly divadelní práci pro mládež s takovou svědomitostí, jak by si tento důležitý úkol zasluhoval. A ochotníci někdy rádi přijímali i špatné příklady profesionálních divadel, i když do Hranic jezdily velmi zřídka. Nejčastěji jsme zde viděli Loutkovou scénu Kašpárka Turka. Další těžkostí byla dětská dramaturgie, která je i dnešním problémem, když knihupectví a nakladatelství většinou reprodukovaly seriály her s omšelými Kašpárky a opilými policajty. Stávalo se velmi často, že taková představení vyzněla jako hrubá fraška pro dospělé. Zde hrála velkou roli odpovědnost samotných režisérů, kteří prováděli výběr her a dovedli v té záplavě vybrat to nejlepší. A to se Josefu Šmejckovi většinou dařilo.

V Kašpárkově družině však nehrály jen děti a mládež. Hráli tu i dospělí, především charakterní a náročnější role. Každé představení bylo vyprodáno a ročně se uvádělo nejméně 4—5 premiér. Vstupné se pohybovalo od jedné do tří korun. Hrálo se na scéně kina Olympia. Je třeba pochválit, že Kašpárkova družina věnovala velkou péči i scénické výpravě a světelné kulise, které hrály v pohádkových inscenacích velmi důležitou roli. Proto si s Kašpárkovou družinou rádi zahráli i dospělí a zkušení sokolští amatérští herci. A nejen proto, dětský divák byl i velmi přísným kritikem, který reagoval na každý nedostatek, dobré výkony odměňoval bouřlivým potleskem a smíchem, bylo-li potřeba ukápl i slzičku za svého hrdinu a nesouhlas projevil vrtěním, kašláním a nepozorností i výkřikem.

PO TETAUROVĚ HŘE, ČLOVĚK NENÍ NIKDY SÁM, kterou vzpomněl František Benoni, neskončili sokolští ochotníci svou činnost. Naopak, režiséři přesvědčovali členy o nutnosti hrát dále divadlo, pokud okupanti činnost ochotníků úředně nezakáží. Bylo to těžké přesvědčování, zvláště když byli svědky, že hned po obsazení Československa, 21. března 1939, vydává vrchní velitel Brauchitsch nařízení, že úřední řeči v tzv. Protektorátu je také němčina, že Němci předstírají, že našli u nás bídu a nabízejí na náměstí vyařovanú „Eintopf“, že obsazují hostince, obchody, cukrárny a vykupují všechno co se jen dá za bezcenné marky, vykazují z restaurací hosty, jestliže se jim zalíbilo místo, které měli obsazeno Češi. Začínaly také domovní prohlídky, zatýkání a mezi prvními byli i sokolští funkcionáři jak MUDr. František Sajdák, Josef Tichý a Hubert Pavezka, který se již nikdy do Hranic nevrátil. Byla provedena relace marka — koruna 1 : 10, začala arizace židovského majetku, do závodů byli nasazováni němečtí „poradci“, začíná drahota a nedostatek, objevují se první známky inflace. Přicházely také první zprávy o likvidaci všech spolků a tělocvičných jednot apod. Nakonec se přece jen podařilo lidu přesvědčit a dramatický odbor Sokola začal studovat operetu o českém muzikantovi Františku Kmochovi, KOLÍNE, KOLÍNE . . , ale při tom měli všichni obavu, že hra nebude povolena. Povolení však přece jen došlo a v listopadu r. 1940 se uskutečnila i premiéra operety, ve které účinkovalo přes padesát osob včetně hudby a baletu. Roli Františka Kmocha vytvořil Rudolf Holub a v dalších rolích se představili: Slávka Víková, manž. Dvořákovi, manž. Jarošovi, Josef Skála, který provedl masky, Lad. Červonovský, Jar. Šimeček, Karel Zaoral, Vlasta Grilová, Marie Minaříková, Helena Vacová (choreografie), Marie Plocková, Zaoralová, Jiřina Včelařová a další. Režii operety měl Karel Zaoral, orchestr OSHČ řídil a zpěvy nastudoval Josef Knypl, inspicient Josef Staša. Hrlo se na jevišti v kině Olympia. Hra byla obecnstvem velmi příznivě přijata a několikrát opakována. Radost herců a diváků byla poznamenána sklíčeností, smutkem i nejistotou z budoucnosti.

V ROCE 1941 BYLA UVEDENA další inscenace dramatického odboru TJ Sokol, Ladislava Stroupežnického NAŠI FURIANTI, obraz ze života z české vesnice, který patří k průkopnickým dílům české realistické tvorby. Hru nastudoval Karel Zaoral, tance Helena Vacová, hudbu OSHČ řídil Rudolf Klivar. Naši Furianti byli poslední inscenací před likvidací tělocvičných spolků v Hranicích. Bylo jasné, že dramatické odbory likvidovaných tělocvičných jednot skončily svou činnost a zatím není žádných vyhlídek k provozování ochotnického divadla. Byla proto v Hranicích utvořena DIVADELNÍ JEDNOTA ŮMDOČ (Ůstřední matice divadelních ochotníků českých) v Hranicích, která převzala veškerou divadelní činnost v městě. Sokolští ochotníci se objevili na scéně až po osvobození v roce 1947 uvedením hry Aloise Jiráska LUCERNA, na oslavu 60letého trvání TJ Sokol v Hranicích a ve které také oslavili manželé Kornelie a Josef Dvořákovi 50 let své divadelní činnosti. K této příležitosti byly vytisknuty vkusné programy a autor V. D. napsal do programu tato slova, cituji:

60 LET SOKOLA V HRANICÍCH
OSLAVUJEME JIRÁSKOVOU LUCERNOU

„Tělocvičná jednota Sokol v Hranicích obnovuje po sedmileté přestávce činnost svého dramatického odboru. Činí tak po zralé úvaze a z dobrých důvodů. Slavná tradice sokolské osvětové činnosti zavazuje při stále vzrůstajícím počtu členů sokolské rodiny k většímu a většímu vypětí sil, k věčnému ruchu a věčné nespokojenosti s tím, co bylo vykonáno. Pro toto nesmlouvavé stanovisko neutuchajícího pokroku, jemuž pro každé stanutí hrozí smrt, vyhledává Sokolstvo stále nové podněty, jež tělesnou výchovu harmonicky spojují s výchovou ducha. Některé složky pravé lidskosti, pěstované v Sokole, získávají cvičenci tím, že stojí v jednom družstvu či v jednom šiku bratrsky jeden vedle druhého, že na nářadí cvičí kromě svalů též odhodlanost, odvahu, pohotovost, sebeovládání. Nejdůležitější vlastnosti sokolské bytosti, ty, jež nejednou přímo zapůsobily na chod našich dějin, byly vštípeny vyznavačům Tyršova učení jeho povolanými tlumočníky, sokolskými vzdělavateli a režiséry.

Zde jsme u otázky, má-li Sokol, z jakéhokoliv důvodu pominout školu divadlem, tímto neúčinnějším výchovným prostředkem. Ve městech a ve všech větších vesnicích dnes přece dosti často hostují oblastní divadla a lid může zhlédnout dobré kusy v dobrém provedení, aniž musí zdolávat všechny potíže vesnického ochotničení od volby hry, která musí být dosti zábavná a přístupná, aby obecenstvo zaujala a zároveň dosti dobrá, aby je vychovávala. Ale ochotnická divadla mají ve srovnání se stálými o jeden výchovný vliv více.

Herci se za vedení režisérova v měsících nácviku divadelní hry učí znát svou mateřštinu. Učí se správně mluvit, chápat krásu slova i myšlenky, ovládat hlas, mimiku, gesto, poznávat hodnoty básnické tvorby. To všechno by nezískali trpným pozorováním sebedokonalejších výkonů herců z povolání. Chtějí být činní, trpělivě a obětavě chodí do režisérovky školy, vzdělávají se a přispívají zároveň ke vzdělání celého národa.

A co jiného žádá od svého členstva Sokol? Jeho úkolem a cílem je podporovat ušlechtilé zábavy, jež vedou k síle ducha. Sokolské ochotnické divadlo vychovalo národu a státu tisíce dobrých a vzdělaných občanů. Proto se sokolská tělocvičná organizace, jež se rychle blíží Tyršovu svolání: „Co Čech, to Sokol“, nemůže vzdát tak účinného způsobu výchovy ducha, jako je divadlo.

Divadelní odbor tělocvičné jednoty Sokol v Hranicích vybral Jiráskovu Lucernu ze závažných důvodů. První mezi nimi je jistě tento: Před úředním zastavením činnosti byla v roce 1939 Lucerna Sokolem připravena a nastudována v domnění, že národní tendence hry, obrana lípy, symbolu Slovanstva, unikne pozornosti nacistické censure. Hra však byla zakázána a nemohla se pochopitelně za celou dobu okupace hrát. Co je přirozenějšího a zároveň záslušnějšího, než znovu

nastudovat hru vítězné obrany lidu proti zotročovateli národa, proti odvčkým utiskovateli? Ale byly pro Lucernu i jiné důvody, rovněž dostatečně pádné. Jirásek je a jednou pro vždy zůstane ztělesněním ušlechtilých snah a bojů našeho národa, jež dovedly lid rozhout k rozhodující bitvě za svobodu v roce 1918 i 1945. Proto jeho divadelní hry mají slavnostní ráz, jaký najdeme u jiných českých dramat velmi pořídku.

A co byste řekli tomuto důvodu? Manželé D. (Dvořákovi - pozn. aut.), kteří hráli 50 let jako ochotníci v nesčetných divadelních hrách a patřili k nejlepším ochotníkům v Hranicích, zatouží vstoupit po šestileté přestávce ještě jednou na prkna, která znamenají svět. A chtějí si zahrát právě v Lucerně.

Jdou ke vzdělavateli a s ním jdou k režisérovi, vzpomínají na slávu ochotnického divadla a na krásy Lucerny — a najednou se Lucerna nacvičuje. Staré knížky, schované v době okupace, leží na stole, obsazuje se, obměňují se náčrtky situací, oči se zalesknou, ochotnická sláva dávných let ožívá.

To byly důvody pro naši Lucernu, která se v Hranicích a v nejbližším okolí hrála několikrát a i v kině se s ní lidé seznámili. Jak ji tedy chceme dávat znovu? Jak? Kolikrát byla nastudována v Praze a na všech našich čelných scénách a přece se s velkým úspěchem hraje znovu. Nejlepší herci v ní zkoušejí svou zdatnost. Proto ji jistě i hranické obcenstvo přijme s povděkem. Jako k dobré knize se s oblibou po určitém čase vracíme, tak se po čase s radostí opět setkáme se známými postavami Lucerny. Jestliže nás před lety okouzila, opřede nás jistě znovu svým kouzlem. A přitom je přece stále ještě mezi námi značné procento těch, kteří Lucernu neviděli ani jednou. Je to hlavně mládež. Té především patří nově nacvičená hra sokolského divadelního odboru. Nechť z ní získá aspoň část tohoto citu a uvědomění, kolik z ní načerpala generace našich otců“.

DRAMATICKÉMU ODBORU TJ SOKOL se tak přece podařilo uvést po sedmi letech, již v osvobozené vlasti, Jiráskovu Lucernu, která mu v roce 1939 přinesla tolik zklamání, trpkosti i hněvu. Proto se hrálo s radostí a velkou chutí. Jednotlivé postavy byly dobře obsazeny a celková souhra byla velmi dobrá. Obcenstvo neskrblo potleskem, přálo sokolským ochotníkům a nescházel ani potlesk na otevřené scéně. Sokolovna byla po oba dny naplněna vděčnými diváky.

V Lucerně účinkovali: Lída Číhalová — mladá kněžna, Antonín Jiráček — dvořan, Josef Váňa — vrchní, Josef Buriánek — mlynář, Magda Stašová — bába, Věra Hendrychová — Hanička, Stanislav Filip — Zajíček, učitelský mládenec, Josef Dvořák — sekerník Braha, Jaroslav Fibich, Miroslav Pazlar a Miloslav Jakubka — Zima, Sejtka a Klásek, venkovští šumaři, Kornelie Dvořáková — Klásková, Oldřich Zvěřina, Miroslav Bilavčík — Michal a Ivan, vodníci, Josef Jaroš — pan Franc, Jindřich Staša — mušketýr, Otto Frankovič — Žan, sluha, Magda Stašová — komorná, František Krejčí a František Merten — Kroužilka a Votruba,

rychtáři. Zámecké úředníky, faráře, rychtáře, družice, Hejkala a lesní panny vytvořili další účinkující. Hrlo se za režie Karla Zaorala, scénickou hudbu složil Rudolf Heider, původní české tance nastudovala Helena Vacová, světelná kulisa Františka Nepaly, hudbu SLH řídil Rudolf Klivar a kostýmní výpravu zapůjčilo Zemské národní divadlo v Opavě.

Jiráskovou pohádkovou hrou autor tlumočí pravdivý obraz bojů našeho lidu o jeho základní práva a ztělesňuje hrdost českého lidu vůči panstvu a ostře zesměšňuje patolízalství v postavách vrchnosti oddaných rychtářů a ukazuje probouzející se hrdost české inteligence (učitel Zajíček). Za necelých deset měsíců, 25. února 1948, byl dlouholetý nesmiřitelný boj o práva korunován vítězstvím československého lidu. Lucernou také vyvrcholila a skončila divadelní činnost dramatického odboru TJ Sokol i když ještě vystoupili na tradičním SILVESTROVSKÉM VEČERU 31. prosince 1947 a snad i v některých inscenacích.

Sokolští ochotníci však zaslouží uznání za téměř šedesátiletou nepřetržitou divadelní činnost, za to, že dovedli stmelit a udržet divadelní kolektiv, vychovat řadu zapálených divadelníků a dovedli potěšit a pobavit tisíce diváků i v dobách nejtěžších. Jejich činnost může být příkladem i příštím generacím.

uvedením hry Aloise Jiráska LUCERNA, na oslavu 60letého trvání TJ Sokol v Hranicích a ve které také oslavili manželé Kornelie a Josef Dvořákové 50 let své divadelní činnosti. K této příležitosti byly vytisknuty vkusné programy a autor V. D. napsal do programu tato slova, cituji:

60 LET SOKOLA V HRANICÍCH
OSLAVUJEME JIRÁSKOVOU LUCERNOU

„Tělocvičná jednota Sokol v Hranicích obnovuje po sedmileté přestávce činnost svého dramatického odboru. Čini tak po zralé úvaze a z dobrých důvodů. Slavná tradice sokolské osvětové činnosti zavazuje při stále vzrůstajícím počtu členů sokolské rodiny k většímu a většímu vypětí sil, k věčnému ruchu a věčné nespokojenosti s tím, co bylo vykonáno. Pro toto nesmlouvavé stanovisko neutochařícího pokroku, jemuž pro každé stanutí hrozí smrt, vyhledává Sokolstvo stále nové podněty, jež tělesnou výchovu harmonicky spojují z výchovou ducha. Některé složky pravé lidskosti, pěstované v Sokole, získávají cvičenci tím, že stojí v jednom družství či v jednom šiku bratrsky jeden vedle druhého, že na nářadí cvičí kromě svalů též odhodlanost, odvahu, pohotovost, sebeovládání. Nejdůležitější vlastnosti sokolské bytosti, ty, jež nejednou přímo zapůsobily na chod našich dějin, byly vštípeny vyznavačům Tyršova učení jeho povoláními tlumočníky, sokolskými vzdělavateli a režiséry.

Zde jsme u otázky má-li Sokol, z jakéhokoliv důvodu pominout školu divadlem, tímto nejúčinnějším výchovným prostředkem. Ve městech a ve všech větších vesnicích dnes přece dosti často hostují oblastní divadla a lid může zhlédnout dobré kusy v dobrém provedení, aniž musí zádlábat všechny potíže vesnického ochotníčení od volby hry, která musí být dosti zábavná a přístupná, aby obecenstvo zaujala a zároveň dosti dobrá, aby je vychovávala. Ale ochotnická divadla mají ve srovnání se stálými o jeden výchovný vliv více.

Herci se za vedení režisérova v měsících nácviu divadelní hry učí znát svou mateřštinu. Učí se správně mluvit, chápat krásu slova i myšlenky, ovládat hlas, mimiku, gesto, poznávat hodnoty básnické tvorby. To všechno by nezískali trpným pozorováním sebedokonalejších výkonů herců z povolání. Chtějí být činni, trpělivě a obětavě chodí do režisérovu školy, vzdělávají se a přispívají zároveň ke vzdělání celého národa.

A co jiného žádá od svého členstva Sokol? Jeho úkolem a cílem je podporovat ušlechtilé zábavy, jež vedou k síle ducha. Sokolské ochotnické divadlo vychovalo národu a státu tisíce dobrých a vzdělaných občanů. Proto se sokolská tělocvičná organizace, jež se rychle blíží Tyršovu svolání: „Co Čech, to Sokol!“, nemůže vzdát tak účinného způsobu výchovy ducha, jako je divadlo.

Divadelní odbor tělocvičné jednoty Sokol v Hranicích vybral Jiráskovu Lucernu ze závažných důvodů. První mezi nimi je jistě tento: Před úředním zastavením činnosti byla v roce 1939 Lucerna Sokolem připravena a nastudována v domnění,

že národní tendence hry, obrana lípy, symbolu Slovanstva, unikne pozornosti nacistické censury. Hra však byla zakázána a nemohla se pochopitelně za celou dobu okupace hrát. Co je přirozenějšího a zároveň záslužnějšího, než znovu nastudovat hru vítězné obrany lidu proti zotročovatelným národu, proti odvčkým utiskovatelným? Ale byly pro Lucernu i jiné důvody, rovněž dostatečně pádné. Jirásek je a jednou pro včdy zůstane ztělesněním ušlechtilých snach a bojů našeho národu, jež dovedly lid rozohnit k rozhodující bitvě za svobodu v roce 1918 i 1945. Proto jeho divadelní hry mají slavnostní ráz, jaký najdeme u jiných českých dramat velmi pořídku.

A co byste řekli tomuto důvodu? Manželé D. (Dvořákovi - pozn. aut.), kteří hráli 50 let jako ochotníci v nesčetných divadelních hrách a patřili k nejlepším ochotníkům v Hranicích, zatouží vstoupit po šestileté přestávce ještě jednou na prkna, která znamenají svět. A chtějí si zahrát právě v Lucerně.

Jdou ke vzdělavateli a s ním jdou k režisérovi, vzpomínají na slávu ochotnického divadla a na krásy Lucerny — a najednou se Lucerna nacvičuje. Staré knížky schované v době okupace, leží na stole, obsazuje se, obměňují se náčrtky situací, oči se zalesknou, ochotnická sláva dávných let ožívá.

To byly důvody pro naši Lucernu, která se v Hranicích a v nejbližším okolí hrála několikrát a i v kině se s ní lidé seznámili. Jak ji tedy chceme dávat znovu? Jak? Kolikrát byla nastudována v Praze a na všech našich četných scénách a přece se z velkým úspěchem hraje znovu. Nejlepší herci v ní zkoušejí svou zdatnost. Proto ji jistě i hranické obecnstvo přijme s povděkem. Jako k dobré knize se s oblibou po určitém čase vracíme, tak se po čase s radostí opět setkáme se známými postavami Lucerny. Jestliže nás před lety okouzila, opřede nás jistě znovu svým kouzlem. A při tom je přece stále ještě mezi námi značné procento těch, kteří Lucernu neviděli ani jednou. Je to hlavně mládež. Té především patří nově nacvičená hra sokolského divadelního odboru. Nechť z ní získá alespoň část tohoto citu a uvědomění, kolik z ní načerpala generace našich otců.“

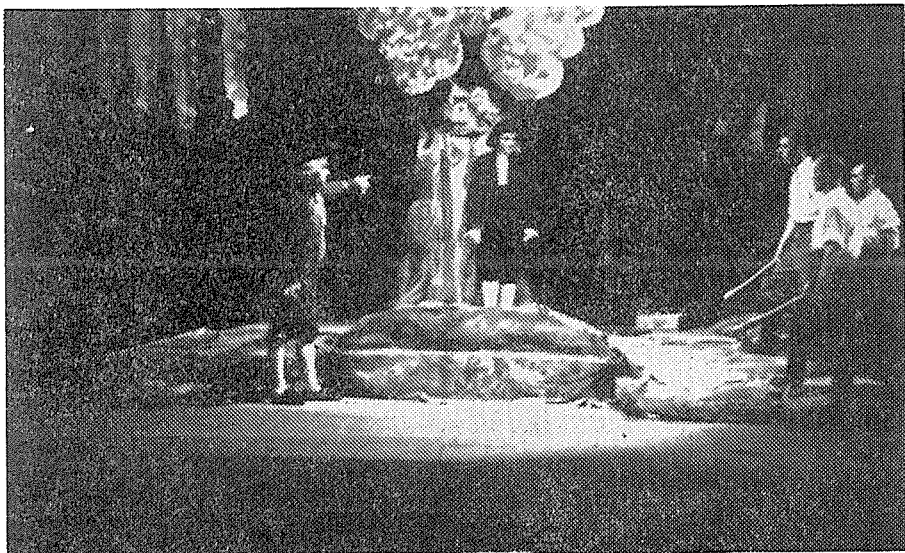
DRAMATICKÉMU ODBORU TJ SOKOL se tak přece podařilo uvést po sedmi letech, již v osvobozené vlasti, Jiráskovu Lucernu, která mu v roce 1939 přinesla tolik zklamání, trpkosti i hněvu. Proto se hrálo s radostí a velkou chutí. Jednotlivé postavy byly dobře obsazeny a celková souhra byla velmi dobrá. Obecnstvo neskřbilo potleskem, přálo sokolským ochotníkům a nescházelo ani potlesk na otevřené scéně. Sokolovna byla po oba dny naplněna vděčnými diváky.

V Lucerně účinkovali: Lída Číhalová — mladá kněžna, Antonín Jiráček — dvořan, Josef Váňa — vrchní, Josef Buriánek — mlynář, Magda Stašová — bába, Věra Hendrychová — Hanička, Stanislav Filip — Zajíček, učitelský mládenec, Josef Dvořák — sekerník Braha, Jaroslav Fibich, Miroslav Pazlar a Miloslav Jakubka — Zima, Sejtka a Klásek, venkovští šumaři, Kornelie Dvořáková — Klásková,

Oldřich Zvěřina, Miroslav Bilavčík — Michal a Ivan, vodníci, Josef Jaroš — pan Franc, Jindřich Staša — mušketýr, Otto Frankovič — Žan, sluha, Magda Stašová — komorná, František Krejčí a František Merten — Kroužilka a Votruba, rychtáři. Zámecké úředníky, faráře, rychtáře, družice, Hejkala a lesní panny vytvořili další účinkující. Hrál se za režie Karla Zaorala, scénickou hudbu složil Rudolf Heider, původní české tance nastudovala Helena Vacová, světelná kulisa Františka Nepaly, hudbu SLH řídil Rudolf Klivar a kostýmní výpravu zapůjčilo Zemské národní divadlo v Opavě.

Jiráskovou pohádkovou hrou autor tlumočí pravdivý obraz bojů našeho lidu o jeho základní práva a ztělesňuje hrdost českého lidu vůči panstvu a ostře zesměšňuje patolízalství v postavách vrchnosti oddaných rychtářů a ukazuje probouzející se hrdost české inteligence (učitel Zajíček). Za necelých deset měsíců, 25. února 1948, byl dlouholetý nesmířitelný boj o práva korunován vítězstvím československého lidu. Lucernou také vyvrcholila a skončila divadelní činnost dramatického odboru TJ Sokol i když ještě vystoupil na tradičním SILVESTROVSKÉM VEČERU 31. prosince 1947 a snad i v některých inscenacích.

Sokolští ochotníci však zaslouží uznání za téměř šedesátiletou nepřetržitou divadelní činnost, za to, že dovedli stmelit a udržet divadelní kolektiv, vychovat řadu zapálených divadelníků a dovedli potěšit a pobavit tisíce diváků i v dobách nejtěžších. Jejich činnost může být příkladem i příštím generacím.



DNE 11. DUBNA 1909 BYL V HRANICÍCH USTAVEN Křesťansko-sociální odbor tělocvičné jednoty Orel. Účelem jednoty bylo „sdružování členů k soustavné a všestranné činnosti, směřující k výchově duše i těla dospělých i mládeže, na základě křesťanského názoru světového v duchu opravdové demokracie, národní pospolitosti a sociální vzájemnosti.“ Ustavující schůze se konala v sídle Spolku katolických tovaryšů v hostinci u Černockých, v dnešní jídelně Litovel v třídě Sovětské armády. Aby TJ Orel mohl vyvíjet činnost, potřeboval k tomu i finanční prostředky, zejména na nákup tělocvičného nářadí. Bylo proto rozhodnuto, opatřit si je divadelní ochotnickou činností. Už v říjnu téhož roku sehráli orelští ochotníci dvě představení frašky E. Jakobsona NÁMĚSÍČNÍ ZÁLETY aneb VÝLET PANA BROUČKA Z VÝSTAVY DO MĚSÍCE v sále u Černockých. Úspěch hry a příznivý výsledek dodal orelským ochotníkům i chuť do další divadelní práce. Stejně navazovali na činnost katolických tovaryšů a pořádali i společná divadelní představení. Spolek katolických tovaryšů měl spolkovou místnost u klem-píře Gajdoška na Horním podlouhí, v blízkosti dnešní Státní spořitelny, kde se také konávaly schůzky ochotníků katolických tovaryšů. Orelští ochotníci byli v prvních letech své činnosti sdruženi v dramatickém kroužku HUMOR a měli svou spolkovou místnost v hostinci u Adamovské, kterému se také říkalo „U sta-řenky“ a v pozdějších letech u Fitzů, dnes hostinec u akademie. Oba divadelní odbory hrály na improvizovaném jevišti u Černockých s kapacitou sálu pro 150 osob. Dramatický kroužek Humor ke konci I. světové války změnil název na dramatický kroužek „Naše obec“, který měl registrováno 54 členů. Do vyhlášení Československé republiky uvedli kromě jiných: drama bratří Mrštíkových MA-RYŠA, SHLEDÁNÍ NA HRBITOVĚ, PAŠIJOVĚ HRY, ve které účinkovalo na 100 osob, dále pak hru PANÍ REVÍRNÍKOVÁ, populární Raupachova truchlohra MLY-NÁŘ A JEHO DÍTĚ, HVĚZDA BETLĚMSKÁ, PRO KUS CHLEBA, KRÍŽ V LESE, Šamberkovu veselohru JEDENÁCTĚ PŘIKÁZÁNÍ a další hry. Duši orelských ochot-níků (i katolických tovaryšů) byli P. František Králík a P. František Bém. První výborný organizátor a režisér, druhý výborný houslista, sbormistr a dirigent. Nehráli s lidmi jen divadlo, ale pěstovali i zpěv a velmi často nastudovali bo-haté programy k různým večírkům a vystoupením. Divadlo se téměř tradičně hrálo ve svátky velikonoční, ve svátek Všech svatých a ve svátky vánoční, kdy se hrály hry s náboženskou tematikou. Režisér Králík čerpal odborné zna-losti divadelní od profesionálních kočujících divadelních společností a měl velmi dobré styky zejména s ředitelem Trnkovy divadelní společnosti. Podle pamět-níků (p. Josef Hradil) byl František Králík velmi přísným režisérem a dbal na pořádek a přesnost. Ve zkouškách se nesmělo kouřit, ani pít alkoholické ná-poje, nesmělo se klít ani hrubě mluvit. Za rok se uváděly dvě až tři premiéry nejdrívě v hostinci u Černockých, později u Adamovské. Spolek katolických to-varyšů hrál do I. světové války, dramatický kroužek Humor, později „Naše obec“, hrál do konce I. světové války. Orelští ochotníci věnovali pozornost i vnitřnímu životu souboru. Kromě hraní divadla, konali společně vycházky na

Starou střelnici, na Kačenu, na Kunzov, na Helfštýn apod. Častým místem společných vycházek byl i filiální kostel „Narození panny Marie“ zvaný Kostelíček. V květnu zde pořádali kácení máje s programem a s taneční veselicí v přírodě. Občerstvení zajišťoval některý hostinský z Hranic, stoly a židle byly vypůjčovány od členů TJ Orel a známých. Po skončení akce byly opět všechny věci vráceny původním majitelům. Na těchto slavnostech obvykle účinkovala hudba Eduarda Schnaubelta, regenschoriho z Hranic, který také vyučoval na hudební nástroje ve svém bytě v tzv. asyly (nyní poliklinika v ulici Na náspech) a později ve svém domě ve Farní ulici, kde měl i sklad hudebních nástrojů. Schnaubelt si nechal veškeré úkony platit, ať to byl nácvik sborového zpěvu anebo cokoliv jiného. Jedním z jeho příjmů byl i prodej hudebních nástrojů. Pro úplnost ještě připomínáme, že oreľští ochotníci i Spolek katolických tovaryšů hráli na improvizovaném, přenosném jevišti a jednotlivé dekorace zhotovovala firma Sklenář z Přerova. Vstupné před I. světovou válkou se pohybovalo podle míst: křeslo 1,40—2 kor., I. místo 1,20 kor., II. místo 1 koruna, k stání 50—60 haléřů, galérie 30 haléřů, dělnický a studentský lístek 40 haléřů. V mezitím velmi často účinkoval smyčcový orchestr a vyplňoval zdlouhavé přestávky. V roce 1918 zakončil jednu etapu divadelní činnosti Spolek katolických tovaryšů, který již po I. světové válce nebyl oživen, stejně tak jako dramatický kroužek Orla — Naše obec. Činnost ochotníků však nebyla zastavena.

BYLI TO PRÁVĚ ORELŠTÍ OCHOTNÍCI, kteří ještě v roce 1918, a to 31. prosince vystoupili na SILVESTROVSKÉM VEČERU a po znovuzaložení TJ Orel v říjnu 1919 rozběhla se i divadelní činnost oreľských ochotníků na plné obrátky. V té době se hrálo ještě v hostinci u Adamovské, ale nedostačující prostory již nevyhovovaly spolkové činnosti. Výbor jednoty čs. Orla proto pronajal místnosti ve Spolkovém hotelu (také Fereinshotel, nyní LŠU), kde bylo hráno i divadlo a přenesla se sem spolková činnost vůbec. Ve dvacátých letech se na oreľské scéně objevovaly většinou činohry jako Mrštíkova MARYŠA, Jiráskova VOJNÁŘKA, PARNASIE a jiné, z veseloher pak DIBLÍKOVA DCERUŠKA, O CELÝ TÝDEN NAPŘED a komedie jedna z nejúspěšnějších MICHAL COMPANY MATĚJ, reprizovaná celkem čtyřikrát. Orelští organizátoři ochotnického divadla věnovali propagaci velkou pozornost, dovedli zainteresovat i vesnického diváka, takže měli představení vždy vyprodána do posledního místa. Když se později zaměřili na operety, DRAŽBA NA NEVĚSTU, KRÁSKA ZE ŠUMAVY, Z ČESKÝCH MLÝNŮ apod., zájem diváků byl ještě větší. Vedoucím a režisérem odboru zůstal nadále František Králík, zpěvy a hudbu nastudoval P. Fr. Bém nebo Josef Kepl.

V roce 1926 zakoupila jednota hotel „Černý orel“ (dnešní kino Svět), který byl adaptován značným nákladem. V budově bylo vybudováno kino „Universum“ s předsalím a prostorným sálem, s technicky dobře vybaveným jevištěm a herckými šatnami, orchestríštěm atd. Členové jednoty Orla odpracovali na adaptaci budovy 200 dobrovolných hodin a nadšení bylo tak veliké, že upisovali i finanční podíl na hotovosti, aby budova mohla být předána co nejdříve svému účelu. V roce 1928 se pak mohli pochlubit svým vlastním kulturním a společenským stánkem. Činnost dramatického odboru se zdvojnásobila a oreľské jeviště se

stalo doménou operet. Rozšířil se režisérský sbor o Josefa Hradila, Teodora Hrušku, Metoděje Kubáně a Jaroslava Šafaříka. Jevištní výpravy jednotlivých inscenací vytvářeli již jmenovaný Josef Hradil a zejména Teodor Hruška, nejaktivnější člen dramatického odboru, František Herzig a jiní. U dirigentského pultu se vystřídali František Bém, Josef Kepl, Rudolf Heider a Josef Knypl. Většinu baletních vložek k jednotlivým operetám nastudovala Věra Sklenářová, diplomovaná učitelka a majitelka baletní školy v Přerově a dekorace firma Sklenář, Přerov a v pozdějších letech firma Josef Drobný, Místek.



Snímek ze hry
ODTROUBENÍ —
J. Jaroš, M. Jarošová,
Ant. Hendrych

VE TŘICÁTÝCH LETECH LZE OZNAČIT ZA NEJAKTIVNĚJŠÍ léta 1934 až 1936, kdy dosáhl dramatický odbor jednoty čs. Orla nejvýraznějších úspěchů. Poznal onu lákavou příležitost, jak vzbudit účinný zájem obecnstva a dosáhnout na veřejnosti ještě větších úspěchů uváděním tehdy populárních operet s populárními písničkami, libivou hudbou, humornými scénami, baletem s oslňující výpravou, pořizovanou s velkými náklady apod. Pro dramatický odbor Orla nebylo problémem získat mládež do komparzu nebo do taneční skupiny. S každou novou operetou vznikaly i nové šlágry, za kterými byla žhavá zejména mládež. Hudba, zpěv a tanec, to je pro mládež vždy to nejpřitažlivější a proto mladí také rádi v operetách účinkovali. A jaké operety se na orelské scéně ve třicátých letech hrály? Jmenujme alespoň ty nejúspěšnější. TULÁCKÁ KREV, LÁSKA SE NEPTĚ, V TOM DOMEČKU POD EMAUZY, KRÁSKA ZE ŠUMAVY s osmi reprízami, Jardy Jankovce opereta „šťěstí, radosti a lásky“ NEZAPOMENĚ, zbojnická opereta KUKAČKA, dále pak úspěšná opereta z vojenského prostředí ODTROUBENO se sedmi reprízami, populární Stelibského PODEJ ŠTĚSTÍ RUKU s osmi reprízami a známými písničkami, které zpívaly celé Hranice a opereta byla na repertoáru od 14. února do 5. dubna 1936, hrála se celkem devětkrát při naplněném sále v kině Universum. Dále pak přišla stejně populární opereta Jára Beneše NA TÝ LOUCE ZELENÝ a další rovněž s několika reprízami. V den představení se sjížděly ke kinu Universum autobusy ze širokého okolí, které přivázely diváky a milovníky lehké múzy. Tak například o premiéře operety „Poděj štěstí ruku“ napsal místní tisk tuto zprávu „... Premiéra této melodické operety byla sehra- na v neděli 14. února v sále kina Universum při úplně vyprodaném sále. Novin- kou podle velkých divadel bylo promítání diapozitivů a zvukového žurnálu před započatím 1. jednání. Tato opereta proti přežlým doznala rychlejšího spádu a byla obsazena prvotřídními herci-ochotníky. Jako vždy i nyní paní Konečná podala v úloze Dáši poctivě nastudovaný výkon se svým partnerem p. Gadasem. V pí Konečné se začíná vytvářet operetní herečka většího formátu. Překvapil nás mladokomickou párek sl. Münstrová a p. Cyrda Bláha, který byl jedinečný a je škoda, že byl hranickými scénami dosud zanedbáván. Doufáme, že na orel- ské scéně najde genre jeho hry uplatnění. Sl. Münstrová byla jeho roztomilou partnerkou. jejíž půvabná roztomilost byla vhodným doplňkem. Byla to její první hra a doufám, že se vypracuje na velkú stuneň v mladokomických rolích. Ope- retu si není možné představit bez populárního Jaroše, jehož výkon není třeba zdůrazňovat, vždyť bouřlivé potlesky na otevřené scéně svědčí o jeho naprosté oblíbě u obecnstva. Ostatní role sl. Hruškové jako Grantové, pí Dočkalové v Mádlové, pí Jarošové jako Mikuláškové a pány T. Hrušku v úloze továrníka Nerada, pana Bartoška v úloze Mikuláška a p. Herziga v úloze Šnajberka byly standardním výkonem. Opereta měla skvělý rámec nádherné výpravy, která se svým osvětlením řadí mezi nejpřednější ochotnické scény. Skvělý orchestr Kliva- rův řídil dirigent Josef Knypl. Scény „Večer nad Prahou“ a „Poděj štěstí ruku“ byly podloženy baletem...“ K tomu připomínám, že v této operetě také poprvé vystoupila jako baletka tehdy asi pětiletá baletka Naděžda Knyplová, dnes

zasloužilá umělkyně a vynikající operní pěvkyně, která reprezentuje ČSSR na jevištích téměř celého divadelního světa.

ÚSPĚCHY DOSAHOVANÉ NA ORELSKÉ SCĚNĚ byly snad příčinou, že i ostatní ochotnické dramatické odbory zašlhalý po operetách a začaly tento žánr zařazovat do svého repertoáru, ale jejich kmenovým repertoárem přece jen zůstala činohra. Proti operetám na ochotnických scénách, zvláště za okupace, byl veden urputný boj. Vydavatelství a propagační podnik V. Talika v Olomouci za spolupráce Ústřední Matice divadelního ochotnictva českého v Praze vydal opožděně až v roce 1944 soubor dokladových statí „Ve službách Thalie“. Dr. Jaromír Fiala v článku „Hudba a zpěv v ochotnické činnosti“ v této knize kromě jiného také píše: „...nenalézám dosti důrazných slov, abychom svazovali ochotnictvo z provádění jevištního polotovaru, jímž je opereta. Dobře víme, jak zvláště mládež je žhavá do slágrové hudby, jež se v operetách především uplatňuje, jakožto zpívaná a tančená partie (a zpěv a tanec jsou pro mládež něčím fyziologicky samozřejmým); každá opereta má svůj slágr, ať blekotavě sentimentální či přihlouple bodrý, a ten podle svého velmi přiléhavého názvu přebíjí a ubíjí; a nebezpečí takového slágru, vyráběného operetním skladatelem jen a jen pro efekt podle receptu efektnost zaručujících, třebas o nich prostoduchý posluchač nemá ani nejmenšího tušení, je tím vážnější, čím širší jsou kruhy konzumentů, k nimž se divadlo obrací. A tím hlubší je toto nebezpečí, že ethická hodnota operetních libret (o estetické nemluvíme), je velmi pochybná: pozlátkové prostředí, v němž každá opereta hraje, i když zdánlivě je lidové („Na tý louce zelený“), zkresluje zákonitost života a dělá z nich hříčku milostných vzplanutí, jímž všechny osoby snadno a rády přiléhají, protože v operetě se nikdo nezabývá — nepotřebuje zabývat — jejich bojem o život a čest. Jak falešný je to obraz, jak sladce jedovatý! Nabízeti svému obecnstvu útěk ze starostí denního života do vylhaného světa operety je počin, nedůstojný poctivého ochotnického divadla.“

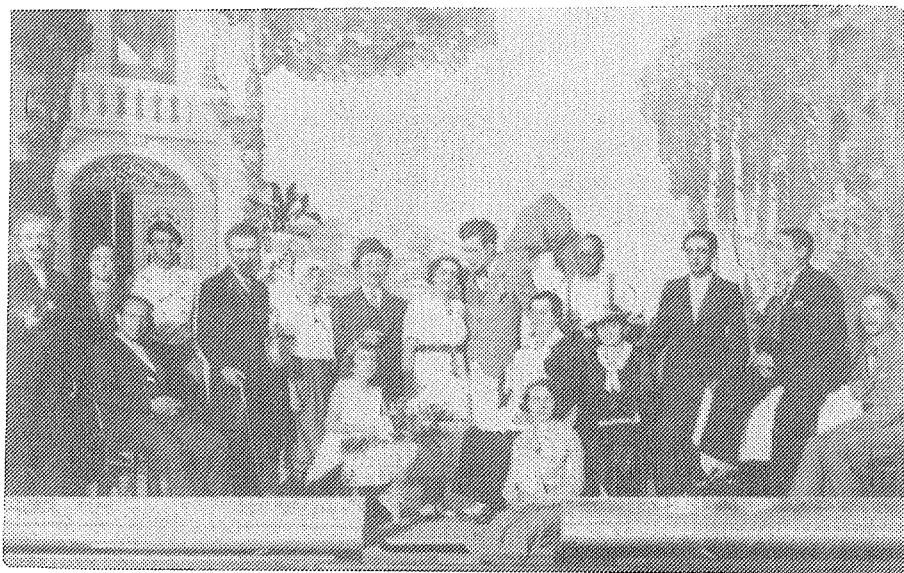
Tolik autor článku. Jisté je, že od té doby boje proti operetě jdou dále, ale opereta žije, těší se oblíbě u diváků a pravdivý je aforismus:

Nevadí, že jsem lehká,
jen když za mnou blázní
staří i mladí!

V roce 1937 uvedli orelští ochotníci po dlouhé době opět činohru z repertoáru Buriánova divadla v Praze, Mikuláše Karase veselohru RYBA A HOST NA TŘETÍ DEN. Každým rokem byla také pořádána mikulášská odpoledne s programem a nadílkou pro žactvo a chudé děti. Před likvidací — v roce 1939 — všech tělocvičných spolků uvedli společně dramatické odbory TJ Sokol, jednotá čs. Orla a Old skautů další operetu V ČESKÉM RÁJI v režii Jarka Šafaříka, v níž si zahráli Rudolf Holub, paní Konečná, manželé Jarošovi, bratři Hendrychové, Augustin Tyralík, Josef Hradil, Marie Doležalová a jiní. Masky vytvořil Josef Skála a orchestr OSHČ řídil ředitel Josef Knypl.

V noci 20. dubna 1940 dostavili se do bytu starosty TJ Orel Františka Dočkala a ostatních funkcionářů protektorátní četníci s příslušníkem gestapa, kteří zaba-

vili všechny spolkové písemnosti, divadelní knihy i pokladnu. Klubovnu orelských ochotníků zapečetili. Starosta Dočkal obdržel rozkaz zastavit činnost všech odborů TJ Orel s okamžitou platností a tím byl vynesen i rozsudek nad činností dramatického odboru jednoty čs. Orla i nad činností „Kašpárkova divadelního souboru“ při TJ Orel. Oldřich Lukeš, předseda závodního výboru ROH Sigma Hranice, vzpomíná na působení tohoto mládežnického kolektivu v letech 1935 až 1940.



Snímek ze hry V ČESKÉM RÁJI

DIVADLO MLADÝCH V HRANICÍCH PŘI TJ OREL. Vzpomínky na léta, když byl člověk mladší, vždy vyloučí na tvář úsměv. Byly to doby, kdy byl člověk plný elánu a my, mládí, jsme si mysleli, že není nad nás a že musíme těm starším také něco dokázat. A tak vznikl v Hranicích mládežnický divadelní soubor při TJ Orel. V klubovně orelské mládeže v bývalém kině Universum se scházela skupinka mladých cvičenců. Hráli tam stolní tenis, četli různé knihy apod. V roce 1935 vznikl nápad: budeme hrát divadlo pro děti. Problémem však bylo, kde vzít loutky a vše ostatní, co je k provozování loutkového divadla zapotřebí. Mládí si však dovedlo poradit. Na členské schůzi Orla mládí přednesli svůj návrh. Návrh byl přijat s podmínkou, že si mládí musí finanční prostředky zajistit sami. Nu a tak jsme se do toho dali. V hotelu Černý orel byly pravidelně každou sobotu pořádány taneční zábavy, na kterých hrála hudba pana Jehneho za velmi mírný honorář. Některé starší členky jednoty, které nám přály, přispěly svým podílem při tanečních zábavách do buřetu a tak se šetřila korunka

ke korunce a ještě v roce 1935 se tímto způsobem získalo 800 Kč a za tento obnos bylo zakoupeno ve Valašském Meziříčí starší loutkové divadlo. Tak byl založen KAŠPÁRKŮV DIVADELNÍ SOUBOR při TJ Orel v Hranicích. První režii měl Jan Sutorý a loutkové divadlo se hrálo každý týden, vždy v sobotu odpoledne. Členy souboru byli: Josef Fuciman, Rudolf Neubauer, Oldřich Lukeš, Jaroslav Jiříček, Jarmila Přikrylová, Božena Kňůrková, Marie Macháčková. Dekorace si členové pořizovali sami, podle svých nápadů a návrhů a netrvalo dlouho a loutkáři zajížděli s úspěchem do okolních obcí, také do Přerova, Kelče a Valašského Meziříčí.

V ROCE 1936 ČLENOVÉ LOUTKOVÉ SCÉNY rozhodli, že započnou s hraním „živého divadla“ a již v listopadu téhož roku svolali ustavující schůzi, na které si zvolili výbor v tomto složení: předsedou byl zvolen Oldřich Lukeš, jednatelem Josef Fuciman, pokladníkem Václav Lukeš, režisérem Jan Sutorý a členy výboru Helena Burešová, Jarmila Přikrylová, Jan Špunar, Jaroslav Jiříček a Jindřich Bureš.

Soubor se dal ihned do práce a nastudoval první hru HANIČČIN VÁNOČNÍ STROMEČEK, kterou sehrál již na Štěpána v roce 1937 v režii Jana Sutorého a na scéně Teodora Hrušky. Tato hra se hrála v tomto obsazení: Kašpárka vytvořil Jan Sutorý, Haničku Jarmila Přikrylová, Šmidru Oldřich Lukeš, Matku Marie Macháčková, Otce Jan Špunar, souseda Jindřich Bureš, Anděla Božena Kňůrková a hospodského Rudolf Neubauer. Hra měla velký úspěch u dětí i u dospělých. Hlediště v kině Universum (Kino Svět) bylo úplně vyprodáno po dvě neděle a od té doby hrál soubor pravidelně každých 14 dnů. Dekorací bylo používáno z dramatického odboru TJ Orel a jen se přizpůsobovaly našim požadavkům. Za dobu svého trvání soubor uvedl kromě jiných: JAK KAŠPÁREK NARÁZ VYMALOVAL OBRAZ, KAŠPÁREK SE SMÍCHY TRESE, JAK DVA ŠMIDRY CHYTIL V LESE, KAŠPÁREK MEZI INDIÁNY, KAŠPÁREK A ŠMIDRA SI NEVÍ RADY, KAŠPÁREK NA VANDRU, ZA MAMINKOU V NEBI, KAŠPÁREK NAŠEL MAMINKU, KAŠPÁREK A SEDM TRPASLÍKŮ, JAK KAŠPÁREK VYHRÁL NAD ČERTEM a řadu dalších her, většinou Sandtnerových a ne valných kvalit. Vybíralo se z toho mála to nejlepší. V roce 1938 převzal jsem funkci režiséra, když Jan Sutorý ze souboru odešel a přestal hrát i úlohu Kašpárka. Tehdy jsem s mladými nastudoval výpravnou pohádkovou hru o 3 jednáních „ČEŠTÍ MUZIKANTI V PEKLE“, k níž hudbu a zpěvy nastudoval zaměstnanec firmy První moravská továrna na vodovody a pumpy Antonín KUNZ, Hranice, pan Stýblo. V tanečních vložkách tehdy vystoupil soubor baletní školy v Hranicích a v samostatném sólovém vystoupení opět i mladíčka Naděžda Knyplová, dnes významná členka opery Národního divadla v Praze. Hra „Čeští muzikanti“ měla zvlášť mimořádný úspěch, že byla jen v Hranicích opakována třikrát. Čistý zisk byl věnován na obranu vlasti a činil okolo 1.500 Kčs. Na tehdejší dobu příspěvek dost značný při vstupném 0,50 až 1 Kčs za osobu.

Zajímavou vzpomínku mám ještě z jednoho z posledních představení, které jsme uvedli už po záboru, tj. po 15. březnu 1939. Byla to pohádková hra KAŠPÁREK A ŠVANDA DUDÁK, kde autor bojuje proti útlaku a bezpráví, které ztělesňoval v o j á k (Jan Špunar), utlačovatel pokořeného lidu. Kostýmy jsme měli zapůjčeny z půjčovny pana Stratila z Valašského Meziříčí a připomínaly uniformy dočas-

ných vládců tzv. protektorátu. Už po prvním jednání docházeli za námi do šatny někteří dospělí diváci a varovali nás před takovýmto postupem a upozorňovali nás na možnost návštěvy gestapa. Hra se však dohrála v klidu a finále hry, kdy vyla Svoboda, kterou hrála Božena Kňůrková, se širokou trikolorou přes rameno, osvětlená tlumeným světlem, hovořila podle upraveného textu režiséra o silném národě, který i když pokořen, bude věčně žít. Do toho zněla tichá melodie státní hymny. Po skončení hry připravili diváci mladým hercům pravé ovace. V sále byl velký počet i dospělých diváků, kteří čekali na začátek filmového představení a tak se stalo dětské představení manifestací českých lidí proti německé nadvládě. O tomto představení se v Hranicích dlouho hovořilo a čekalo se i se strachem, že bude mít i své následky. Ale nedošlo k tomu. To je jedna z historek divadla pro mládež v Hranicích a pro úplnost sděluji ještě několik jmen, která se vystřídala v hlavních rolích. Postavu Kašpárka hráli: Jan Sutorý, Jarmila Přikrylová, Rudolf Neubauer a Jaroslav Jiříček. Postavu policajta Šmidry: Oldřich Lukeš, Robert Magnúsek a Oldřich Frydrych. Všichni tito mladí herci byli tak populární, že když šli po Hranicích, obklopovala je mládež a byli středem pozornosti. Je třeba také říci, že divadlo pro mládež mělo velmi výchovný význam a v tehdejší době vedlo mladé lidi k vlastenectví. Po odstupu více jak dvaceti let lze také říci, že je škoda, že se od této formy upouští a že se věnuje více pozornosti hostování profesionálních divadel, než zájmové umělecké činnosti. Měl by této činnosti věnovat více pozornosti především náš JKP. Po roce 1945 se pokoušela skupina pod vedením Josefa Fucimana znovu obnovit toto divadélko, ale pro neshody se správou kina a podobně, sehráli jsme ještě asi dvě představení a tím skončila, řekl bych slavná éra „Kašpárkova divadelního souboru“ při TJ Orel v Hranicích, i když skutečné zakončení provedli okupanti při likvidaci TJ Orel 20. dubna 1940.“ Tím zakončil své vzpomínky na svou divadelní činnost Oldřich Lukeš, předseda ZV ROH Sigma Hranice.



Snímek ze hry NA KAŠPÁRKA NIKDO NEVYZRAJE

NA ZÁVĚR CHCEME VZPOMENOUT alespoň těch ochotníků, kteří zůstali v myslích pamětníků, na několika zachovaných divadelních programech a fotografiích, když veškeré písemné doklady a dokumenty byly zničeny a zabaveny v době okupace. Kromě již vpředu jmenovaných herců a hereček hráli nejčastěji F. Gadas, Štuchal, Münstrová, Zd. Skřivánek, Šafaříková, Geryková, Smutná, Karmánová, Hrušková, Hendrychová, Jakubcová, Jezerský, Jěhne, Bartošek, Jakubka, Rakovič. Najman, Ant. Hendrych, Václav Hendrych, J. Hendrych a L. Petrželka (poslední čtyři také vystupovali jako Setleři-zpěváci), Aug. Tyralík, Pelcová a jako tanečníci vystupovali Kv. Konečná, Naďa Knyplová, Reková, Smítalová, Bernartík, Vik, Vývoda, nápověda, Jos. Brauner, osvětlovač a desítky dalších, kteří se všichni zasloužili o ochotnické divadlo v dramatickém odboru TJ Orel po celou dobu jeho trvání a činnosti.

DĚLNICKÝ VZDĚLÁVACÍ SPOLEK A DRAMATICKÝ ODBOR DTJ

DĚLNICKÝ VZDĚLÁVACÍ SPOLEK v Hranicích byl založen v roce 1904, zásluhou Teodora Havigera, soukenického dělníka fy Heller. Ve spolku pěstovali zpěv, deklamace a divadlo. Repertoár si vybírali většinou ze „Sborníku příležitostných deklamací, výstupů, písní a básní dělnických“ vydávaného v devadesátých letech minulého století, nákladem Františka Kemprdy v Brně. Režisérem spolku byl jeho zakladatel Teodor Haviger. Dělnický vzdělávací spolek hrával a vystupoval v hostinci „U Weisbrodů“ vedle dnešního kina Svět. Byla to jedno-



Divadelní soubor DTJ v Hranicích — snímek z roku 1912—14.

patrová budova s vchodem z ulice do nálevny. Vedle nálevny byla kuchyň, menší spolková místnost a místnost restaurační. Ve spolkové místnosti se scházeli ochotníci a zde také nacvičovali své programy a divadelní hry. V prvním poschodí byl sál asi pro 150 osob, který sloužil tanečním zábavám, dělnickým plešům, kabaretním vystoupením i divadelním představením až do zbourání budovy v letech dvacátých. Neznáme bohužel názvy her ani data o konání představení, jména účinkujících, režisérů apod. Lze se jen domnívat, že v r. 1912, kdy byla v Hranicích založena Dělnická tělocvičná jednotka, sehrál Dělnický vzdělávací spolek společně s Dělnickou tělocvičnou jednotou drama ZA CARA, jak o tom svědčí zachovaná fotografie. Od roku 1914 až do roku 1919 se Vzdělávací spolek odmlčel a po válce svou činnost již neobnovil.

ČINNOST VŠAK NEBYLA PŘERUŠENA úplně. Režiséři učili po dobu I. světové války své děti zpěvu a recitacím dělnických básní. Z těchto dětí se později stali divadelní ochotníci, recitátoři a zpěváci. Zvlášť pověstní tím byli dělníci ze Sklerného vrchu, kde z bývalé sklárny, cihelny a textilky byly zřízeny byty pro dělníky fy Heller. Bydliho zde 12 rodin a přes 40 dětí (v rodině měli až 7 dětí). Ludvík Haviger vzpomíná na I. světovou válku a přechodný pobyt Klementa Gottwalda v Hranicích, pozdějšího prvního dělnického presidenta, který chodíval na procházky na Sklenný vrch a nechal si tu od dětí zpívat píseň „Rudý prapor“.

DĚLNICKÁ TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA obnovila svou činnost 1. ledna 1919 a měla ve svém programu kromě jiného „tělesné, duševní i mravní povznesení členů všemi zákonitými prostředky“. Z činnosti, mimo tělocvik, skautingu, vychovávání cvičitelů a skautských vůdců, měli v programu i pořádání výletů a vycházek, pořádání spolkových a veřejných přednášek, zřizování knihoven a čítáren spolkových a pořádání spolkových zábav, mezi které patřilo i ochotnické divadlo. Po převratě v r. 1918 se ochotníci DTJ začali připravovat na první vystoupení. Ožila spolková místnost „U Weisbrodů“, začalo se zkoušet, i když z vedlejší místnosti rušil orchestrion „Klepetář“ a zazníval zpěv rozjařených lidí, stále ještě oslavujících zrození Československé republiky. Zkoušelo se dvakrát týdně po třech hodinách a za 16 zkoušek byla připravena premiéra. Jeviště se přestěhovalo z půdy do sálu a stolářští dělníci upravili a doplnili, co bylo potřeba. Jeviště mělo pět různých scén; kuchyň, chudou světnici, salón, les a náves, které se používaly s obměnou na každém představení s různými úpravami podle pokynů režisérů. Školení herců a režisérů se tehdy vůbec nekonalo.

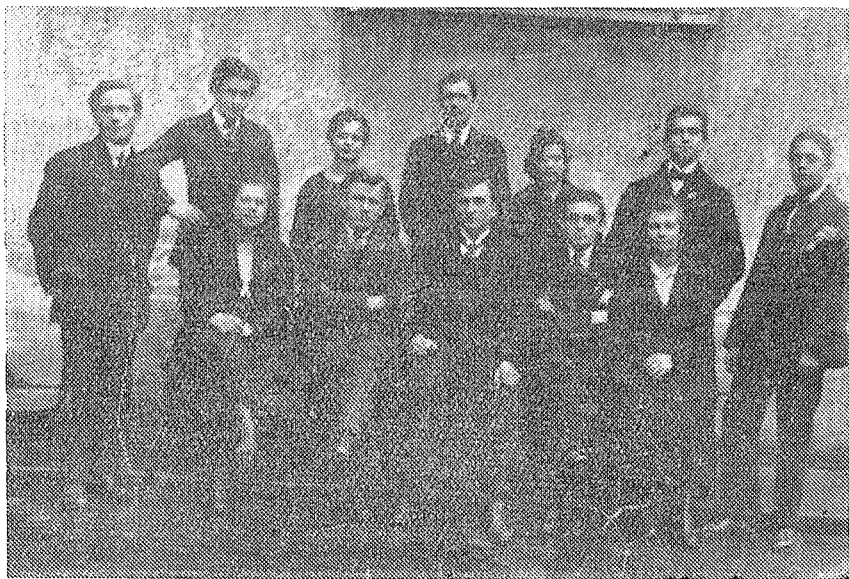
JAKO PRVNÍ DIVADELNÍ HRU uvedl dramatický odbor DTJ v Hranicích v roce 1919 drama ČESKÉ SRDCE na jevišti „U Weisbrodů“ při vyprodaném sále. Zájem o divadlo byl tak veliký, že druhé představení muselo být hráno na jevišti dvorany Městského domu Beseda. Čistý zisk z představení byl věnován ve prospěch chudých dětí a sirotků. Činnost dramatického odboru DTJ byla jen okrajová a ochotníci se nedovedli prosadit v kulturním dění města, jak tomu bylo u dramatického odboru TJ Sokol. Podle vyprávění Ludvíka Havigera a jeho manželky, dramatický odbor DTJ se zaměřoval především na kabaretní vystoupení, která měla u obecnstva velké úspěchy. Pravidelně byly pořádány JOSEFSKÉ, MIKU-

LÁŠSKÉ A SILVESTROVSKÉ VEČERY a programy byly sestaveny z malých scének a sólových výstupů, popřevratových písniček, kupletů atd. V PRVNÍCH LETECH REPUBLIKY hráli jen v hostinci „U Weisbrodů“ a teprve po zřízení stálého jeviště v sokolském kině Olympia (nynější kino Oko) v roce 1922, přestěhoval se dramatický odbor DTJ do Besedy, kde začali hrát pravidelněji i divadelní představení. Staré jeviště používané u Weisbrodů, odprodali ochotníkům z Hrabůvky. V letech 1919 až 1937 byla odehrána celá řada her, bez data konání a zase jen z vyprávění několika pamětníků, především Ludvíka Havigera a jeho manželky, Jana Maňase a z několika plakátů a fotografií se dovídáme, že se pravidelně hrálo v předvečer 1. máje, a že se uváděly hry se sociální tematikou a věci tehdy populární. Byly to hry jako BARTOŠ TUŘANSKÝ, OKOVY, NAD JÍC-NEM SOPKY, VĚRNÍ SE PROBOUZEJÍ apod. V prvních letech po válce se prosazovala rozluka církve od státu a v té době uvedl dramatický kroužek také dvě hry, které způsobily v Hranicích značný rozruch. Byly to hry: BARBORA UBRIKOVÁ aneb ZA ŽIVA POHŘBENÁ JEPTIŠKA a PATNÁCT LET V KLÁŠTĚŘE. Autoři ve hrách kritizovali poměry v klášterech, hry neměly uměleckou cenu, ale diváci se nad obsahem her zamýšleli a vyvodili z toho i závěry. Vystupovali z římsko-katolické církve, zvláště po druhé premiéře, kdy z církve vystupovaly celé rodiny i s dětmi. Propagační účel hry tedy splnily. Z dalších her, jak nám byly sděleny, byly uvedeny: J. K. Tyla JIŘÍKOVO VIDĚNÍ, Gogolův REVIZOR, MAJITEL HUTÍ, KŘÍŽ U POTOKA, ČERNÉ OČI, PROČ PLÁČETE, NA STATKU A V CHALOUPCE, ADAM A EVA Č. 5, VDAVKY NANYNKY KULICHOVY, TAJEMSTVÍ MYSLIVNY, SRDCE MLADÉ DÍVKY a PADLA KOSA NA KÁMEN, která patřila mezi neúspěšnější inscenace. Tato opereta z prostředí českých mlýnů se hrála i mimo Hranice. Mimořádný úspěch měla i veselohra STRÝČEK KŘOUPAL PO-SLANCEM, hraná na jevišti v kině Olympia. V roce 1936 byla uvedena na jevišti „U Halenčáků“ v ulici 1. máje hra Františka Langra JISKRY V MLHÁCH. Hlavní postavy vytvořili Božena Kacařírková, František Kašl, Ludvík Haviger a Cyrda Bláha. Režii hry měl Ludvík Haviger, který byl stále oporou dramatického kroužku, když někteří režiséři z existenčních důvodů divadelní činnosti zanechali.

O rok později, 24. října 1937 oslavili ochotníci DTJ 28. říjen uvedením hry Pavla Brázdy VĚRNÍ SE PROBOUZEJÍ aneb Věrní panu prezidentovi a 12. prosince téhož roku veselohru J. Borovce a J. Baldy SRDĚČKO OD MIKULÁŠE. V obou hrách vystoupili: E. Zeman, M. Kujalová, Fr. Kašl, J. Skřenek, Ludvík Haviger, H. Hlaváč, H. Havigerová, R. Hlaváč, F. Hlaváčová, Miloš Jakubka a Žofie Cagašová-Grosmannová.

Naposledy se sešli ochotníci DTJ na SILVESTROVSKÉM VEČÍRKU 31. prosince 1938. Účast byla veliká, nálada stísněná a ani účinkujícím se nehrálo dobře. Rok 1938 byl již silně poznamenán politickými událostmi a mezinárodní situací... museli jsme odstoupit Sudety. Bylo to smutné loučení s rokem 1938 i vítání roku 1939, nevěděli ani, že je to poslední vystoupení dramatického odboru Dělnické tělocvičné jednoty v Hranicích. Dne 27. prosince 1939 byla činnost DTJ protektorátními úřady zastavena, kterému předcházela 15. březen, potupná okupace Československa a i v Hranicích se již přesvědčili o děsivé pověsti gestapa.

DÍVÁME-LI SE NA PRÁCI dramatického či zábavního odboru DTJ s odstupem času, lze říci, že jeho činnost byla bohatá. Za dvacet let svého trvání uvedl asi dvacet premiér a přes třicet kabaretních večerů. Mimo toho však pořádal výlety, vycházky apod. Mohli bychom mít výhrady k dramaturgii, vezmeme-li v úvahu, že dělnické divadlo za první republiky mělo mít základní agitační, sociální a třídně uvědomovací poslání. Víme, že pracovalo (zvláště Svaz dělnického divadelního ochotnictva českého — SDDOČ) za nepředstavitelně svízelných podmínek a své inscenace uvádělo velmi často za existence policejtských pendreků. Nebylo dostatek finančních prostředků, z nichž velká část byla věnována svému časopisu *Dělnickému divadlu*, který byl také čten a půjčován. Nebylo peněz k rozmnožování divadelních her, za nájemné za kanceláře a někdy ani na známky. Ale SDDOČ přece nekapituloval. Měl také vynikající spolupracovníky: Frant. Spitzer, E. F. Burian, S. K. Neumann, Antonín Kurš, Oldřich Stibor, Emanuel Famíra, Zdeněk Nejedlý, Julius Fučík a další. Ale ty měla Praha, a proto se nelze divit, že naše venkovské soubory podléhaly vlivu vydavatelských firem, které přímo chrlily pochybenou divadelní literaturu, nevyhnul se tomu ani dramatický odbor DTJ v Hranicích. A tak se i stávalo, že nechtěně nahrávali úsilí buržoazie a svým repertoárem se stavěli k praporu nepolitičnosti. Nedovedli vždy těžit z dělnického ochotnického hnutí, jehož tradice patřila mezi nejprogresivnější. Přesto se dramatický odbor DTJ zapsal do historie hranických ochotníků velmi výrazně.



NA NAŠEM SNÍMKU Z ROKU 1923 je dvanáctičlenná skupina ochotníků DTJ, utvořená ihned po osvobození v roce 1919. Stojící zleva doprava: Jos. Duchoň,

X. Y., Ant. Čechová-Rakovičová, Frant. Maňas (režisér), Hedvika Novosadová, Ladislav Damek a Ludvík Haviger (režisér), dále pak sedící: Žofie Grosmannová-Cagašová, Jan Maňas (režisér), F. Fučík, Špurek a Špurková. Ti všichni byli základem pilířem, hlavně v začátcích, dramatického odboru DTJ a někteří z nich pracovali až do zastavení činnosti v roce 1939, zejména Ludvík Haviger. Za dobu dvaceti let se však v souboru vystřídali další obětaví pracovníci, jako: prof. Rudolf Liška, odborný poradce souboru, Emil Zeman, František Kašl, Miloš Jakubka, všichni oblíbení komikové, Kocvela, Hynek Hlaváč, z žen pak B. Kacařířková-Bárová, H. Havigerová, H. Hlaváčová, Ot. Kacařířková, Amanová, M. Kujalová a mnoho dalších. Všichni hráli bez nároků na umělecké ocenění, jen tak, z vnitřní potřeby a zejména z radosti. Přinášeli radost sobě i jiným a v dobách nezaměstnanosti, krizi a stávek, to nebylo zrovna málo.

PO OSVOBOZENÍ V ROCE 1945 nebyl již dramatický odbor DTJ ustaven, je režisér Ludvík Haviger uplatnil své síly v divadelním souboru SČM. Dramatický odbor DTJ v Hranicích bude trvale zapsán svou činností v bohaté historii hranicích ochotníků.

DRAMATICKÝ ODBOR SKAUTŮ

PRVNÍ ODDÍLY SVAZU SKAUTŮ A SKAUTEK ČSR v Hranicích byly založeny v roce 1924. Asi o dva roky později se pokouši oddíl Old-skautů, čítající okolo 30 členů utvořit dramatický odbor a také začal konat přípravy k prvnímu vystoupení. V programu byl VEČER JIŘÍHO WOLKERA, na kterém měla být uvedena jeho jednáctá hra NEMOCNICE a předneseny některé z jeho básní a próz. Chut do práce byla i velké nadšení, ale nebylo zkušeného režiséra. První pokus se tedy nezdařil. Dne 1. dubna 1928 byl jmenován správcem policejního úřadu v Hranicích 33letý Václav Kvapil, zkušený a zapálený divadelník, který v Hranicích pro ochotnické divadlo udělal kus dobré práce. Toho získali skauti za režiséra, i když už před tím zahájili svou činnost pravidelnými ČAJI O PÁTĚ doplněnými kabaretními programy a MIKULÁŠSKÝMI VEČÍRKY s nadílkou. Čaje o páté i mikulášské večírky se těšily velké oblibě zejména u mládeže. Orchestr řídil Jan Brauner, režii programů měl Cyrda Bláha. Čaje o páté se konaly pravidelně každou neděli odpoledne, od listopadu do dubna, v sále městského domu Beseda.

První režisérkou skautů byla Leopolda Gabrielová, nazývaná Gabruška, která se skauty inscenovala několik her jako: UBROUSKU PROSTŘÍ SE, BERÁNKU OTŘES SE, určených pro děti. V roce 1928 nastudovala hru Vítkové—Kunětické COP a další. O rok později převzal již režisérskou funkci Václav Kvapil, režisér, který se již také nespokojoval, aby herci ovládali jen text, ale požadoval od nich, aby také na jevišti vytvářeli postavy. Nespokojoval se ani dosud obvyklou scénografií a jeho byt nejednou vypadal jako „po vykradení“ když většina zařízení byla odstěhována na jeviště, aby pomáhala vytvářet atmosféru prostředí. Kvapil byl nejen dobrým režisérem, ale i dobrým organizátorem, měl důvěru souboru, byl zkušený, klidný, rozvážný, ale i rázný a dovedl si udržet ve zkouškách kázeň. Staral se i o výchovu dorostu, poněvadž věděl, že amatérští

herci se mění a střídají a staří odcházejí. Po dobu své činnosti v Hranicích byl velkou posilou dramatického odboru skautů, jako osoba spolehlivá a stálá.

PRVNÍMI ČLENY ODBORU byli Antonín Terk, Bohumil Herzík, Cyrda Bláha, Stanislav Filip, Josef Jaroš, Jindřich Pírek, Antonín Rychlovský, dnes akademický malíř, žijící v Praze, Leopolda Gabrielová, Božena Kacafírková, Slávka Víková, Marie Kvapilová (manželka režiséra), Karel Neuwirth, Vodička, Ant. Beřica, Braunsteinová, Dočkalová a řada dalších obětavých ochotníků. Dramatický odbor skautů, kromě již uvedených her, uvedl do roku 1940 tyto hry: Františka Langra komedii OBRÁCENÍ FERDYŠE PIŠTORY, v níž titulní roli vytvořil Rudolf Holub, Šimarovu protiválečnou hru RAKETA, která byla uvedena jako československá premiéra v Hranicích za účasti autora. Hra byla reprizována na zájezdech v Kelči, v Lipníku nad Bečvou, ve Velké a jinde. Dále následovala Wernerova komedie ZUZANA HRAJE VABANK, D. H. Mannerse veselohru PEG MĚHO SRDCE, aktovkovou frašku SRÁŽKA VLAKŮ, uvedenou na PESTŘEM VEČERU S O S, prvním to vystoupením box—klubu, asi v r. 1933—1934, na kterém také vystoupila populární kabaretní pětka SKÁLOVCI, aby doplnila program. Byl to tehdy mýslím jediný box match, kde se střídaly tvrdé údery zápasníků s veselými písničkami „Skálovců“. A pokud si vzpomínám, naplněný sál bouřil potleskem a ovacemi zápasníkům stejně tak i zpěvákům. Pestrý večer se konal v sále kina Universum (kino Svět). Pak připravili skauti několik operet a Kvapil si vybral populárního skladatele Rudolfa Piskáčka, kterému Antonín Dvořák předpovídal velkou budoucnost, pro jeho typicky českou muziku. První jeho opereta byla málo známá a málo hraná TÁTA DLOUHÁN v režii Václava Kvapila za spoluúčinkování hudby 34. pěšího pluku střelce Jana Čapka, kterou řídil praporčík Melíšek. V hlavní ženské roli vystoupila j. h. hraničká rodačka, profesionální herečka Filipková, Braunsteinová, sestry Zaoralovy, J. Pešl, St. Filip, Beer, C. Bláha, Volf, J. Hekel, Jindř. Pírek, V. Kvapil, J. Skála, F. Mančal a další. Hrál se při vyprodaném sále, celkem dvakrát. Dále byla uvedena SLOVÁCKÁ PRINCEZKA, POSLEDNÍ DROŽKÁŘ, AUJEZDSKÁ KASÁRNA A ZTRACENÁ VARTA. Všechny operety byly několikrát opakovány, jak už to u operet v Hranicích bylo zvykem, i když počtem repríz se nemohly rovnat dramatickému odboru Orel. Také kabaretní skupina nastudovala několik pořadů, které mimo Hranic zhlédli v Milenově, Potštátě, v Jindřichově, Všechovicích a ve Spálově. Mezi nejoblíbenější písničky tehdy patřily Pepina Rejholcová, Majzlpolka, Co je moje, to je tvoje, Bimbambula, Černé květi, Hašlerovy Hoši od Zborova, Vackova Cikánka a Nikdy se nevrátí, pohádka mládí apod.

V ROCE 1933 USPOŘÁDAL SVAZ SKAUTŮ na počest 10. výročí československého skautingu letní slavnost KONGRES NÁRODŮ, na které uplatnili svůj „kumšt“ i hraniční ochotníci. Kongres národů byl jakousi parodií na neúspěchy tehdejších mírových konferencí v Ženevě a symbolizoval možnost světového porozumění bez válek a byl velkou manifestací míru a bratrství. Součástí kongresu byl také VELKÝ KARNEVAL a atletické závody za velké účasti veřejnosti. Mezi

významné návštěvníky patřil náčelník Svazu skautů A. B. Svojsík a dr. Rudolf Plajner.

Tím ovšem zdaleka nejsou vyčerpány všechny akce související s kulturní činností skautů, případně s divadelní činností. Vždyť kromě divadelních a kabaretních vystoupení na jevištích byly to desítky vystoupení při různých vystoupeních v přírodě, při táborových ohních, kde nikdy nechyběly programy sestavené z krátkých scének, zpěvu, při programových večírcích v klubovnách atd. Na všech těchto akcích je nutné ocenit i vlastní tvorbu skautů, takže skutečná divadelní činnost byla daleko větší, než jsme podchytili se záznamů, které se zachovaly, nebo z vyprávění pamětníků.

31. ČERVENCE 1940 BYLO NA SKAUTSKÉ SCHŮZI členům sděleno, že Svaz byl likvidován a majetek zabaven. Neboli Svaz skautů stihl osud všech spolků — zastavení činnosti. U všech funkcionářů byly rovněž provedeny domovní prohlídky a zabaveny všechny dostupné materiály, pokud nebyly včas uschovány a bylo sděleno, že jakákoliv činnost bude stíhána nejpřísnějšími tresty. Tímto rozhodnutím byla zastavena i činnost dramatického odboru. Někteří členové dramatického odboru pracovali v domácím odboji jako Jaroslav a Miroslav Šimečkové a Antonín Terk, v zahraniční armádě působil Antonín Volf—Vlk, Otakar Kutwirt, Jindřich Pírek, jeden z prvních členů dramatického odboru, byl za okupace za svou odbojovou činnost popraven. Část členů přešla později do nově utvořené DIVADELNÍ JEDNOTY ŮMDOČ (Ústřední matice divadelního ochotnictva českého), a po osvobození do divadelního souboru ZK ROH SIGMA, Hranice, protože dramatický odbor skautů nebyl již po osvobození obnoven.

Dramatický odbor skautů si za dobu své činnosti získal přízeň veřejnosti, měl svůj okruh stálých příznivců. Patřil mezi dvěma světovými válkami mezi přední ochotníků se čestně zařadili k těmto ochotníkům, kteří dovedli rozdávat radost kulturní život ve městě. Režiséři Václav Kvapil, Leopolda Gabrielová-Gabruška, Josef Jaroš, Stanislav Filip, Rudolf Holub a desítky dobrovolných pracovníků-ochotníků se čestně zařadili k těmto ochotníkům, kteří dovedli rozdávat radost a uspokojovali touhu po dobré pohodě, zvláště v těžkých dobách před druhou světovou válkou.

OCHOTNÍCI ZA DOBY OKUPACE

OBSAZENÍM ČESKOSLOVENSKA 15. BŘEZNA 1939, byl i v Hranicích ochromen kulturní a společenský život. Když dramatickým odborům Sokola, Orla, DJT, Skauta a jiným byla zastavena činnost, hledali cestu, jak se z této situace dostat. Cesta se našla a hrálo se pod hlavičkou Okresního osvětového sboru v Hranicích a z prvních her se objevily na scéně Wernerův ČERVENÝ MLÝN a Krpatův MISTR OSTRÉHO MEČE a snad ještě jiné, obě v režii prof. Vladimíra Hamšíka. V Hamšíkovi našli hraničtí ochotníci vynikajícího pomocníka, organizátora a vzdělaného divadelního pracovníka. Sám vzpomínám na hru Mistr ostrého meče, kde jsem si zahrál pěknou roli Jana Kryštofa Čermáka.

konšela a díla perníkářského mistra a sám jsem zkusil a viděl práci prof. Hamšíka. Aniž bych chtěl podceňovat práci ostatních hranických režisérů, přece jen jsem měl pocit, že přišla osoba, která zahýbala trochu již stojatými vodami divadelního života v Hranicích. A to se také během krátkého času potvrdilo. Již průvodní slovo ke hře *Mistr ostrého meče*, uveřejněné v programu, nám napovídá, že hraniční ochotníci získali režiséra vysokých kvalit. Do programu napsal, cituji:

„Je-li divadlo scénickým zobrazením dějů a postav, jest jím *Mistr ostrého meče* každou scénou, každým slovem a každou postavou. Tím hlavně nás lákal, proto byl studován pečlivě a s láskou, neboť je jednou z mála her, které nemají ani hlavních ani vedlejších rolí. Kromě „katovky“ Rosiny není snad role, která by se mohla označit jako hlavní, nebo jako podřadná — statující.

V tom je právě kouzlo *Mistra ostrého meče*. Jeho postavy žijí, to jsou lidé z masa a krve, živí a dýchající — nikoliv prázdné symboly dobroty a nedovařené krásy. Je známá pravda, že není lidí, kteří by byli jenom dobří, nebo jenom zlí. Každý z nás je komplexem mnoha vlastností, z nichž každá vyniká jen v sousedství druhé, právě tak jako barvu zjasňuje podtržení barvou doplňkovou.

Proto jsme měli stále na mysli Stanislavského zásadu — „hraješ-li špatného člověka, hledej kde je dobrý.“ Naše práce byla ale v tomto směru usnadněna právě skvělou životností autorových postav. A bude našim velkým úspěchem, bude-li se vám zdát, že ty lidičky, které fantasmie dramatikova postavila do L. P. 1700, odněkud znáte, že se pohybují kolem vás a žijí mezi vámi. Vždyť ta rozšafná Rosina je jednou z vás, mé dámy, i s tou svou troškou ješitnosti a parádivosti. A kat — mistr ostrého meče? Ten nepatří do rodiny Mydlářů, to je jen bodrý a počestný řemeslník a hlava rodiny, s níž nenápadně točí krk, představovaný jeho manželkou.

A ještě něco o scéně. Šalda vytkl kdysi Meiningenským, kteří přeplňovali scénu bombastickou výpravou, že hmotou zaplňovali básnické slovo. Je-li dnes už samozřejmě požadavkem, aby režie a výprava stály ve službách slova a jeho dramatickosti, platí tento požadavek i pro naše dílo, které ve fabuli a formě dosahuje takové účinnosti, že vyžaduje přímo jeviště napovídající - náznakové. Toho všeho jsme si byli vědomi ka při režii, tak při scénování. Proto nenajdete v našem provedení režijních tryků, ani oslepujících scénických efektů. Ale najde tím více poctivé snahy po dokonalosti výrazové a mimické, po nerušené interpretaci díla, které zůstane významným přínosem v naší dramatické tvorbě.“

Tolik režisér. My, kteří jsme ve hře hráli, jsme také najednou zjišťovali, že ne „nácvik“ ale především studium hry a role je nutno věnovat největší pozornost a péči. Nic nám režisér neodpouštěl, trval na svých požadavcích. Stejnou péči věnoval scéně a s výtvarníkem prof. Františkem Chmelem, měli vše promyšleno do všech detailů. A na řadu přišel osvětlovač František Lupač i zvukař Josef Jaroš, který si zahrál i episodní roli chirurga Petra Skato. Vše muselo být sladěno, aby vyšlo ucelené účinné a vyrovnané představení. Ve hře hrálo devět (!) režisérů a všichni si odnášeli pro další práci mnoho poznatků. Hra

měla u diváků velký ohlas a byla opakována ještě čtyřikrát. Titulní postavu mistra ostrého meče vytvořil režisér Vl. Hamšík, Rosinu, jeho manželku Ludmila Zemanová, nejvýraznější postavy hry, dále pak hráli K. Šrámek, L. Šklíba, C. Bláha, K. Zaoral, J. Váňa, L. Jarošová, M. Rosíková, B. Čajková, F. Benoni, H. Havigerová, L. Malíková, A. Terk, R. Holub a další.

V TĚ DOBĚ BYLA V HRANICÍCH ZALOŽENA nová divadelní ochotnická organizace, která nesla název DIVADELNÍ JEDNOTA ŮMDOČ (Ústřední matice divadelního ochotnictva českého), která nebyla dotována žádnou institucí a ve finančním hospodaření byla odkázána na příspěvky svých členů, což předpokládalo dobrovolnou kázeň, platební morálku a také dobré finanční výsledky z divadelních akcí. V čele Divadelní jednoty stáli MUDr. Antonín Rosík, jako předseda, Vojtěch Gygál, jednatel, Jakubka, pokladník a další. Režisérský sbor tvořili Vladimír Hamšík, František Benoni, Ladislav Šklíba, Josef Váňa, Marie Rosíková, Karel Zaoral, Josef Jaroš, Rudolf Holub a Cyrda Bláha. Divadelní jednota v době nejistoty a strachu, dovedla dát ochotnické herce dohromady a přivádět lidi do divadla, aby zapomněli alespoň na chvíli na těžké starosti a probouzet v lidech odvahu a zdravé myšlení.

Podmínky pro činnost však byly značně svízelné, nebylo kde zkoušet a tak se zkoušelo střídavě v obecné a měšťanské škole v Horní ulici (tř. 1. máje), v zadní místnosti v restauraci „U Skřídliů“ na Motošíně, v restaurační místnosti v Besedě (dnešní kancelář JKP), v hostinci „Na schůdkách“ (Pivovarská ulička), zkoušelo se i v soukromí a také v městské knihovně, kde přechodně působil František Benoni. Těžko se zajišťovalo jeviště v kinech i v sokolovně. Většina her se proto inscenovala v sále Besedy a při troše štěstí se podařilo zahrát si divadlo i na jevišti v sokolovně.

Přes všechny potíže uvedla Divadelní jednota za okupace řadu inscenací, z nichž uvádíme alespoň některé tituly. JEDENÁCTÝ V ŘADĚ, DVA TUCTY RUDÝCH RŮŽÍ, Poláchova detektivní hra VRAH JSEM JÁ, Svobodovy ČEKANKY, Štěpánkův NEZBEDNÝ BAKALÁŘ, Piskáčkovy PERLY PANNY SERAFÍNKY, Benešova RŮŽE Z ARGENTINY, Renčova KOMEDIE Z KORNOUTU, Pivcův POUTNÍK Z JIHU a řadu dalších her. Jak je vidět, okupační repertoár nám dává obraz okupační činnosti a lze říci, že se v repertoáru nevyskytují křčce. Nouze o diváky nebyla a představení se mnohokrát reprízovala, ale mohu říci, že představení nebyla „spíchnuta“ horkou jehlou a že se studiu hry věnovala patřičná péče, jinak by režisér těžce pykal ve schůzi za tento přestupek, když se hovořilo o výsledku jednotlivých inscenací.

Také od členů Divadelní jednoty se vyžadoval pořádek a kázeň a lidé si na to zvykali, když viděli, jaké výsledky se v amatérském divadle dosahují. Ochotníkům bylo také známo, že Divadelní jednota je pod kontrolou protektorátních úřadů. V té době už měla v programu zakotveno zřízení stálého profesionálního divadla a navázala jednání s příslušnými činiteli kulturních institucí. Jen pro informaci uvádím jednu z mnoha příhod, které byly za tzv. protektorátu velmi časté.